

A.

fol. 113-23. 25. 27-31. 34-35. 37-38.
40-42. 44-50. 52-53. 55-57. 59.

18

DISSERTATIO PRIOR, EAQVE INAVGVRALIS,
DE
PUNCTORVM HEBRAICORVM
ANTIQVITATE,
SVB EXAMEN VOCANS
ARGVMENTA ADVERSARIORVM
CONTRA
PUNCTORVM ANTIQVITATEM,
QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA,
EX INDVLTV AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM COLLEGII,
PRAESIDE
VIRO SVMMÆ REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO,
D. CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS,
THEOL. AC LINGG. GR. ET OO. PROF. ORD.
PATRE OMNI PIETATIS CVLTV PROSEQVENDO,
PRO IMPETRANDIS MAGISTRI PHILOSOPHIAE
ET ARTIVM HONORIBVS,
AD D. VII. OCT. A. MDCCXXXIX.
H. L. Q. C.
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET
AVCTOR RESPONSVRVS
IOANNES DAVID MICHAELIS,
HALENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGR.

27
am 20

ipſo ſacro ſcriptore cuiusvis libri illa deriuant; ²⁾ deinde alii ab Ezra eiusque ſociis ceu Synagoga magna; tandem nec deſunt, qui poſt abſolutum Talmud Babylonicum a doctis quibusdam criticis Iudaeorum (Maſorethis inprimis Tiberienſibus) illa traxiſſe originem adfirmant, circa annum poſt Chriſtum natum quingentefimum; Ben Aſcher vero & Ben Naphtali, homines vndecimo poſt Chriſtum natum ſaeculo *la* florentes, vltimam huic operi manum adieciſſe praedicant. Quorum ſententiarum vltimam pro duabus iisque diuerſis haberi aegre fert CAPELLVS. Quotquot igitur ſunt, qui vel ſcriptoribus ipſis ſacrorum librorum, vel Ezra eiusque ſociis laudem illuſtraſi per puncta textus ſacri deſerunt, illi antiquitatem punctorum adfirmare dicuntur: qui vero ad ſaeculum poſt Chriſtum natum VI. vel XI. deſcendunt, & ex illis haec omnia repetunt, illi oppugnant antiquitatem, & cum iis certamen quoddam amicum nobis fore ſignificamus. Non tamen in eo diſceptatio noſtra verſabitur, num illa ipſa, quas iam cernimus, punctorum figura ab omni antiquitate prorsus eadem fuerint. Quis enim adfirmaret, nullam eas ſaeculi iniuriam (vt ita dicam) paſſas? nihil in ipſis mutatum eſſe? Rem ipſam, non ſingulos formarum ductus antiquitati vindicamus.

§. II.

*Quantum ex
argumento
tractando pen-
deat, docetur.*

Nec vero, dum tantum in nos oneris deuoluimus, ſterili quodam & inutili labore tempus nos credimus terere. Ex ea enim ſententia, quam de antiquitate punctorum foueris, iudicium de eorundem auctoritate diuina magna ex parte pendet. Si enim poſterioris aevi Iudaei illa, ex traditione orali accepta, nobis demum ſcripta tradiderunt, vix adfirmauerim, puncta ampliori ſe nobis praediuicio commendare poſſe praeter aliiſ traditionibus permultis, quas eadem fabulis nimis dedita gens, a maioribus acceptas, memoriae ſe dicit prodidiſſe. Immo ſi maiorem punctis tribuere fidem velles, nec illa eodem cum narratiunculis delirantis perſape populi loco habere, ob eam, qua iſtas ſuperant, eminentiam & dexteritatem, quaque lectori adcurato, ſedulo, rerum perito, praediuicatisque non abrepto opinionibus, vix ignota & obſcura eſſe poteſt: tamen circa loca ſingula non ſine ratione haereres, ignarus quo te verteres, num in hoc illoue loco puncta a Iudaeis tradita iudicio tuo comprobareſ, an reiceret; cum fieri vix queat, vt
leſio

lectio sana, & casta distinguendarum coniungendarumque vocum determinatio, per tot saeculorum decursum sola orali traditione conseruetur in gente omni afflictionis & turbarum genere prostrata, istamque, qua codex sacer scriptus est, dialectum cum alia permutante. Nec vero quid de auctoritate diuina horum signorum sentias, idem est. Si enim nobis ab ipso summo Numine tradita essent, nec tamen nos ea pro diuinis agnosceremus; utique, si vel id minus malo consilio fieret, peccaremus in ista verba, quae adfirmant, ne vnam quidem legis *uapclaw* perituram, nihilque verbo diuino, prout addendum, ita demendum esse. Nos vero ipsos praeclearo destitueremus praesidio exegetico, & ad eruendum sensum sacrae scripturae aptissimo: unde multa nobis forent tenebrae, multae hallucinationes, errata denique non pauca, quae adhibita hac authentica summi Numinis declaratione vitari potuissent.

§. III.

Illud tamen affirmare haud velim, tanti hanc quaestionem momenti esse, ut de verbi diuini perspicuitate certoque eius sensu plane actum sit, simulac punctorum auctoritas conciderit. Videntur nonnulli, qui ab ea parte, cui nos calculum adiciamus, steterunt, durius hac de re locuti. Sic IOH. CHRISTOPHORVS SPEIDELIVS *Comment. in Accentus cap. I. §. 2.* Si sacer, inquit, *textus vltimo tempore fuit absque vocalibus & accentibus, scriptura sacra fuit eo tempore imperfecta, ambigua, dubia, hinc, inepta, & minime ad usum canonicum perspicua: nec habuerunt pii, quod responderent iis, qui voces instar nasi cerei pro temerario lubitu modo hoc modo illuc detorserunt, & impio ausu in quemcumque sensum transmutarunt.* Ad quam sententiam proxime accedunt ista accuratissimi alioquin SCHERZERI verba, quae LVD. HENR. DASERVS *Exercitat. de Origine & auctoritate punctorum diuina p. 49.* adducit, dicens: *se ne casta quidem nuce vetus testamentum emturum, si puncta vocalia non adsint.* Quamquam enim multum nobis praesidii eripi fatemur, si punctis codex sacer destituatur; non tamen plane desperandum foret, tantum nos ex illo veritatis adsequi posse, quantum ad salutem animique beatitudinem necessarium est. Adparet hoc ex reliquis scriptis Iudaeorum, quae a nobis leguntur, & maxima profecto ex parte cum certitudine intelliguntur, licet desiderentur

Nimum vitandum est in constituenda huius contra-versae mentione.

derentur in illis puncta & vocalia, & vocum inferentia distinctionis. Vnde & illud sequitur, vt Pontifici victores se ex ista controuersia, quæ agit de sacræ scripturæ perspicuitate & certitudine sensus ex illa eruendi, discessisse nequeant dicere, si vel ipsis concederetur hypothesis de recens adiectis punctis: licet id non negemus, ipsique illud satis sciant; nostram, quam hac dissertatione defendimus, sententiam, tenebrarum & obscuritatis infamiam magis a scriptura sacra remouere. Si enim vel puncta demerentur, foret illa quidem minus perspicua, quam nunc est, sed non plane & prorsus obscura obnoxiaque quibuslibet interpretationibus. Ipsæ nonnunquam consonantes, adcuratius consideratæ, sensum sane verum Spiritus sancti demonstrarent. E. g. Gen. III, 15. est: **דְּרִיָּא יִשׁוּפֵךְ רֵאשׁ** *ipse tibi conteret caput.* Si ibi ad solam vocem **דְּרִיָּא** sine vocalibus scriptam adtenderes, posset quidem legi, tum **דְּרִיָּא** per Schureck (*ipse*), tum **דְּרִיָּא** per Chireck, (*ipsa*), prout Vulgatus interpres reddidit: sed si modo sequentem vocem adcuratius considerares, illa sane tibi vel sine vocalibus subiectis indicare, non **דְּרִיָּא** (*ipsa*), sed **דְּרִיָּא** (*ipse*) legendum esse; quia ibi non in genere feminino est **דְּרִיָּא**, sed in masculino **יִשׁוּפֵךְ**. Ea quippe est Dei Optimi Maximi bonitas, vt verbo suo multis ab insultu perverforum hominum cauerit modis, ne quidquam deesset nobis eorum, quæ ad æternum animi otium & incolumitatem faciunt. Vnde etiam meminimus, Patrem nostrum, Præsidem grauissimum disputationis istius, cui has nostras meditationes subiiciemus, narrare, B. PAVLLVM ANTONIVM in collegio Anti-Sociniano ex ipsa Felbingeri versione, qua N. Testamentum interpretatus est, probasse diuinitatem Christi: quæ vtiq; res id testatur, vel ex versionibus sacræ scripturæ, quas homines suarum, id est, peruersarum partium studiosi adornarint, si non omnem veritatem, vestigia saltem illius inuestigari atque erui posse, modo sincerum & cupidum veritatis animum cum meditatione feris que coniungas precibus. Si vero vel ex aduersariorum versionibus mentem summi numinis aliqua ratione discere possumus; quanto facilius percipi eam ex ipsis sacri textus consonantibus existimabimus? Vnde nostra facere non prorsus possumus illa Summe Venerandi SALOMONIS DEYLINGH, quæ in *Præfat. ad* GEORG. CHRISTOPH. DACHSELH *Biblia Hebraica accentuata* existant: vbi postquam adfirmasset, Pontificios

ficio, errori suo fauentes, ELIAE LEVITAE opinionem de punctorum novitate lubenter amplexos esse, ita pergit: *Nam si puncta vocalia cum uniuerso accentuum adparatu inuentum sunt humanum, & pro arbitrio reuocari ac mutari possunt, cadit sacri Codicis integritas, perspicuitas & certitudo sensus. Omnia e contra ita sicut obscura, inuoluta, incerta & ambigua, ut nemo lectorum facile inuenturus sit, ubi in tanta sensus varietate, & tot interpretum dissidiis acquiescat, nisi ad traditiones & Romanorum Pontificum definitiones, tanquam ad oraculum & sacram anchoram tandem confugiat.*

§. IV.

Porro id lectorem fugere nolumus, quod nos ipsi neque ignoramus neque dissimulamus: quantum in nos suscipiamus oneris. Sunt profecto quæ nos ab instituto reuocare possent auctoritates summorum virorum: quorum ex numero (cum in historiam huius contro- uersæ latius euagari non possimus, sub amplitudinem materiæ, quam hac dissertatione absolendam nobis statuimus) duos modo profere- mus Christianos, quorum argumenta inprimis quoque nobis perpen- denda esse censemus, LVDOVICVM CAPELLVM in *Arcano punctationis*, & IO. FRID. COTTAM in *Exercit. historico-critica de origine Masoræ punctorumque Veteris Testamenti Hebraicorum*: quibus ex Iudæis au- ctor fuit ELIAS LEVITA in *Masoreth Hammasoreth*, quem quidem librum, dummodo eius compotes fieri potuissimus, ipsum inspicien- dum fuisse credimus. Cum vero id adsequi nobis non licuerit, lecto- rem ea de re veniam rogamus. Nec solis summorum virorum aucto- ritatibus virgemur; sed & dubia fati multa, nec plane spernenda sunt, quæ in nos impetum faciunt. Quod tum statim sensimus, cum hanc materiam luce quadam collustrandam stabili nobis lege proposuissimus, eamque ob causam argumenta aduersariorum fugituo oculo percurreremus, perpenderemusque simul animo, quid singulis obiectionibus respondendum esset. Facile tum prauidimus, non sine multo æstu hanc tractationem absolui posse: id tamen & speramus, ita rem totam posse proponi, ut nostræ sententiæ fauere ipsa veritas videatur. Duplicem vero sancimus legem, alteram nobis, alteram lectori: nobis, ut ea modestia utamur erga dissentientes, quam poscit res tam ardua, & tot obiectionibus exposita; lectori, ne, si quid pec-

Hæc contro- uersia non ca- vet sua diffi- cultate.

10

cauerimus, & si quid a forte humana non alienum commiserimus, nimis grauiter id ferat, sed reputer apud animum suum, & rem ipsam satis intricatam, & nostrarum virium tenuitatem.

§. V.

*Dispositio
tortius tractatio-
nis.*

Iam vero priusquam rem ipsam adgrediamur, id monemus, ita nobis omne hoc argumentum di-
pertitum fore, vt primo obiectiones eorum, qui antiquitatem punctorum oppugnant, destruamus, deinde eam stabiliamus argumentis, nostramque simul sententiam proferamus de hac controuersia, ad Ezræne tempora reuocanda, an a quolibet sacrorum librorum scriptore deriuanda videantur. Et cum meminerimus, duplicis generis dubia in animis hominum circa hanc rem versari; hæc, quæ omnia puncta, illa quæ solos accentus nouitatis arguant: singulis hostibus singulas acies opponendas censemus. Vnde prior pars tractationis nostræ, vbi illorum argumenta consideraverit discussitque, qui in omnium punctorum antiquitatem impetum faciunt, tum demum eorum rationes perpendet, quibus, cum reliqua probentur, soli accentus videntur suspecti. Eadem ratione posteriori parte, primo omnium generatim punctorum antiquitatem argumentis positius stabiliemus: postea demonstrabimus, illis qui idem de punctis vocalibus nobiscum sentiunt, incumbere, vt & accentus eodem loco habeant: tandemque, prout dictum est, inquiremus, num a sacris scriptoribus ipsis singulis libris, an ab Ezra vniuersis signa hæc adiecta sint. Cum vero hæc materia dissertationis vnius academicæ mensuram excedere pæne videatur, id nobis liceat, vt, si fortasse vna tractatio completi non omnia potuerit, altera accedat, posteriori partem, quam polliciti sumus, exhibeat. Circa primam vero tractationis partem id a lectore perimus, vt æquum se nobis atque facilem præbeat, si forte senserit, idem & nostræ sententiæ accidere, quod isto prouerbio notatur: Semper aliquid hæret. Cum enim hæc de punctorum antiquitate doctrina non ex illarum genere sit, quæ ad summam perducitur certitudinem, sed probabilibus rationibus nitatur; quid mirum, si quædam argumenta aduersariorum non euertuntur funditus, sed labefactantur? Quæ quidem tum demum corruere videbuntur, vbi posterior tractationis pars, positiva

modi dicta celeberrimorum eius doctorum, quæ in nos impetum facere sibi persuadent. Quid vero tum dicendum esse arbitrantur, si senserint, plurima, quæ in medium proferunt loca, vel dissipari posse, vel ipsa quasi nomen apud nos profiteri? Inspiciamus igitur primo illud testimonium, quod petit clarissimus COTTA EX ABEN EZRAE Commentario ad Exod. XXV, 31. Occurrit ibi vox היעשה, in qua Iod anomalicum scriptum est. Ad hanc vocem sequentia nota-

tat ABEN EZRA: ראתי ספרים שבדקום הכמי מברותא ונשבעו חמשה עשר מוקמיהם ששלש פעמים הסתכלו כל מלואו וכל נקודה וכל מלא וכל חסר והנה כתוב יוד במלת היעשה

Vidi codices, quos inquisuerunt (quibus curas criticas adhibuerunt) *sapientes Tiberiadis, & iurauerunt quindecim ex senioribus illorum, quod tribus vicibus considerauerint omnem vocem, omne punctum, omne plenum & omne defectuum: & tamen est Iod in היעשה.* At vero plane hic locus Aben Ezre non est contra nos; immo vix adsequi quis coniectura possit, quamnam vox, aut quodnam comma sit in hoc omni sermone, quod aduersarii se nobis opponere vel aliqua ratione posse arbitrentur. Si enim quindecim ex doctoribus Tiberiensibus iuramento adfirmarunt, se ter singula puncta inspexisse, non inde sequitur, ut ante illorum tempora puncta existerint nulla? Ergone idem de plenis & defectiuis adfirmabimus? Idem de vocibus omnibus sacri textus? Iurauerunt enim id quoque, *se ter considerasse singulas voces, singula plena & defectiua.* Immo vero, nonne hic ipse locus Aben Ezre pro nobis testimonium dicit? In quibusnam enim codicibus Tiberienses considerauerunt hæc omnia? In illisne, quos ipsi scripserant? An in aliis, qui iam ante ipsorum tempora percripti erant? Non quidem plane absurdum foret dicere, eos suos Codices tanta cura examinasse, ne vitia & lapsus scriptiois irrepererent. Posterior tamen sententia potior videtur, & ita comparata, ut animo sese facilius probet, nempe eos alia, eaque vetusta exemplaria normæ instar habuisse, ex quibus omnia, summa cura considerata, in hos libros, quos *Aben Ezra* vidit, transtulerint. Si igitur in illis puncta quoque considerarunt, nonne ea necessario iam exstitisse censenda sunt, antequam vel Tiberienses lucem adspexissent?

excogitasse. Non vero video, num יש מכהג לבקר non possit etiam de istis dici, qui puncta aliunde transtulerunt, inprimis cum non de Tiberiensibus folis, sed & de omnibus מנקרים, eodem loquendi genere vtatur hoc ipso in loco ABEN EZRA. Tandem id fortasse iugulare sententiam nostram arbitratur LVDOV. CAPELLVVS, cum Tiberienses vocantur עיקר fundamentum lectionis, nosque ab illis omnem punctationem accepisse perhibetur. At vero vtique ab illis punctationem accepimus; illi enim curam adhibuerunt omnem, vt puncta ad nos quam integerrima & minime corrupta peruenirent: sed num inde sequitur, puncta ab ipsis inuenta esse? Nonne etiam possumus dicere, nos a Masorethis omne plenum ac defectuum, omnes item sacras litteras Veteris Testamenti accepisse, omnemque textum authenticum? Num vero Masorethæ hæc omnia ex suo ingenio effinxerunt? Et ne id comma עיקר הם nobis molestum esset, effecit CAPELLVVS ipse, dum ita illud exposuit: qui (Masorethæ) nobis tanquam prænorma & canone lectionis sunt habendi.

§ IX.

Aliud eiusdem libri dictum de Pausatore erroris non accusando.

Aliud testimonium eiusdem ABEN EZRAE nobis opponit CAPELLVVS p. 704. L. I. C. II. §. 3. quem in tractatu צרות sequentem in modum loquentem exhibet: Sunt multi interpretes, qui faciunt errare (erroris arguunt) Pausatorem, (eum, qui accentus distinguentes pausamque facientes textui apposuit) ^{הם} Te quorum numero est R. MOSES sacerdos &c. At ego miror vehementer, quomodo errauerit Pausator (hoc est, miror, qui tam confidenter ab illis erroris insimuletur) maxime vero, si ille sit Ezra scriba. ^{הוא} Ceterum Pausatori nemo post eum fuit sapientia conferendus: videmus enim eum per vniuersam scripturam non fecisse pausam, nisi in loco conuenienti. Duo inde tela in nos parare studet CAPELLVVS: primo enim hinc ait effici, quosdam Iudæos iam Aben Ezrae ætate in ea fuisse sententia, puncta ab Ezra non esse. Possent fortasse etiam quædam circa hanc rem moneri, e. g. illud מטעים את המפסיק posse explicari non de aperta insimulatione erroris, sed de eiusmodi explicatione sensum Scripturæ proponente, quæ punctationi pausatōris contraria sit, licet ipse per incuriam non animaduenterim ab illo me discedere. Hoc si dicerem, possem id aliqua ratione tueri, præsertim cum ibi, vbi תו &c. a CAPELLVVS

ד' לה: Quis hinc Capellus verba quæ eius hypothesei minime fauere videbantur, אפי' מיניו נכונדק, sed non loquuntur in rectum. Expat. ceterum hic locy in צרות f. 193. b. vl ע"ג. xvi. si. ותדקק את אחרותיך, v. 52. אמת אחרותיך, v. 59. מלת אחרותיך מ' אפי'

Interponenda hic post illud etc. hæc erant: Hoc omne a. euenit, quia inuenerunt in verbis priuati alicuius (דקדק), esse decem versus in Scriptura, qui debuissent eum sequentibus coniungi.

§. XI.

Antequam finem huic tractationi faciam de testimoniis Iudaeorum contra nos addactis, hæc monenda censeo. 1) Primo illis Iudaeorum testimoniis niti non omnino posse aduersarios, quæ simpliciter adfirmant legem sine punctis datam esse; nam ea, cum neque de Ezra neque de Masorethibus Tiberiensibus certa exhibeant, non Ezræ punctati codicis laudem detrahunt, nec omnem punctorum antiquitatem destruunt. Immo illi ipsi sententiæ, quæ Mosen & singulos librorum sacrorum scriptores punctorum auctores facit, minus detrimenti infertur ex Iudaeorum testimonio, cum illud Mosen sine punctis scripsisse perhibet, quam si signa vocalia & diacritica ad ipsa Tiberiensium doctorum tempora reiceret. Facilior enim est erroris locus, ubi de vltimis aliquid sæculis adfirmatur. Cum igitur Masorethibus Tiberiensibus Iudæi aliquid tribuunt, tum grauius est ipsorum testimonium, quam dum aliquid Mosis aut Ezræ ætate factum vel prætermisum asserunt, quæ quidem ætas campus quasi est, in quem fabulosum huius gentis ingenium licentius potest excurrere. 2) Deinde id significamus, quædam testimonia ab auctoribus profecta esse, qui iam dudum omnem fidem profuderunt: immo ea continere, quæ, cum falsa videantur nec ipsis punctorum aduersariis se probare possint, faciant, vt reliquorum didicorum auctoritas etiam concidat. Quo pertinet illud dictum quorundam Cabbalistarum, quod ab ELIA LEVITA relatum exhibet LVD. CAPPELLVS L. I. C. IV. §. II. qui ELIAS LEVITA ita scribit: *Iuxta sententiam Cabbalistarum tota lex est instar vnius versiculi; quin et secundum quosdam instar vnius vocis seu vocabuli, si modo excipias nomina diuina, quomodo scripsit R. Moses filius Nahamani in Prefatione Commentariorum suorum in legem. Quod enim dicitur, totam legem instar vnius vocabuli esse scriptam, hæc res ipsi Capello incredibilis videtur, & aliquid profecto continet quod animo minus probari potest. Quamquam enim Græci Codices Noui Testamenti sine interstitio inter vocem & vocem scripti sunt antiquitus, teste GRABIO in Prolegomenis ad edit. Cod. Alexandrini, idemque mos in describenda LXX virali versione obtinuit, prout MILLVS in prefatione ad editionem τὰν ὁ perhibet: credo tamen, lectori facile me persuasurum, discrimen esse hæc in re inter linguam Græcam Hebraicamque, & in hac magis adhuc, quam in Græca, sentiam*

Primo huius argumentorum ordini colophonem addimus.

1) gr. testimonium hoc plus probat, quam probare debebat: 1) legem olim instar vnius vocis, 2) lex vnius versus scriptam esse. 3) quorum illud ipsi Capello incredibile est, hoc vero re pugnat Talmudi, vltute in quorum medio Pentateuchus versis adnotata est, et verum numerum definitus, Tr. Kidushin f. 30a.

B 3 * np. To. l. zw? d. c. l. v. eius

bi. h. simul addit: Aliquando h. ad vitandam forte ambiguitatem, vel alias ob rationes, minori spatio atq. puncto etiam distincta. --- In fine quor. commatis (sue peri. o. di. sp. aliquid plerumq. e. relicum, et punctum in super. distinctionis in superiori vltima littere ora cepissime appositu. Aliquando a. sp. aliquid et quidem atis magnam intercedit, cel.

eiusmodi genere scriptionis impeditum reddi, sine necessitate. Quanti vero fides doctorum Cabbalæ facienda sit, de eo vt dicamus haud requiritur: cum portentosa horum hominum ingenia satis nota sint. Porro eorum lectori in mentem venire volumus, cum coll. §. IX. quædam testimonia Iudæorum nobis contraria esse senserit, qua ibidem hac de remouimus. Tandem dolere nos adfirmamus, cum videamus, quædam loca a Capello allegata in medio plane esse relinquenda, nec cum certitudine diiudicari posse cui parti faueant, ob defectum addendarum vocum antecedentium, & cum allegatis cohærentium. Pertinet huc IVDÆÆ LEVITÆ testimonium, quod C. II. §. 10. exhibet CAPELLVS, ex cuius interpretatione eiusdem quoque Iudææ effatum, quod §. 8. citatur, illustrandum foret. Paragrapho enim 10. ita quidem CAPELLVS loquentem Iudam sistit: *Posuerunt septem reges, & accentus, vt essent signa quædam ad directionem eorum, qui ista transcribent, idque iuxta Cabbalam a Mose acceptam & ad eos vsque propagatam.* Sed omisit bonus Vir istum nominatiuum, qui subiectum orationis declarare debebat, & ex quo omnis sensus pendet. Potest nominatiuus esse in isto auctore, חכמי ספרים, potest & alius esse, e. g. המנצחים &c. sensu profecto immutato. Neque id nos ex ipsis istis scriptis Iudaicis eruere possumus, cum vix ac ne vix quidem illa obuia habituri simus, prætereaque Capellus nihil præter libros ipsos citarit, paginae aut sectionum nulla mentione adiecta. Quod vero minus tutum sit, solis CAPELLI citationibus niti, cum hic auctor nonnunquam ea omitat, quæ ad rem vtique factura erant, vide §. LIII. Id porro addimus, recentiorum Iudæorum dissentium in hac re non magni fieri, quorum vnum profert Capellus C. II. §. 12. nec variantes lectiones, aut potius altercationes vel præcorum Iudæorum circa puncta regulasque grammaticas punctuationis, nos in fugam dare, cum in arte circa minuta signa occupata facile eiusmodi quid existere possit, licet dissentientes inter se de authentia punctorum ipsorum nunquam dubitarint. Speramus igitur lectorem censere, iis dubiis a Iudæorum consensu desumptis, quæ sub examen vocari poterunt, satis factum esse, & hanc aciem, quæ nobis opposita erat, si non dissipatam, at tenuiorem esse redditam. Sin vero malo dolo nos egisse existimet, & ea forte prætermissa testimonia a nobis suspice-

tur,

המנצחים

T. 84.

tur, quæ grauissima sint: hoc ipsi consilii damus, vt ipse Capellum aut Cottam inspiciat, dispiciatque, num eius criminis arguere nos iure possit, quo quidem nostrorum factorum conscientia absolvimur.

§. XII.

Illis igitur ad finem perductis, quæ circa explicitum Iudæorum contra nos testimonium monenda erant: implicitum iam istum consensum, quo aduersarii nostri hanc gentem secum conspirare arbitrantur, considerabimus. Mentionem inprimis iniiciunt cum LVDOV. CAPELLVS, tum Clarissimus COTTA, Pentateuchi in forma voluminis descripti, quem Iudæi in Synagogis suis singulari cura & religione asseruare solent, eoque in sacris publicis vti. Est vtiq; hoc volumen scriptum sine vllis punctis vocalibus, sine vllis accentuum notulis; illudque tam sanctum & augustum habetur, vt teste CAPELLO Pentateuchum vulgari ratione descriptum huic volumini imponere non licitum sit, licet Iudæi religioni sibi non ducant, Pentateuchum punctis distinctum illi subternere. Est vtiq; hoc non spernendum argumentum, multamque difficultatem, quamquam non plane inuidiam, faciurum: isti sententiæ, quæ puncta ab ipso Mose repetit: præcipue, cum hic populus adeo tenax suorum rituum, religionibusque adeo deditus præcis videatur, vt animo vix concipi queat, vniuersam ecclesiam Iudaicam puncta, si unquam in exemplaribus Synagogicis adhibita essent, recentioribus temporibus ex illis proscriptisse. Accedit id, quod multo studio & industria probare conatur LVDOV. CAPELLVS, hoc exemplar Synagogicum ex Iudæorum mente referre sanctissimum istud legis *αὐτόγραφον*, quod ipsius Mosis manu exaratum in sancto sanctorum adseruabatur: vnde illud *αὐτόγραφον* sine punctis fuisse præsumit. Probat, hanc sententiam Iudæorum esse, adductis testimoniis. Illud etiam dubium satis dissipat CAPELLVS, quod peti posset ex MAYMONIDE, qui rationem describendi voluminis Synagogici explicaturus, meminit quoque litterarum punctatarum, atque collarum (קמח): hic enim de corniculis certis litterarum, ibi de punctis extraordinariis sermonem esse euincit.

§. XIII.

Quid igitur censes, lector? nostramne sententiam tot laqueis indutam, tot dubiis immerfam esse, ex quibus emergere nulla ratio

Argumentum aduersario- rum a Volu- mine Synago- gico desum- tum proponi- tur.

T sine punctis diacriticis, (nam extraordinaria illa sunt per XV. vocib; seu critica puncta, quæ non pertinent, colliguntur, præ p. 10. et hæc sub finem Rulius §. Item p. 16.

Vide hæc proculo ante notata. Nam et Hieronymus hæc ex- traordinaria puncta habuit, v. g. Ad illud argu in Questionibus ad mentum re- spondetur. Gen. XIX, 33. Adman

quæ desuper, q. 8. inaccessibile, et quod verum nra capitula

ne possit? Nondum animum omnem abieciimus. Premit utique hic Iudæorum dissensus codice Synagogico declaratus eos, qui a Mose puncta deriuant: nec tamen ita rebus illorum hæc quasi extrema calamitas incumbit, vt profus nihil habeant, quod respondeant. De quo quidem in sine secunda tractationis dicendum erit. Minime vero hæc, quæ dicta sunt ab aduersariis, omnem punctorum antiquitatem euertunt: possunt enim illa nihilominus ab Ezra eiusque esse sociis. At, inquis, si ab Ezra essent, nusquam ea foret Iudæorum audacia, vt puncta a scriptore Θεοπνεύστῳ addita, a sanctissimo codice Synagogico tanquam profana proscriberent! Respondeo vero, primo: si vera sint quæ CAPELLVS adfirmat, codicem Synagogicum ideo sine punctis exhiberi, vt quasi simulat Mosis ipsius ἀυτόγραφοι, pro ipsius sententia signis minutulis hūc destitutum, vim omnem huius obiectionis concidere. Deinde; illum ipsum, cui commissum sit, vt ex hoc volumine Synagogico legem publice recitet, domi liberos punctatos adhibere & scrutari, vt deinde quam accuratissime lectionem punctis expressam obseruare possit. Vnde liquet, ritus Iudæorum sacros, nulla ratione antiquitatem omnimodam punctis denegare: nec forte plus huic argumentationi roboris inesse, quam si adferre vellem, Hagiographa exceptis quinque Megilloth ante Christi natiuitatem non existisse, sed Vto post illum sæculo demum adparere cepisse; cum ne quidem in Synagogis recitentur, ideoque paullo abiectionis conditionis videantur, quam ipse vocales, quæ licet scripto non exprimantur, vocetamen proferantur. Num vero plane hic ritus Iudæorum Mosen puncta scripsisse neget, id prout diximus ad vltimam tractationis nostræ partem reuicimus. Illud tantum addimus a CAPELLO, prout arbitramur, prætermisum acerrimum telum, quod ex voluminis Synagogici ratione vel in eos informari posset, qui Ezram punctorum auctorem statuunt. Adsunt nempe in isto Volumine puncta extraordinaria, quæ licet a Mose ipso non bene deriuentur, eius tamen antiquitatis sunt, quam HIERONYMI testimonio nobis probare possunt. Dicit igitur aliquis: en! ea omnia, quæ in Pentateucho antiqua sunt, & Christi ætate superiora, licet non ab ipso Mose, saltem ab Ezra addita, Iudæi in hoc volumen cogunt; ergo quicquid in illo non occurrit, illud ne Ezram quidem auctorem agnoscere

vide p. 78. VI.

vid. not. p. 15.

agnoscere videtur, aut alium quendam virum Christi ætate superiorem. Ad hoc vero argumentum respondemus, singularem esse causam, quæ suadeat in quouis Codice vel non punctato hæc tamen signa exprimere: eamque causam in ipsa significatione eorum sitam esse. Id enim, si omnes rationes rite subduxeris, officium horum punctorum esse videbitur, ut declarent, eas litteras, quibus imposta sunt, in aliis codicibus existisse, in aliis vero desideratas esse priscis iam & ultimis sæculis. Vnde, si bona fide vel solas litteras textus sacri describere volueris, minime culpandum erit, si horum signorum quoque rationem habueris, quæ antiquissimas lectiones variantes circa litteras stant, ipsumque Kri & Crib, si suspicionibus indulgere velimus, vetustate superant.

§. XIV.

Singulare huic argumento pondus accedere existimat Cl. cor-
TA §. 10. ex narratione Iesuitarum Chimensium, qui adfirmant, Iu-
dæorum quasdam Synagogas in China repertas esse, penes quas fue-
rit liber legis Hebraicus, ante 600 & amplius annos sine punctis descri-
ptus: Iudæos vero istos nihil vnquam de Christo audiuisse, (vnde li-
queat, eos ante Christi aduentum illic adpulisse) immo nomen eos
Iudæorum ignorasse, seque dixisse Israelitas; eamque ob causam pro
reliquis decem tribuum, a Salmanassere deportatarum, habendos esse.
Lucem iam huic negotio adfundat is, qui in manibus nostris est liber,
inscriptus *Anciennes Relations des Indes & de la Chine de deux Voya-
geurs Mabomettans, qui y allerent dans le neuvieme siecle*, cuius edi-
tor est, teste privilegio regio, EVSEBIVS RENAVDOTIVS, qui & ipse a
pagina 125, vsque ad finem adiecit *Remarques sur les principaux en-
droits de ces relations*, in quibus huius codicis mentionem iniecit.
Id igitur primo ex hoc libro adparet, fuisse istum codicem volumen
Synagogicum. Ita enim RENAVDOTIVS p. 325. *On apprit aussi de lui,
que dans la mesme ville il y avoit dix ou douze familles des Iuifs, qui
avoient une synagoge assez belle, & qu'ils avoient rebastie depuis peu
avec assez de despense. Qu'on y conservoit depuis cinq ou six cens ans,
le Pentateuque escrit sur de Volumes en forme de rouleaux, qu'ils avoi-
ent en grande Veneration.* Idem ergo in omnibus Iudæorum Synago-
gis, quæ in Germania sunt, nostris oculis videre possumus, nec no-

*Ad ea respon-
detur, que
Cl. Cora de
Codice quo-
dam Chimensi
punctis desti-
tuto dicit.*

vum plane aut peregrinum, aut inauditum causæ nostræ hic codex Chinenſis bellum mouet: quod & ipſe CORTA indicare videtur. Vnde ſi plane nihil de hoc codice adderem, corrueret tamen, atque nulla foret hæc argumentatio, ſimulac concidiſſet illa, quæ a codice Synagoga petebatur. Sed iuuat diutius huic rei immorari, vt adpareat, tantum non omnibus numeris veritatis hanc argumentationem deſtitui. Qui igitur homines, inquis, eundem morem tenuere, codicemque punctis exutum in ſacris adhibuerunt? Iſti nempe, quibus, ſi coniectura quid adſequor, inde a deportatione decem tribuum nihil cum reliquis Iudæis commercii fuit, ſiquidem non Iudæi, ſed Iſraelitæ exiſtimandi ſunt, prout & iſti, qui inhabitant regionem Niſapour, ex tribu Dan, Zabulon, Aſcher & Naphtali ſe oriundos perhibent, teſte Renaudotio p. 327. Audio: nec tamen hoc argumento conſtrictus teneor. Eadem poſſem reſpondere, quæ ſ. præc. dixi: nihil hoc impedire, quæ minus ab Ezra puncta repetantur. Si enim Ezra demum puncta adieciſſet, num mirum foret, eos, qui multis ante Ezram luſtris in remotas regiones tranſierunt, puncta non habere? Nec ego eam reſponſionem alienam a re, & deſperatæ cauſæ præſidium peius exiſtimauerim. Sed tamen, quo expeditiora mihi ſint omnia in poſtrema tractationis parte, hoc tantum monebo: primo, nondum exploratum fatiſ & certum eſſe, hos (liceat ita vocare) Iudæos reliquias fuiſſe illarum decem tribuum, quæ a rege Aſſyriæ deportatæ ſunt: deinde, ſi maxime ſint, multa ſaltem illis cum reliquis Iudæis interceſſiſſe commercia. Illud quidem (eſſe eos reliquias iſtarum tribuum, quæ miſerimo exilio regibus Aſſyriæ poenæ dederunt) non fatiſ ſtabilitur, & extra dubitationis aleam ponitur, neque iſto teſtimonio, quo quidam in illis terris Iudæi ſe ex tribu Dan, Zabulon, Aſcher & Naphtali oriundos dixerunt; permulta enim fortaſſe harum tribuum familia, deſiderio ſacrorum rite peractorum, in regnum Iudææ conceſſerunt: neque iſta ignorantia, quæ ipſum Iudæorum nomen apud ipſos deleuerat; cum in primis iſte Iudæus, quem Renaudotius primum cum Ieſuitis loquutum ſiſtit in ſumma ignorantia litterarum Hebraicarum verſatus ſit, Chinenſibus muſis inhians quaſi & conſecratus, ob eamque rem ipſis ſacris Iudæorum tantum non prohibitus. Dum vero hi Iudæi ipſum Chriſtum ignorariſſe perhibentur, ea res incredibilis forte

forte videretur ei, qui nosset Muhammedis asseclas in ipso Chinæ regno habitare, quorum Coranus multa de Christo memoria prodit. Accedit, quod anno Græcorum 1092 (Christi 781) Sinensibus episcopi Christiani iam fuisse perhibeantur in ASSEMANNI *Biblioth. Orient. Tom. II. p. 255. nota 2.* qui hanc rem ex monumento lapideo in provincia *Xensi* inuento probat. Sed, si vel hoc concederemus; potuisset Christi eiusque historia memoria longo intervallo temporis locique, quo & ab iis rebus gestis & a terris Christianorum aberant isti Iudæi, obliterari. Quibus hucusque dictis adiciemus ipsius *RENAVDOTII* verba, quibus p. 327. suam hac de re sinit sententiam: *La pensée du P. Ricci, touchant ces Israelites de Caifamsu, qu'ils pouvoient estre des restes des dix tribus transportées par Salmanassar, est assez vraisemblable. Le juif Benjamin marque dans son Voyage, qu'il y en avoit dans le pais de Nisapour, qui pretendoient estre les descendants des Tribus de Dan, de Zabulon, d'Ascher & de Naphtali. Mais il faudroit sçavoir plusieurs circonstances, que nous ignorons, pour juger, si cette pensée a quelque fondement, ou si c'est une simple coniecture. Il seroit necessaire d'avoir veu leurs livres, de sçavoir ceux qu'ils ne connoissent pas. Car des Israelites de ces dix Tribus ne pouvoient pas avoir entre les mains, ni reconnoître comme inspirez de Dieu, les livres des Prophetes, qui ont reproché si fortement l'Idolatrie aux Roys & au peuple d'Israel. Ainsi ce que dit le P. Trigaut de ce Juif, qu'il racontoit les histoires d'Esther & de Judith, fait voir, qu'il avoit connoissance de tous les livres de la sainte Esriture, ce qu'il n'auroit pas esté possible, s'il n'avoit eu commerce avec les autres Juifs. Et quibusdam interieclis, quæ compendii causa omittimus: Ainsi on ne peut sur des indices aussi legers, juger, si les Juifs sont entrez dans la Chine, peu de tems après la transmigration de dix Tribus, ou s'ils y sont venus en suite, de la mesme maniere que les Chrestiens & les Mahometans: & c'est ce qui paroist plus vraisemblable.* En virum, qui nihil certi adfirmare audeat circa genealogiam horum Iudæorum; licet punctorum antiquitati minus faueat. Id saltem ex verbis eius adparet, quod & res ipsa loquitur, eum existimare hunc Iudæum, qui Estheræ & imprimis Iudithæ res gestas fataque nouerit, cum reliquis Iudæis multam saltem consuetudinem habuisse. Quod si concesseris,

cesseris, concedas etiam, vsum non punctati codicis Synagogici ex eodem crebro cum nostris Iudæis commercio deriuari posse. Sed quid his diutius inhæreo? Aduersarii nostri probent, si voluerint, hos Israelitas decem tribubus a Salmanassere deportatis originem debere; euincant, eos ex commercio cum reliquis Iudæis hunc ritum accipere non potuisse. Quam quidem probationem illis difficillimam fore arbitror, qui & litteris Samaritanis olim codicem sacrum conscriptum censeant, & sciant, horum Iudæorum codices, teste RENA- DOTTO p. 328. quod ad characteres litterarum, nostris codicibus simillimos esse. Hæc tamen omnia si probauerint, non tamen acies nostræ inclinata ac prostrata erit.

§. XV.

*Argumentum
a scriptis Cab-
balisticis de-
sumtum in-
fringitur.*

*Et in ipse Cotta §. II. fateri
cogitur, in antiquissimis
libris Cabbalisticis, Bahir
et Zohar, commemorari pun-
cta, qua vero nodis,
interpolationis nouitatis,
suspecta facit.*

Aliud porro argumentum contra antiquitatem punctorum aduer-
sarii nostri petunt ex scriptis Iudæorum Cabbalisticis, iisque antiquis-
simis & ante Talmud confectis; quorum auctores mysteria sua ex so-
lis textus Hebraici consonantibus, inuersis, transpositis, varieque
permutatis exculpere adlaborent, nunquam vero ex punctis voca-
libus, de quibus alium sit apud illos silentium. Immo, ne eos qui-
dem Cabbalæ doctores, qui a nostra ætate propius absunt, ex punctis
vocalibus & accentuum signis exculpere mysteria sua, ait CAPELLVS:
vnde parere pronuntiat, illos non credidisse, puncta eiusdem cum
litteris diuine auctoritatis esse, nec, prout hæc Mosi originem accep-
tam referunt, ita & illa eiusdem auctoris esse; cum alioquin pro in-
genio suo haud e manibus dimissuri fuissent vberimam occasionem
textum sacrum centenis millenisque mysteriis obruendi. Quod argu-
mentum, cum primum nobis negotium facessere videretur, postea
adcuratius consideratum leue satis visum fuit. Primo enim ea est in-
doles linguæ Hebraicæ, vt pars eius principalis consonantes sint, pun-
cta vero secundum quasi gradum dignitatis obtineant. Illas si teneas,
alia vero puncta substituas, tum quidem a sensu, quem scriptor
verbis expressit, modo magis modo minus deflectes: hæc si serues,
alias vero litteras illis adicias, tum toto calo a mente scriptoris aber-
rabis, nec sane a sententia, quam is memoria prodidit, propius ab-
esse censere, quam is, qui verba CICERONIS imitatione, quam
masculam dicimus, sequitur, ab ea materia quam CICERO tractat, a
qua

auditam, tam incredibilem reliquis detorsionibus non addidisse, si vel maxime puncta a Mose & a Deo esse crediderint: inprimis cum voces Hebræorum ne speciem quidem præ se ferant, ac si a punctis vocalibus inciperent, eas si neglexeris, quarum prima syllaba est $\tau\omicron\eta$. Tertium Cabbalæ genus *Themura* seu *permutatio* vocatur, quod (teste celeberrimo wolfio) textus litteras tot numero retinet, easque vel manente ordine aliter componit, vel mutato ordine aliter transponit, vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutat. Quo etiam modo efficitur, vt Ierem. XXV, 26. vox $\tau\omicron\eta\tau\eta$ per $\tau\eta\tau\eta$ explicetur. Consideret vero lector ea, quæ iam sub initium huius paragraphi de toto hoc argumento disputauimus, & reputet num, Iudai textum sacrum detorquerent, an euerterent & prorsus abicerent, si verbi gratia puncta cuiusdam versus litteris, quibus possent vellentque, instruerent: & tum iudicet, num hæc peruersissima interpretationis ratio a Iudæis neglecta, arguere possit, eos vel præcis temporibus puncta plane ignorasse, vel recentioribus pro diuinis non habuisse. Adde & hoc: ita comparatam esse indolem linguæ Hebræicæ, vt, si vel maxime velis easdem regulas in mutandis vocabulis adhibere, quas Cabbalæ doctores in consonantibus obseruant, centies centiesque nullus inde sensus existere possit. Exempli gratia, si vocales (prout isti in consonantibus hunc morem obseruant,) duobus verbis sibi inuicem hoc ordine subiicere velles, $\begin{matrix} a & e & i & o & u, \\ u & o & i & e & a \end{matrix}$ & quoribus in sacro textu ista vocalis, quæ superiore versu continetur, obuia foret, aliam in eius locum supponeres, quæ ei in versu inferiori responderet: vide, quem inde sensum habiturus esses. Adplices hoc artificium ad primum comma sacre Scripturæ, tum sequentia habebis; $\text{בְּרֵאשִׁית בִּרְוּא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ}$, nullo plane sensu. Vnde id discere cupio, si vel maxime Iudai voluissent hoc artificio vocales in mysteria sua deriuare, qui potuerint? Istam tamen licentiam, quam aliqua, licet peruersa, ratione circa vocales adhibere possunt, non e manibus dimitunt, dum litteris sacri textus modo hos modo illos sonos vocales adhibent, vt varium sensum fundant. Quod tamen dum ab illis fit neque nos neque aduersarios valde iuuat: nec, si ab illis negligretur, nobis magis molestum foret, quam

Erne nrl. 10
p. 21.

quam illis quibuscum nobis res est. Porro ex inuerfa, minuscula, maiuscula litterarum figura mysteria eliciunt: at vero id in vocalibus non faciunt. Hocne antiquitati vocalium fraudi erit? Minime! Cum enim eiusmodi figuræ mutationes puncta subire non soleant, qui possunt ex illis mysteria effingere, si vel vltimæ antiquitati vocales vindicandæ sint. At, inquis, hoc saltem mirum, eos extraordinarias & a regulis Grammaticis recedentes punctationes mysteriis suis non adhibere! Respondeo, probabile esse: Iudæos Cabbalæ studio deditos Grammaticis studiis sepe parum imbutos fuisse, & inde accidere potuisse, vt hæc, quæ a regulis defleunt, ne animaduertent quidem: deinde, Codicem non punctatum licentiæ & conatibus horum hominum magis accommodatum fuisse, quam eiusmodi sacre Scripturæ exemplar, quod punctis quasi circumseptum & ab omni illorum iniuria munitum est, qui quilibet ex quolibet efficere volunt. Nec id negabant plane aduersarii, ipse enim Clarissimus COTTA §. XII. adfirmat: *probabile esse crebrum illius formule usum, ne legas sic, sed sic, inde fuisse ortum, quod codex S. antiquissimis temporibus omnibus plane punctis destitutus fuerit, & occasione huius circa vocales audaciæ, ansam deinceps aliis fuisse subnatam, eadem ratione circa consonas eiusdem vel adfinis valde soni aut figuræ licentius ludendi.* Quæ dum dicit, quid dicit? id inquam, codicem sine punctis conatibus eiusmodi hominum magis fauere, quam punctatum. Si igitur Cabbalici doctores neque satis bene tenebant plerumque Grammaticam & subtilem punctorum *ars&Basav*; neque punctatum codicem causæ suæ fauere existimabant: num mirum, eos suis mysteriis vel codicem punctis destitutum adhibuisse, licet alii codices punctis haud essent denudati? Quod si fecerunt, qui poterant ex punctis protentosa mysteria eruere?

§. XVI

Porro scripta Talmudica, tam Mischnam quam Gemaram antiquitatem punctorum iugulare, credit tam LVD. CAPELLVS L. I. Cap. V. §. 4. quam celeberrimus Cotta §. XII. Negant enim in omnibus scriptis Talmudicis mentionem punctorum fieri vllam, vnde incredibile sit, eo tempore puncta iam existisse, in quod doctores Talmudici inciderint. Animo enim concipi negant posse, qui fieri potuerit, vt vel puncta

per

Argumentum
a silentio Talmudicis desimur.
run expenditur.

puncta celeberrimos hos doctores laterent, si illis cœna essent; vel si magistri Talmudici ea nouissent, nullam facerent illorum mentionem. Hac ratione aciem dum instruunt aduersarii, duo regerenda censeo. Primo: esse vtique loca, nec ea aduersariis ignota, in ipso Talmud, quæ non obscura significatione punctorum mentionem iriciant, quorum vel agmen quoddam ex ipso CAPELLO desumi possit. Quæ tamen testimonia causæ nostræ eripere statuit CAPELLVS *Libro II. de arcano punctationis*: nec in hac parte tractationis nostræ illa nobis testimonia vindicamus, sed id negotii in eam dissertationem reiciamus, quæ positua argumenta pro antiquitate punctorum proferet; in qua hæc omnia vberiora & ornatiore fore confidimus, cum hoc ipso consilio tempus lucraturi simus, studiis hisce impendendum. Deinde nec id reticendum existimamus, certamini huic Colophonem additum non esse, licet ipsa nomina punctorum, e. g. Patach, Segol, Sakeph Gadol, in scriptis Talmudicis non occurrant, dummodo alia quædam dicta adsint, quæ signa vocalia & accentus his Iudæorum magistris ignota non fuisse suspicari nos iubeant. Nemo, vt rem exemplo illustremus, consonantibus antiquitatem vltimam tribuendam esse ea ratione inductus negabit, quoniam in toto sacro codice V. T. nullum nomen vllius literæ occurrit, ab illo commate si discesseris, quod exstat Ezech. IX, 4. ויהיו ית וי, vbi tamen וי facilius sane per *signum* explicari crediderim, quam ipsam litteram significari adfirmauerim. Immo, ne posses quidem hac ratione fretus pronuntiare, nomina litterarum recentia videri: argueret enim te Græca lingua, quæ nomina Hebraicis simillima ex Oriente profecto accepta dum sæpe litteris suis imponit, id adfirmat, Græcos vna cum litteris, id est prisicis quam maxime sæculis, nomina quoque litterarum Hebraica vel Chaldaica accepisse. Nolim quidem adseuerare, eadem plane ratione se habere silentium scripturæ sacræ, libri exiguæ molis & voluminum Talmudicorum, quæ amplissima sunt & vastissima: non spernendam tamen inde illustrationem desumere, aliquem mihi favorem conciliare liceat. Porro, valor numericus litterarum antiquissimus forte est: nec tamen vnquam numeri litteris numericis expressi in sacro codice obseruantur.

Tau

§. XVII.

At! inquis, potuisset utique accidere, ut nomina horum signorum nulla scriptis Talmudicis continerentur, nec tamen inde præiudicium contra illorum antiquitatem conflare posset, nisi eiusmodi adpositis horum characterum nominibus, saltem naturalibus. sermoni lux adfunderetur: ea vero cum adfuit, nec tamen vlla nomina figurarum istarum minutarum exhibeant; adum est de punctorum antiquitate.

Argumentatur hac ratione LVDOVICVS CAPELLVS, argumentatur celeberrimus COTTA §. XII. quod dum faciunt, inprimis gaudeo, me hac argumentatione pene ab instituti mei ratione deduci, & eo adduci, ut vel in hac dissertatione argumentum aliquod positivum pro antiquitate punctorum proferam. Prouocant inprimis aduersarii ad illum locum, qui exstat in *Massech. Bava batra* cap. II. fol. 21. Connexio huius commatis hæc est. Duo narrantur fuisse magistri iudeorum, quorum alter adfirmavit, eiusmodi ludi magistro inprimis utendum esse, qui multa in legendo Codice absoluat, licet non exactissimam diligentiam singulis vocibus impendat; alter id negavit, ac dixerit, se ea institutione inprimis delectari, quæ (prout nos dicimus) non multa traçet, sed multum. Ea enim vitia, quibus ætas puerilis semel imbuta sit, non facile ex animo extirpari. Tum hic exemplo rem illustraturus ita pergit: על דכתיב ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתה לקמה דדויד אמר ליה מאי מעמא עברת הכי אמר ליה דכתיב תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אכן זכר קרינן אמר ליה אנה זכר אקרינן אזל שיילה לרביה אמר ליה היאך אקרינן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי אמר ליה דכתיב ארור עושה מלאכת יהוה רמיה

Propterea, quia scriptum est (1 Reg. XI, 14.) sex menses sedit ibi Ioab & omnis Israel; usque dum exstirpasset omnem זכר MAREM in Edom. Cum igitur veniret coram Dauide, dixit ei (Dauid): Quare fecisti ita? Dixit ei (Ioab): quoniam scriptum est (Deut. XXV, 19.) delebis (זכר) MAREM Amaleki. Dixit ei (Dauid): atqui nos (זכר) MEMORIAM legimus. Dixit ei (Ioab): Ego (זכר) marem lego.

D

Abiit,

Neglecta a Talmudicis nomina vocalium in quibusdam locis nos non opugnare, sed inuare probatur.

6

ducimus, vtique debet: sed cum hi homines solas litteras memoria faltem in describendis biblis, prodere solerent, (conf. B. Auunculi nostri D. 10. HEINR. MICHAELIS *Dissert. de Codd. MSSC. Biblico-Hebraicis* §. IX. p. 8. seqq.) & puncta ad **דָּוָס בְּקֶרְבֵּי** pertinere arbitrantur; hæc quoque puncta prætermisere. **דְּבַר הַבְּקֶרֶן** vero seu *punctator* libro huic, qui paucis in locis punctandus erat, non adhibebatur. Iam incuria & negligentia non sane miranda accidit, vt puncta hæc sub **דָּוָר** disperirent. Quod cum fieri profecto facile potuit, tum etiam, si quid coniectura adsequi possumus, factum est. Animo enim vix concipi potest, tam pinguis obrusique ingenii celeberrimos hos Iudæorum doctores fuisse, vt, si ipsi vocalibus additis vatios sensus vocis **דָּוָר** non distinxissent, ne quidem addita significatione sermonem ambiguitatis & equiuocationis vitio liberassent, (more Rabbini posterioribus non ignoto.) Id igitur cum factum non sit, magnopere mihi persuadeo, vocales illorum tempore iam existisse, quæ textum illustrare potuerint. Iam melius de nostra causa actum erit, si concessum erit id, puncta Talmudicis esse cœua scriptis. Id vero telum secundi ordinis, quod ex hoc dicto Capellus in nos format, Talmudistas omnem hanc historiam effingere ne quidem potuisse, si Ioabum codice punctato vsum credidissent, minus nobis exitiabile erit, si considerauerit lector, non mirandam summam codicum punctatorum paucitatem ante inuentam typographiam; qua de re alio nobis loco agendum putamus.

§. XV. III.

Quam plurima igitur iam proferant aduersarii dicta, quæ eiusdem indolis sunt: nos quidem illis magis iuuamur, quam oppugnatur. Addunt e. g. isti loco allegato illum, qui exstat in *Tr. Berachoth* in fine ad Ies. 54. 13. vbi Talmudici iubeant legi, **בְּבִיד** *edificatores tui*, non vero **בְּבִיד** *fili tui*. Quamquam hoc comma ne huius quidem loci est. Scribitur enim in illo libro **בְּבִיד** *fili tui* sine Vau, & **בְּבִיד** *edificatores tui* cum Vau; vnde & vocales facile abesse poterant. Sed sunt alia effata magistrorum Talmudicorum, quæ huc pertinent, quæ & ipsi citant aduersarii: nos duo insuper addemus illis ex amplissimo numero similium locorum. In eodem tractatu *Berachoth* fol. 7. b. deriuatio & significatus propheticus vocis *Ruth* explicatur, & postea adfirmatur, nomina sensu arcano non carere, tum vero additur:

De locis Talmudicis in quibus dicitur: NE LEGAR SIC, SED SIC.

Talia quoque sicut, quoniam in *Tr. Berachoth* de *Sabbatho* f. 119. b. pro **וַיִּכְלֶה** Gen. 2, 1. iubent legere **וַיִּכְלֶה**; et in *Tr. Ioma* f. 54. b. pro **וַיִּכְלֶה**

D 2

Gen. 2, 1. **וַיִּכְלֶה** per *He* creauit ea. In *Sota* a. VII. **וַיִּכְלֶה** Num. 13, 32. **וַיִּכְלֶה** *Ne legas minamenu (pre nobis) sed minamenu (pre illo ipso, sc. Deo.)* Quocumq. observationem meam de *Varr. leal. Oriental. et Occid. in Di. uulgis Ital. A. 1706. No. XVII.*

אמר רבי אלעזר דאמר קרא (תהלים מו) לכו חזו מפעלות
 יתורה אשר שם שמורה בארץ אל תקרי שמורה אלה
 שמורה, i. e. *Dixit Rabbi Eleazar: cum dicit versus; agite, videte
 opera Dei, qui posuit deustationes in terra, ne legas שמורה (deuastationes) sed שמורה (nomina).* En! iterum iubent legi שמורה,
 vetant recitari שמורה. Iam, licet ex contextu possimus sensum &
 pronuntiationem harum vocum adsequi, nonne absurdi videntur
 ii, qui nihil nisi easdem litteras scribunt, easque recitari iam iubent,
 iam vetant? Idem foret, ac si de isto compendio scriptiois *dns* mo-
 nerem, *ne legas dns, sed dns*, quod vtiqve absurdum foret; licet ex
 contextu reliquo mea orationis pareret, a me id præcipi, non legi
 debere *dns*, sed *dominus*. Nonne igitur, si puncta adponi non po-
 tuissent a primis auctoribus Talmudis, ita potius mentem suam nobis
 explanaturi fuissent: *ne legas*, seu, *ne explices in significatione שממה
 (deuastationis) sed שם (nominis?)* Eadem dici possunt & in illum lo-
 cum, qui est in *Massecheth Bava Batra* fol. 75. vbi dicunt, tria esse,
 quibus nomen sacrosanctum יהוה inditum sit, 1) Messiam, 2) Iustos,
 3) Hierosolymam. Et ad hanc quod adinet, citant Ezech. XLVIII. 35.
 vbi est: וּשְׁם הָעִיר מְיוֹם יְהוּדָה שְׁמֹהּ, & addunt אֵל תְּקַרְאָהּ
 יהוה שמה (Iehoua est ibi) *ne legas שמה* (Iehoua est nomen eius.)
 Id vero iam quale est, quando aduersarii ipsam istam formulam, *ne legas sic, sed sic*, suas
 arbitrantur partes iuuare? Dicunt enim, eo audacia gentem Iudæo-
 rum peruenturam non fuisse, vt per lusum ingenii aliter legi iuberent,
 quam in sacro textu appareat, si puncta præcis temporibus iam ad-
 fuissent. At! vero negare qui possunt, eadem licentia & minus ho-
 norifica ratione ipsas litteras ab hac gente tractari? Quid igitur dicunt?
 Quid est quod dici possit, vt causam susceptam tueare? Persuadent
 sibi, natam circa vocales hanc licentiam, ad litteras postea demum
 fines quasi suos protulisse. At quid est hoc? In vocalibus ludunt Iu-
 dæi; ergo recentes sunt. In litteris ludunt: eas quidem recentes
 esse quis adfirmare audeat? Quæ igitur est vis argumenti? In voca-
 libus initia cepit hæc licentia: deinde liberius per ipsas litteras vagari
 cœpit. At vnde hoc probatur? possum enim eodem iure & ego di-
 cere,

cere, litteris & vocalibus vno eodemque tempore hanc iniuriam fieri cœpisse. Nec, dum ego hoc dico, aduersarii negant, magni momenti erit nostra oratio. Sed sit! concedam, in vocalibus prima perversæ huius artis rudimenta existisse: hoc nonne inde accidere poterat, quoniam multi codices sine punctis descripti erant, licet alii puncta haberent? Vtique enim non punctatus codex, (prout bene adfirmant aduersarii) magis fauet his Iudæorum ineptiis potius, quam artibus. Accipimus hoc, quod datur: nobis illud testimonium aduersariorum fauere §. XV. diximus, iterumque perplacere adfueramus.

§. XIX.

Alio argumento premere nos & vrgere studet Clarissimus Cotta §. XIII. quod desumit ab antiqua scriptura Hebraica, quæ sit hodierna Samaritana, quam sententiam EVSEBII & HIERONYMI testimoniis tuetur; quam & ista, quæ circumferuntur & possidentur a nonnullis, numismata litteris Samaritanis insignia iuuare creduntur. Samaritana vero scribendi ratio cum puncta ignoret, concludit inde Vir Clarissimus, a Mose reliquisque sacris scriptoribus illa addi non potuisse. Statim quisque vider, non ea ratione omnem antiquitatem punctorum destrui; Ezræ nihilominus posse gratias diuini hujus operis suscepti haberi. Vnde intacta hæc omnia relinquere possemus: id tamen non faciemus, quo minus multis laqueis & impedimentis in secunda dissertatione teneamur. Primo igitur respondeo, minime illam amplissimam quorundam criticorum de Samaritanis litteris sententiam ea certitudine gaudere, quæ nobis molesta esse possit. Non possumus quidem omnes iam nodos soluere, argumenta excutere, robora proferre istius sententiæ, quæ litteris Hebraicis fauet: foret hæc nimis ampla materia, quam quæ limitibus dissertationis huius contineri posset. Utamur igitur eodem iure, quo vsus est Cl. Cotta, qui in subiecta nota ait: *instituti sui rationem non ferre, rationes in hac controversia ab utraque dissentientium parte productas recensere & ponderare, atque adeo argumentum hoc data opera excutere.* Satis igitur sit lectorem ad ea remittere, quæ vir eruditionis laude celeberrimus, lumen quondam orbis eruditi, qui, hæc dum scribimus, paucis ab hinc diebus cheu! diem supremum obiit, IO. CHRISTOPH. WOLFIVS hac de re summo ingenio, industria, diligentia, congeffit in Biblioth.

Hebr. P. II. p. 419. seqq. qui adfirmat, cum variæ sint rationes, ob quas existimet Pentateuchum Iudaicis conscriptum esse a Mose litteris, tum inprimis illud sibi grauißimum argumentum visum esse, quod Pentateuchus litteris Samaritanis descriptus discedat nonnunquam a genuina lectione iis in locis, in quibus similitudo litterarum Iudaicarum errori an- sam suppeditare poterit, (cuius generis litteræ sint \aleph & \beth , \daleth & δ ;) quæ quidem in nostra scribendi ratione figuras habeant sibi inuicem simillimas, minime vero in Samaritana: vnde videatur, ipsum exemplar Samaritanum ex eiusmodi codice descriptum esse, qui errori locum reliquerit, id est, ex Hebraico. Idem porro eam, quæ ex numis modo dictis imminebant, nubem dissipat. Deinde id rehero, me non intelligere, quam ob causam fieri non poterit, vt vel in codice Samaritanis litteris descripto puncta adherentur, inprimis cum illæ, si ductus lineasque primarias & fundamentales spectes, eadem cum Hebraicis esse credi possint, nec interdum vel tantum ab illis discedant, quantum characteres monachis vsitati ab ista Germanica scribendi ratione, quam calamo sequimur: teste tabula ista, quam exhibet Ven. VAL. ERNEST. LOESCHERVS *de Causis lingue Hebrææ*: vt forte non longe a vero aberraueris, si dixeris, esse hoc genus scribendi ex Hebraico & Syriaco deprauatum. At, inquis, ego nunquam sub litteris Samaritanis puncta deprehendo! Non vero credo, pleno iure inde vel hoc elici posse, Samaritanos nunquam punctis vsos: prout, si lingua Arabica interisset, haberes vero binos ternosue libros idiomate isto sine punctis scriptos (quales in ea lingua permulti sunt, inprimis historici) inde concludere non posses, nullos vnquam characteres vocalium Arabibus fuisse. Multo minus vero id inde sequi opinor, vt, si Moses hoc scribendi idiomate vsus esset, puncta a Pentateucho antiquo proferenda sint, cum, eadem facilitate substrui his litteris, quam quadratis queant.

§. XX

Iam summa cum voluptate ad illud dubium accedimus, quod obicit causæ nostræ CL. COTTA §. XIV. desumptum a cognatis linguæ Hebrææ dialectis Orientalibus; quæ cum vel hodiernum punctis destituantur, vel ea recenter demum acceperint, id probabile faciant magnopere, Hebræorum linguam ipsam præcisæ sæculis punctorum beneficio

*Argumentum
a cognatis lin-
guis ductum
expeditur.*

neficio gauisam non esse. Spero autem hoc argumentum ea ratione dissipari posse, vt nobis magis, quam aduersariis, reliquæ linguæ Orientales fauere videantur. Quas igitur linguas dicit Cl. COTTA? Chaldaeorum, Arabum, Syrorum. Ab hac iam initia respondendi faciemus, tum ad reliquas progrediemur. Hanc igitur Vir Clarissimus, ELIAE LEVITAE testimonio, quod exstat in *Masoreth Hammaforeth*, fretus, negat punctis olim usam esse. Respondebimus ad hæc non nostris verbis, sed ea tantummodo lingua Latina donata adscribemus, quæ hac de re Præfès summe reuerendus, Pater noster optimus, in *diurnis Halensibus* A. 1731. N. XIV. sequentem in modum scripsit.

§. XXI.

„Controuersia de antiquitate accentuum punctorumque vocalium Hebraicorum, quæ Philologos per 200 iam annos exercuit, istaque quorundam sententia, quæ hæc omnia recens inuenta esse aduerat, procul dubio eruditos latere nequit. Cui quaestioni, & ardua satis & diffusæ, non quidem colophonem hac vice addere in animo habemus: id tamen exemplo quodam in medium prolato demonstrabimus, quam futilibus & inanibus argumentis nonnunquam, vti sint, qui antiquitatem vocalium Hebraicarum in dubium vocarunt. ELIAS LEVITA, emunctæ naris nec spernendæ eruditionis homo, sed qui & sibi ipsi satis sapere videretur, Doctor Iudæorum, qui sub initium sæculi XVI. Romæ vixit, cum pontificatu fungeretur, Leo X. primus (prout suspicamur) vocalibus accentibusque Hebraicorum, a figuræ tenuitate punctorum nomen adeptis, antiquitatem, quæ illis iure tribuenda erat, denegauit, nec ea ad codicis Hebraici integritatem requiri censuit. Cui cum obiiceretur, animo vix concipi posse, qua ratione pueri inprimis & rudes litterarum textum Hebraicum siue vitæ, tenebris & hesitationibus legere potuerint, si (prout ipse existimabat) nonnullis post Christum sæculis vocales demum inuenta, textuique additæ essent; cum e.g. tres hæ litteræ ם ן ם M. T. H. vocalibus destitutæ, recitari possint *Mattab*, (banculus) *müttab*, (inuersus) *mátarab*, (vacillauit) *mátrab*, (infra) *motab*, (veteris) causam suam inclinatam in Præfatione ad librum *Masoreth Hammaforeth* ea ratione restituere conatus est, vt adfirmaret, Iudæos

*Allegantur
verba Præfatis
de testimonio
Eliæ Levitæ
circa linguam
sc. dictam Chal-
daicam.*

„dæos, cum lingua Hebraica vernacula vterentur, sine vilo negotio
 „legisse textus vocalibus nullis instructos, eundemque morem esse
 „reliquarum gentium, quæ versus Orientem iacent, istius inprimis
 „gentis, quam ipse Chaldæorum nomine insignem facit. Quod quo
 „facilius lectori probari possit, memoria prædit: Romæ se degentem
 „incidisse in tres Chaldæos, ex terris Regis Prestecian (Presbyteri Io-
 „annis) oriundos, a Pontifice Maximo Romam venire iussos, linguam
 „horum hominum vulgaribus sermonibus tritam Arabicam fuisse,
 „libris vero illorum scribendis, inprimisque Nouo Testamento solem-
 „nem fuisse Chaldaicam: eamque illis audire Aramaicam, seu Syria-
 „cam, Babylonicam, Assyriacam, Turcicam & Targumicam. Vi-
 „disse se in libris hominum Psalterium Davidis, lingua litterisque Chal-
 „daicis descriptum: ex eoque libro illos sine punctis, seu vocalium
 „signis, textus sacros recitasse. Interogasse se eos, num punctis in-
 „scriptis suis opus non haberent? Negasse illos, seque a teneris vn-
 „guiculis ita & scribere & legere, commemorasse. Quæ omnia postea
 „in Hebraicam scribendi rationem ELIAS LEVITA deriuat. Hæc
 „tamen Iudæi narratio scætet vitiiis & erroribus. 1) Primo enim tres
 „isti homines minime Chaldæi fuerunt, sed Aethiopes, ex Aethiopia
 „que oriundi; vtpote qui, teste ipso ELIA ex terris Presbyteri Ioan-
 „nis venerant, quo nomine tunc temporis Habessinia seu Aethio-
 „piæ regem Itali aliaque gentes designabant. 2) Deinde, lingua, qua
 „Aethiopes (quos Chaldæos ELIAS vocat) vtuntur vulgo, non est Ara-
 „bica, sed Amharica, quam IOHVS LVDOLPHVS Grammatica & Lexico,
 „quæ & 1698. Francofurti ad Mœnum prodierunt, docuit: licet lin-
 „gua Arabum quosdam Aethiopum, ob situm regionis, quæ gentibus
 „Arabice loquentibus confinis est, non plane fugiat. 3) Porro, Aethio-
 „pium linguam ac Chaldæorum eandem esse, illis temporibus per-
 „ingentem errorem creditum est. Sic quidem IOANNES POTKENIVS,
 „Germanus natione, cum Psalterium Aethiopicum iisdem temporibus
 „publici iuris faceret, Romæ primum A. 1513. deinde Colonia
 „ad Rhenum A. 1518. illud confidentissime Psalterium vocat Chaldaicam,
 „cum, linguamque, qua illud conscriptum est, Chaldaicam. Quem
 „errorem Ambrosius Theæus illi summa humanitate frustra demon-
 „strare conatus est, his verbis: *Domine Ioannes, præstantia tua, vt*
 „mibi

„mibi videtur, plurimum in hac re fallitur. Vid. I. LVDOFI *Diff. de*
 „lingua Aethiop. *Grammatica eiusdem linguae praemissa.* 4) Id vero
 „perridiculum, hanc linguam (sive ipsam Chaldaicam intelligas, sive
 „eam, quæ per errorem ita vocabatur, Aethiopicam) Turcicæ etiam
 „linguæ nomine venire: cum Turcorum lingua a Chaldæorum Ae-
 „thiopumque idiomate (quæ plane differunt) ingenti intervallo absit.
 „5) Tandem vero reliquis erroribus coronam quasi imponit ELIAS,
 „dum id sibi persuadet, Chaldaicam, id est, Aethiopicam linguam
 „signa vocalium habere nulla: cum Aethiopes (quos Chaldæos iam
 „vocat) ne quidem consonantes a vocalibus, & has ab illis in scriben-
 „do separare possint, utpote quibus neque consonantes a vocalibus
 „distinctæ sunt, neque vocales a consonantibus. Integris enim syl-
 „labis lingua ipsorum absolvitur, seu eiusmodi figuris, quæ conso-
 „nantem vocalemque simul exhibent, vnde nec, proprie si loqua-
 „mur, Alphabetum habent, sed Syllabarium, seu tale quid, quod
 „nostro sic dicto *A. B. ab* respondet. At vero Chaldæi ab Elia in-
 „terrogati, num punctis gauderent, id negarunt! Id vero ex igno-
 „ratione illorum accidit, dum non noverant, Iudæum per puncta
 „vocales intelligere. Necquidem mirandum foret, si Germanus litte-
 „ris Hebræorum non imbutus, interrogatus, num Germani puncta
 „haberent, eandem in respondendo ignorantiam proderet. Hac igi-
 „tur ratione comparatum est, grauissimum illud (prout videbatur)
 „argumentum ab ELIA LEVITA excogitatum, quod LVDOV. CAPELLVS
 „in *Arcano punctuationis*, BRIAN. WALTONVS in *Proleg. XIII. Bibl. Po-*
 „*lyglott.* HOTTINGERVS in *Thef. Philol.* p. 263. & nuperrime IOH. FRID-
 „COTTA de *orig. Mosæ* p. 49. & 71. ex illius ore acceptum iterum
 „iterumque vrgere ausi sunt, pessimo successu. a

§. XXII.

At, inquis vnum vnus ELIAE LEVITAE hac de re testimonium, *Argumentum*
 quo minus tibi obesse possit, adductis his verbis effecisti: citat ve- *desumptum a*
 ro alios auctores CL. COTTA, qui sententiam suam ex ELIAE errore isto *vocalibus Sy-*
 non hauserunt: illorumque probat testimonio, Syros Maronitas voca- *rorum Græcis*
 libus olim non vsos! Quid vero dicunt isti auctores? ANDREAM MA- *similinis exa-*
 SIVM dicere adfirmat CL. COTTA, figuras vocalium, quas Syri nostro *minatur & re-*
 tempore adhibeant, ex Græca illos lingua accepisse. Quod ut *vorquetur.*
 E adcu-

i
 adcuratus perpendere & diiudicare possit lector, sciat, duplici vocalium genere Syros Maronitas vt, & punctis, & characteribus quibusdam, qui Græcas vtique, testibus oculis, vocales referunt. Quamlibet igitur vocalem duplici ratione possunt exhibere, & iam hanc, iam illam figuram adhibent. Iam id quæritur, quinam ductus, vocales sonos designantes, primores & antiquissimos sint in lingua Syriaca? Non desunt, qui vocalibus ex Græca lingua profectis id tribuunt; quorum in numero est celeberrimus CHRISTOPHORVS CELLARIVS: sed nec desunt, qui oppositam fouent sententiam; ex quibus allegamus Celeberrimum HERMANNVM VON DER HARDT, Græca linguæ patronum, & qui alias linguas, ipsasque Orientales, ex Græca deriuare inprimis studuit, qui tamen in *Grammatica Syriaca* p. 7. Græcos ductus in lingua Syriaca punctis, antiquitatem si species, postponendos duxit. Hæres igitur, lector, nec quid probes aut sequaris vides. Quam ob causam ea de re nonnulla dicenda sunt. Id igitur primo consideres, easne vocalium figuras, quæ proxime accedunt ad morem reliquorum populorum Orientalium, quibuscum cognatio quædam Syris intercessit, antiquiorum in hac lingua locum habere censendum sit, an illas, quæ Græca sunt originis? Ego quidem arbitror, id ordinarie in linguarum scriptione summæ antiquitati vindicandum esse, quod non ex peregrinis in illas migrauerit, sed cuius incunabula quasi vel in ea ipsa lingua reperias, vel in cognatis. Porro, non commode ratio reddi potest, cur Syri puncta sua ciuitate donassent, si iam a Græcis vocalium beneficio antea essent aucti: videntur enim Græca vocalium figuræ punctis Orientalium in nonnullis præstantiores esse, quod quidem tum inprimis dicendum est, si quid valet HOTTINGERI, ab ipso COTTA allegati, coniectura, qui olim Syros tribus modo punctorum signis sonos vocales significasse ait. Quod si verum est; cui probabitur, Syros, cum Græcas iam, vt ita loquar, diuitias degustassent, inopia ista magis esse delectatos? Aliter vero se res habet, si puncta prius a Syris adhibita dicas, quam illa Græcorum signa: tum enim ratio reddi potest, quæ Græcas vocales in hanc linguam transtulerit; prout infra videbimus. Tandem, vnde euenit, vt, si quidem Syri nulla præcis sæculis puncta habuerunt, eas vocalium formas, quas traxerunt a Græcis, non Græco more mediis

diis vocibus infererent, sed litteris vel imponerent vel substernerent? Quæ res nihilne nos iubet suspicari? Nonne id subindicat, puncta iam olim huic genti fuisse, quæ, cum inferne vel superne vocibus adderentur, id effecerint, ut idem ritus in adpingendis Græcorum quoque vocalibus seruatus sit? Immo, qui factum est, ut iidem Syri, qui centena alias Græcis debent vocabula, si quidem vocales non nisi ex Græcia habebant, cum re hac noua ipsisque inaudita non Græca quoque harum figurarum nomina in linguam suam transtulerint? Prout videmus persæpe, res ex peregrinis gentibus ductas peregrinis vocabulis signari. Ars quidem nostra bellica Gallicis, musica Italicis vocibus horrens, exemplo esse possunt. Vix dubitandum, si Syris vocales ex Græcorum commercio primum innotuissent, quin Græca quoque nomina fuissent seruaturi. Iam cum omnes Syrorum vocales Syriacis vocabulis notentur, nonne existimandum est, iam ante Græca signa in Syriam translata, hanc gentem isto beneficio non prorsus caruisse. Immo quædam Syriaca vocalium nomina a figura petita, non tam Græcos ductus, quam puncta respicere videntur. Sic secunda vocalis נַבְּרִי adpellatur a *recumbendo*, quia infra litteram humi quasi recumbit. Scribitur enim per duo puncta voci substrata. Ast Græca figura huius vocalis iam litteris imponitur, iam substernitur. Porro quarta vocalis נֶפֶטִי dicitur, (quasi diceres *erector*) quippe quæ ex duobus punctis supra vocem non recumbentibus, sed erectis quasi existit, accentui *Sakeph* quod ad figuram simillima. Eæ vero figuræ, cum quibus nominum rei inditarum significatio conspirat, ordinarie pro antiquissimis habendæ sunt. Qua vero occasione Græca vocales in Syriam migrarint, quoque id tempore acciderit, de eo pauca iam addamus! Primam quidem manum cum dissertationi huic adiceremus, nullum nobis erat dubium, quin itorum regum auspiciis, qui post Alexandri M. obitum Syriæ præfuerunt, Græca vocales in Syriam vela quasi fecissent: prout eorundem regum imperiis ingens debetur multitudo Græcarum vocum, quæ Syriaca sunt ciuitate donata. Quarum quidem si exempla cernere iuaret, vel ipsum

CVTBIRII Lexicon, Noui testamenti voces sistens, sub litteris DN non pœnitendum tibi numerum exhibere posset. Accidit enim Syris, quod prouinciis accidere solet, quæ cum alienis pareant imperiis;

permulta ex regum, prout moribus, ita & lingua trahunt: cuius rei nostro quoque aeo Lusitani, Hispani, nonnullique ad Istrum iacentes populi, testes esse possunt, qui non vestigia linguae Latinae, sed ipsam illam linguam, quamquam depravatam adhuc seruant, quam praeconum Romanorum amplissimis imperiis acceptam referunt. Monuit vero nos postea, cuius insignem experti sumus humanitatem, Vir celeberrimus, & maior, quam cui a nobis laudis quid tribui possit, IO. HENR. SCHVLTZIUS, qui se in ASSEMANNI *Bibliotheca Orientali* legisse commemorabat, quorundam ex sententia eo tempore Graecas vocales in Syriam inuectas, quo Syri coeperint libros Graecorum fac multos, atque in primis Homerum, in suam linguam transferre. Dum enim voluerint barbara (vbi Syris quidem erant Graecorum nomina propria) accuratius exprimere, Graecas vocales in subsidium vocasse. Haec mihi Vir celeberrimus se legisse demonstrabat, quamuis ipsam paginam, vbi haec in vasto illo auctore, extarent, memoria non teneret. Stupes igitur, credo, & opinaris omne confectum negotium: hanc enim narrationem satis ostendere, Syros eo tempore vocales habuisse nullas, quo Homerum lingua sua donarint. Sed bona res est. Primo enim, id non arguit, nullas prorsus eo tempore Syris vocales fuisse. Modo enim probes istam *Hottingeri* coniecturam de tribus tantum antiquissimis Syrorum punctis, de qua plura §. seq., facile adparebit, Syros suae linguae inopia ad petendum e Graecia subsidium induci potuisse, quo accuratius barbara illa nomina exprimerent. Qua & in sententia ipse esse videbatur Cl. SCHVLTZIUS. Deinde, quamuis illa narratio labefactarit superiorem sententiam, non tamen sustulit. Superior enim illa duabus praecipue rebus iuuatur, 1) quod Graecorum Syriae regum auspiciis ingens vocabulorum vis ex Graecia in Syriam migravit; 2) deinde, quod illa occasio commodissima & nostra rei videtur, cum Graeci reges homines secum Graecos ducerent, Graecaque, prout idem celeberrimus adfirmabat SCHVLTZIUS, lingua publicae atque in nummis vterentur, vnde facile ex hac in Syriacae serpere quid potuit, licet aliae iam antea vocales adfuerint. Quod quamquam non omnes in se habet numeros veritatis, opinabile tamen est, & ita comparatum, vt si illud concesseris, simulque dederis, puncta ante Graecas figuras in lingua Syriaca existuisse, praestantis-

stantissimum hoc sit pro punctis argumentum, cum illa Græcis Syriæ regibus superiora videantur.

§. XXIII.

Reliqua, quibus hac in causa nititur Cl. Cotta, ea complectitur IOH. HENR. HOTTINGERVS in *Thef. Phil.* p. 263. seqq. qui primo citat ex LVDOVICI DE DIEV *Grammatica linguæ. Orr.* p. 17. sequentia verba: *non semper vocales adhibentur, (in lingua Syriaca), sed una sepe dicitio eas habet, altera caret; & una dictionis syllaba notatur, altera nuda est:* & cum adfirmasset, Syriacos libros vel prorsus non punctari, vel

Alia quædam de varione scriptio nis per puncta apud Syros excutitur.

non adeo adcurate, ut apud Hebræos (testibus istis *Lud. de Dieu* verbis) illustrat hoc ex Psalterio punctato GABRIELIS SIONITAE, non punctato ERPENII: deinde verba ista ELIAE LEVITAE, erroribus horrentia, citat: tandem dicit, GABRIELEM SIONITAM memoria prodidisse, antiquitus punctorum vocalium defectum literis א & י in lingua Syriaca compensatum esse, vel etiam vnicò puncto; quod quidem HOTTINGERVS fieri censet more vetustissimorum Arabum Kuficorum, quibus punctum superne positum A, inferne E vel I, in ventre O notauerit. Ad primum quod adinet, id nullus nego, Syris eum morem esse, ut alteram syllabam punctis instruant, alteram destituant. Factum id quoque est in editione Cœthenensi Noui Testamenti Syriaci, quam TROSTIVS publici iuris fecit. Idem didicimus ex Patre nostro factum esse in libro quodam Liturgico, Syriaco idiomate conscripto, qui ex Italia missus in Bibliothecam Collegii Orientalis Halensis peruenit, quæ Bibliotheca postea libris Orphanotrophei Halensis accessit. Idem in Psalterio MSS. Syriaco obseruauimus ipsi, quod ex eadem Orientalis Collegii Bibliotheca in adparatum librarium Orphanotrophei migravit: ex quo, ut lector hæc omnia animo feliciter fiteri possit, primum

versum Ps. I. adscribemus, Hebraicis characteribus, ob litterarum Syriacarum defectum, imprimendum: מוֹבוֹהִי לְזַבְרָא דְבַחֲרֻרָא לֵאמֹר וְעַל דְּעוֹלָא לֵאמֹר וְבִרְעִיבָא דְחַטָּיָא לֵאמֹר קָם וְעַל מוֹתְבָא דְמַטְוֹקְנָא לֵאמֹר וְיָתֵב. Vides igitur, parce adeo Syros vocalibus uti, ut eas, ubi deesse posse videantur, omittant; ibi tamen ponant, ubi earum defectus vel errorem vel difficultatem in legendo pariturus esset, e. g. in עוֹלָא, ne Vau mobile pro quiescente habeas: in וְיָתֵב, ne con-

jugationem Pacl cum Peal confundas. At! hoc contra nos? Minime! Ita enim dum agunt Syri, quid faciunt? Vocalibusne vtuntur, an non vtuntur? Vtuntur profecto! Porro dum in plurimis locis vocales omitunt, quam ob causam id faciunt? Procul dubio, ob istam remoram temporisque iacturam, quæ ex tanta punctorum silua in scribendo existit. Dum vero in locis dubiis adscribunt, quid indicant? Non facile, neque sine detrimento, linguas Orientales his signis prorsus carere posse. Quid vero suspicari nos iubent? Illud profecto, Hebræos stante ipsorum Rep. hunc morem tenuisse, vt, licet plerumque sine punctis scriberent, in illis tamen locis adhiberent, quæ iis carere minus possent. Id, quod & Arabes, prout sequenti §. dicitur, in suis libris facere consueuerunt. Num vero inde colligere ac suspicari possimus, libris sacris puncta quam maxime necessaria tantum ab auctoribus adiecta esse, ea de re secunda in dissertatione agemus. Tandem dum Sionita adfirmare dicitur, Syros olim vocalium defectum literis Iod & Vau, vel vnico puncto compensasse; non valde laboro, num coniectura Hottingeri solido fundamento nitatur, an minus firmo. Coniecturam istam sine vilo intertrimento accipio; idque dico: si antiquissimis temporibus Syri puncta vocalia vel tria more Kuficorum Arabum habuerunt, idque dicit Sionita, idem est ac si diceret, eos puncta habuisse. Immo si tria tantum puncta habuerunt, ex quibus successu temporis reliqua exstiterunt, multo magis extra omnem dubitationem est, hæc puncta Syrorum Græcis vocalibus ætate longe superiora esse. Vix enim credendum, eos si iam quinque satis distinctas vocales habuissent, has suas quasi diuitias cum Arabum paupertate permutaturos fuisse. His expositis, nec id diffiteor, non defuisse, qui adfirmarint, in MSS. Syrorum vetustissimis nulla plane esse vocalium signa: his vero oppono testimonium IAC. LE LONG in *Tom. I. Bibliothec. Sacre* p. 93. Qui ita: *Nec verum est, quod hic adfirmatur, puncta in vetustissimis Codd. MSS. abesse: quidam antiqui hæc habent, alii contra illis destituuntur.*

§. XXIV.

*Argumentum
aduersario-
rum ab Arabi-*

Ad Arabicam linguam iam nobis pergendum est, & dispiciendum, nura illa detrimenti quid nostræ sententiæ inferre possit. De ea quidem CL. CORTA constare dicit, textui Corani vocales ferius adiectas

iectas esse, eiusque rei testem citat GOLIVM *Prefat. ad c. XXXI. Co-* ca lingua de-
rani; (qui locus in ERPENII *Grammatica* p. 183. exstat.) Ille tamen, *sumum quid*
 verba ipsa si inspicias, certi nihil hac de re adfirmat: id tantum dicit, *efficiat, disqui-*
 verisimile esse valde, vocales Corano non ab ipso Muhammede, sed *visur.*
 ab aliis ferius iunctas esse. Sed sit, in medio relinquamus, immo fa-
 ueamus isti sententiæ GOLII, quæ puncta Alcorani ab aliis auctoribus
 profecta censet; saltem his terminis istam sententiam circumscribamus,
 vt credamus, Muhammedem, licet ordinarie sine punctis scri-
 pserit, ea tamen commata subsidio hoc lectionis instruxisse, quæ illo
 carere non potuerint: num Coranus vlla ratione aduersarios iuuabit?
 Quod quidem non pro certo & omni dubitationi exempto adseuerauerim,
 id tantum dico, nihil hanc sententiam insulsi aut absoni contine-
 re; cum hunc istorum Arabum morem, qui nobis coæui sunt, ex
 Patre nostro compertum habeamus, qui libros MSS. Arabicos in lo-
 cis dubiis punctorum subsidio illustrari nobis dixit. Id insuper mo-
 nemus, (quod fortasse neminem fugiet) Arabes in libris non punctatis
 ea tamen puncta adhibere, quæ litteras figuræ cognatione sibi inui-
 cem accedentes distingunt, e. g. *to* Be, *Te* & *Thé*. Quæ puncta
 diacritica cum Arabes non solum adhibeant hodiernum, sed & vltimis
 iam seculis in Kufico quoque scribendi genere habuerint, immo & in
 eo antiquissimo scribendi genere, quod ipsam Muhammedis ætatem
 antiquitate vincere credit Mr. CHARDIN *dans ses Voyages en Perse &*
autres lieux de l'Orient, Tom. IX. p. no. & in tabulis V & X huic pa-
 ginæ adiectis: hæc inquam puncta, cum ita se habeant, primo nobis
 produnt ingenium linguarum Orientalium ad puncta proclive, adeo-
 que bene nos de antiquitate Hebraicorum punctorum sperare iubent,
 deinde inprimis aliquem fauorem conciliant puncto diacritico, quod
 Hebræi *תָּ* Schin imponunt, quod tamen, prout reliqua minutula signa,
 antiquitatis laude aduersarii priuant; qua vero de re vberior nobis
 erit dicendi locus.

§. XXV.

De Chaldaica lingua vt dicamus restat. Exhibentur nobis Pa- *De Chaldaica*
 raphrases Chaldaica Bibliorum, quas recentiori ætate a sciolo quodam *lingua dicitur.*
 punctatas in confesso esse, dicit Cl. CORTA. Hoc equidem non magno-
 pere negabo, cum ipsa puncta tam adcurata & casta in Targumim non
 sint,

sint, quam in Danielis aut Ezra scriptis; ipse præterea IO. BUXTORFIVS pater de Paraphrasi Onkelosi dicat, ineptam & insigniter deformem illius libri punctationem fuisse, seque eam hac causa inducendum sub limam reuocasse & emendasse. Siquidem ista puncta, quibus iam Paraphrasés Chaldaicæ instructæ sunt, spectes, ea vltimæ antiquitati vindicare profecto non ausim. Ad dubium vero inde formatum respondeo: licet puncta, quæ iam in Targumim occurrunt, maxime depravata sint, immo licet vel eruditi hominis, qui nobis atate contiguus est, ingenio, vel ingeniolo scioli recentioris debeantur; non tamen inde sequi, nunquam primos auctores puncta illis adiecisse, saltem in locis dubiis, quæ postea incuria scribarum (qui non eandem his libris diligentiam adhibebant ac sacro Codici ipsi) perierint, vel iniuriam passa sint, vel etiam quibusdam in locis a sciolo licet punctatore sint seruata. Quam coniecturam iuuant ea, quæ VEN. WOLFIVS *Bibliothec. Hebr. T. II. p. 157.* EXRICH. SIMONIS *Hist. Crit. V. T. l. III. p. 122.* citat: *Inter euoluendum Codices quosdam sacri contextus manu exaratos forte incidi in Pentateuchum, charta maxima, in pergameno, prægrandioribus literis descriptum, qui Onkelosi Paraphrasin hoc modo exhibebat, vt quemlibet contextus Hebraici versus comma similiter paraphrasicos exciperet. In eo autem exemplari punctatio Chaldaica a qualibet alia, quam hactenus deprehendere licuit, tam in editis, quam in MS. Codicibus, mire discrepat. Hæc enim analogiam punctationis librorum Ezræ & Danielis longe melius, quam Buxtorfiana editio, representat.* Cum igitur SIMON viderit paraphrasin Chaldaicam manu exaratam, quæ non solum deformem & ineptam aliorum codicum punctationem vitauit, sed & ipsi Buxtorfianæ editioni palmam præripuit; num inde non aliqua ratione suspicari possumus, punctatori istius codicis aliud quoddam exemplar subsidio fuisse, in quo puncta authentica, a primoque auctore adiecta, seruata sint? Quæ tamen dum scribimus, coniecturam exhibemus, non rem certam proponimus; nec oppositum nobis argumentum funditus iam sustulimus, ita labefactauimus tamen, vt si in altera dissertatione solidis argumentis sententiam nostram corroborauerimus, ea, quibus aduersarij nituntur, videantur corrui.

§. XXVI.

Nouum iam argumentorum agmen nos excipit, ductum a Ver-
 sionibus sacræ Scripturæ antiquis, septuagintaurali, Chaldaica, reli-
 quis: quas versiones aiunt aduersarii nonnunquam ab ista lectione re-
 cedere, quam puncta textui adscripta adhiberi iubeant. Inde pro-
 babile fieri opinantur, eo auctore, quo istæ Versiones confectæ sunt, pun-
 cta nondum exstitisse: animo enim vix concipi posse, auctores ver-
 sionum codicem non punctatum adhibuisse, siquidem punctato vti
 potuissent, aut toties a iusta lectione aberrasse, si punctorum subsidio
 adiuti essent. Quam rem Cl. COTTA §. XV. proponit, LVD. CAPEL-
 LVS fusius tractat, argumentumque ita diuidit, singularumque Versio-
 num causam ita disiungit, vt inde non parum aduersaria sententiæ ac-
 cedere roboris videatur. Qua in re id primo generatim monendum
 est: non statim sequi, vt interpret nullis punctis vsus sit, si vel aliquo-
 ties a lectione per puncta stabilita deflexerit. Datur enim in his mi-
 nutulis figuris amplissimus, vt ita loquar, campus errori, tum in legendo,
 tum in describendo. Quorum hoc in omnibus codicibus Hebraï editio-
 nibus obseruare licet, quas vel summa editorum diligentia ab omnibus
 typorum vitis, præcipue in vocalibus atque accentibus, immunès præ-
 stare non potest. Illud vero (in legendo errori locum esse) vnun-
 quemque credo obseruasse, qui litteris Hebræorum operam dedit. Cui
 enim id non accidere solet vel summo punctorum defensori, vt inter-
 dum inter legendos textus sacros, vel litteris per errorem alias vocales
 adiungat, quam in textu existant, vel versui sensum adfingat accentibus
 contrarium: quæ *παρομοιωματα* alia statim obseruamus & emenda-
 mus, alia vel plane non animaduertimus, vel non nisi alio tempore,
 aut occasione nata nobis innotescunt. Habent enim puncta Hebraïca
 procliuè quid ad errorem parandum ob pertenuem figuram: quæ cum
 in MSC. codicibus longe tenuior sit, quam in impressis, dubitabisne
 lector, lapsus eiusmodi in euoluendis codicibus manu exaratis fre-
 quentiores esse posse quam in impressis? Quis denique mirari possit,
 versiones interdum punctis Hebraïcis minus ex arte respondere, cum
 idem nonnunquam in consonantibus acciderit, quo in genere & illud
 est, cum LXX. vocem אשׁמיר (*exscindam*) reddiderunt, Φυλάξω,
 Ezech.

*Ad argumenta
 a versionum
 antiquarum
 punctorumque
 dissensu defun-
 ta in genere re-
 sponderetur,
 hunc dissensum
 non arguere
 statim, versio-
 nem ex se his
 litteris esse fa-
 ctam.*

Ezech. XXXIV, 16. ac si ibi scriptum esset רשון רשון per Resch, quem & LVTHERVVS errorem erravit.

§. XXVII.

*Infrequentia
codicum pun-
clatorum effe-
cit, ut nonnul-
lae versiones ex
soli: literis ad-
ornarentur.*

Aliud huic generali obseruationi monitum item generale subiungimus: si vel maxime de hac vel illa versione euictum sit, eam non punctato codice factam esse, non tamen inde liquere, nullos eo tempore punctatos existisse. Potest culpa huius rei tribui & negligentia scordiaeque, & peruerso ingenio interpretis: inprimis, si vel eandem negligentiam alia quoque ratione prodit, vel ingenii in fabulas & portentosis explicationes proni vestigia aliis versionis suae locis impressit, ex quibus coniectura fieri potest, aegre ipsum ferre, se a similibus nugis per vocales retrahi & reuocari: inprimis illa tamen in punctatorum codicum infrequentiam deriuanda videtur. Iam vero eo in argumento me versari sentio, in quo aduersarii & praecipue LVDOV. CAPELLVS fingi a nobis permulta dicitant, rarissimumque codicum punctatorum usum praetendi, cum nos laqueis restrictos videamus. Quibus id respondeo: Si tantus euinceretur defectus voluminum huius generis, ut plane nemo in versione adornanda codice punctato usus videretur, neque in Iudaea, neque extra Iudaeam; tum sane id in nos valeret dictum. Iam vero, cum non adeo in vniuersum hoc, quod aduersarii volunt, argumentis confirmari possit; nihil nos adferimus, quod a re atque a ratione remotum sit, dum dicimus auis istis per paucos libros, aliquos tamen punctis illustratos fuisse, eamque paucitatem summam fuisse apud Iudaeos graecissantes. In genere enim omnes libros rariores maiorique pretio redimendos fuisse ante typographicum usum, quam nunc sunt, quis est qui dubitet? Cui & id obiter adiungimus, quod, licet rem praesentem non decidat, aliquid tamen ei lucis adfundit, & forte alio loco nos non pigebit monuisse: videri, quibusdam temporibus Codices sacros in vniuersum, (sive folis litteris constantes, sive punctis instructos) per paucos fuisse, in quam rem ANTONIVS VAN DAALÉ *in dissert. super historia Aristotele de LXX. interpretibus c. XII.* nonnulla profert; quae quidem omnia nostra facere aut adferre minime velimus, quaedam tamen fundamento destituta non videntur: e. g. ea quae profert ex 2 Paralip. XVII, 7. 8. 9. ubi dicitur Iosaphatus misisse quosdam viros ad docendum populum in vrbibus

bus Iudæa habitantem, & additur: *Et docuerunt in Iudæa, & cum illis erat liber legis Domini.* Quamquam enim in eiusmodi etiam terris, in quibus sãt multa sacrorum bibliorum exemplaria obuia sunt, pii doctores ecclesiastici ea secum ferre consueuerunt; expressã tamen huius rei mentio infrequentiam quandam codicum sacrorum notat, & hos doctores librum istum legis non sine deliberato consilio secum portasse innuit, ne qua in vrbe codex deesset, ex quo populum docere possent: immo forte id ipsum, quod non *libri*, sed *liber* dicatur, aliquis suspicari nos iubet. Eandem codicum biblicorum infrequentiam vel florentissimis regni Israelitici temporibus illustrarem quoque inde, quod interdum, vbi de præteritis miraculis stupendisque Dei factis dicitur, notitia harum rerum gestarum ex relatione magis parentum, quam lætione Pentateuchi deriuatur. Confer e. g. Pf. LXXVIII. 3--7. Quæ lectoris iudicio permittimus. Ad ingentem iam punctorum multitudinem quod adinet, illorum adcurata descriptio non potest non Herculei laboris opus esse, inprimis si librarius in Hebraica lingua non satis versatus sit. Iam hæc collige lector; siste tibi illam difficultatem librorum describendorum, qua faciebat, vt qui nunc inter priuatas manus versatur, vix ante typographiam inuentam principibus viris obringeret liber: considera porro, quæ de infrequentia Codicis sacri ante captiuitatem Babylonicam ex 2. Paralip. XVII. & Pf. LXXVIII. suspicari sumus: tum his adde singularem illam molestiam, qua tanta punctorum silua librarium fatigat, grammaticarum inprimis regularum linguæque Hebraicæ non satis peritum. Iam constituas, quid de infrequentia punctatorum tibi codicum sentiendum sit: num illam asyllum perditæ causæ, an coniecturam ratione sua non desitutam existimare velis. Progredere porro ex Iudæa in eas terras, in quibus permulti erant Iudæi, qui tamen & Græce loquebantur, & Hebraicæ linguæ plerumque expertes erant. Tum mirare, nos dicere, exiguum iis in terris numerum fuisse bibliorum punctatorum! Nec iam mihi obiice, iis Iudæis inprimis punctis opus fuisse: non enim semper ea habemus, quibus commoda nostra promouentur; nec porro adeo necessaria puncta sunt, vt doctiores inter illos, qui semel iterumque sacrum codicem duce aliquo magistro le-

gerant; plane non possent aliqua facilitate eum intelligere, licet non tam plene, nec ea certitudine, quam si puncta habuisset.

§. XXVIII.

*Argumentum
a Versione
septuagintaui
rali ductum
refutatur.*

Iam in specie eæ versiones considerandæ a nobis sunt, quas nobis aduersarii obiciunt, quas inter & antiquitate & celebritate facile eminet Græca ista, quæ septuagintaui dicitur. Hanc igitur ex codice non punctato factam creberrimi lapsus contra punctationem Masorethicam ex mente aduersariorum euincunt. Iam vero nos iubent considerare, num vlla ratione accidere potuerit, vt summus Pontifex missis ad Regem Aegypti LXXII. viris, qui versionem Græcam sacre Scripturæ adornarent, nullum vna mitteret codicem punctatum, cuius illi subsidio opus tam vtile, amplum & augustum exsequerentur. Ad primum quod attinet, id non negabo: ipse mihi persuadeo, factam eam versionem esse ex codice non punctato. Iubent enim me ita existimare, innumeri nam huius versionis, ex falsa circa vocales lesione, vel peruersa vocum coniunctione & distinctione enati. Ad alterum quod attinet, id primo moneo lectorem, illudque volo suspensum tenere eius animum: quod, si confero versionem τὸν ὁ. cum Paraphrasi Chaldaica Onkelosi, hæc cum in reliquis rebus illam aliquo intervallo post se relinquere videtur, rerum peritis, tum in primis si puncta spectes, magnopere atque eximie illam antecellit. Iam te volo coniectura adsequi, qua de causâ acciderit, vt ea versio, quam vnicus homo adornauit, palmam præripere isti, quæ publice, iubente rege Aegypti, & infinitum auri argenteque pondus in hanc rem impendente, procurante summo Iudæorum Pontifice, a LXXII. sapientibus Iudæorum, atque adeo ab vniuersa quasi ecclesia Iudaica est elaborata. Nodum soluent isti Critici, qui omnem hanc historiam, quæ nobis Græcæ Versionis sic dictæ Septuagintaui originem exponit, pro erronea et fabulosa habent. Non iam sermo mihi solum est de ista quasi inspiratione, quam aliqui perhibent τὸν ὁ obtigisse, ita, vt vel singuli vel bini singulis cellis inclusi & a reliquis separati, eandem quoad omnia verba versionem vaticinarentur magis quam conficerent: quæ narratio cum in omnem auctoritatem textus authenticæ iniuria est, quod a vero eius sensu centies centiesque ὁ ὁ aberrant; tum eiusmodi genus adflatus diuini

diuini exhibet, quale ne in prophetis quidem obseruari memini. In ipsis enim prophetis uirisque apostolicis Spiritus Sanctus ingenium, quod illis a natura obtigerat, aliqua ratione secutus est; unde indolis illorum vestigia stilo & dictioni librorum sacrorum inpressa sunt, iam vero omnes hi LXXII. uiri nouo more non easdem res, sed & iisdem uerbis uaticinantur, plane ac si non plures fuissent, nec diuersi uerbis orationisque habitu, sed unicus homo. Inauditum! Hanc tamen solam rem dictu incredibilem non tantum in dubium uoco, sed id dico, esse qui dubitent vel negent, unquam Ptolemæi auctoritate uersionem Græcam adornatam, saltem ab eo legatos hac de causa Hierosolyma ad arcessendos eruditos homines missos esse. Quibus fauet (ne iam de diuersitate stili in hac uersione loquar) frequentia errorum, qui in ea occurrunt: fauent portentosa & fabulosa Iudæorum (quorum quidem testimonio pæne omnis hæc causa nititur) circa hanc rem narrationes, quæ nobis nihil nisi inaudita, læta, inexpectata, & Saturnia quasi sæcula fingunt: fauent dissidia scriptorum, qui hanc historiam exhibent, quæ tanta sunt, ut uix in unico rotius rei gestæ momento auctoribus conueniat: fauet Iudæorum ingenium, fabulis excogitandis natum, patrumque plurimorum ecclesiæ Christianæ imperitia linguæ Hebraicæ, quæ faciebat ut eo lubentius amplissima quæuis de hac uersione sibi persuaderi paterentur, vel ipsi persuaderent. Hæc igitur est quorundam de hac uersione sententia, illam non regis auspiciis, sed priuato ausu a diuersis hominibus, Alexandrinis inprimis Iudæis, consecratam esse in usum Iudæorum Hebraicæ linguæ ignarorum: fabula uero de regia circa eam cura, uel ad amplificandam eius existimationem efficta censetur; uel, si mauis, pedetentim ex ignorantia & uanitate hominum loquacium est enata. Quæ ampliora sane & ornatora exhibet ANTONIVS VAN DALE in *Dissert. super Aristeæ de LXX. Interpretibus*. Amstelod. 1705. Nec te insolita hæc & a communi recedens sententia percellat, cum neque rationibus, neque auctoritatibus summorum & Theologorum & Criticorum, destituta sit. Quæ si tibi incredibilis ac durior uideatur, id saltem tenebunt hi critici, regem Iudæos ad hoc negotium suspiciendum non euocasse ex Iudæa, sed Alexandrinos ei homines admouisse. Quamquam & reliqua teneri posse spero. Hanc uero

sententiam si amplexus fueris, tum sane concidet valde vis argumenti a versione $\tau\acute{\omega}\nu\ \delta'$ petiti: cum homines privati inter Græcos versantes auctores eius fuerint, inter quorum tribules pauci Hebraica intelligebant, pauci ob eam rationem librarii erant, qui codicis Hebraici vel solas litteras, ne dicam puncta, accurate describere poterant. Conf. §. præc. in fine.

§. XXIX.

Argumentum, quod ex Novo Testamento peti possit, expendiur.

Nec id cuiquam causam nostram suspectam reddat (cuius quidem argumenti mentionem iniici a LVD. CAPELLI non meminimus, non tamen illud censemus negligendum, ne forte lectoris animum districtum teneat) quod in Novo Testamento eiusmodi quoque commata, ex Versione $\tau\acute{\omega}\nu\ \delta'$, quæ punctis Hebraicis non accurate respondent, sine vlla castigatione citantur, e. g. Hebr. XI. 21. $\kappa\eta\ \pi\rho\sigma\epsilon\upsilon\eta\gamma\sigma\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon\ \epsilon\pi\iota\ \tau\acute{o}\ \acute{\alpha}\rho\theta\rho\nu\ \tau\eta\varsigma\ \rho\acute{\alpha}\lambda\theta\theta\omicron\nu\ \acute{\alpha}\nu\theta\omega\upsilon$. Is enim mos fuit scriptoribus sacris, qui diuino adflatu tabulas noui fœderis scripsere, vt eam versionem, quæ nota erat omnibus, plerumque citarent, notas citatas, & ex hebraico textu (quem plerique auditorum non intelligebant) desumptas, haud adderent: nec in eo more quidquam est a sapientia & veritate Spiritus sancti alienum. Quemadmodum enim nostris temporibus nasutuli sæpe tirones male res suas agere creduntur, cum in concionibus sacris versionem B. LVTHERI carpunt continuo atque vellicant: illi vero reprehensione digni a prudentioribus non existimantur, qui interdum vel verba versionis, minus accurate ipsas voces Hebraicas aut Græcas referentia, orationibus ecclesiasticis substruunt, eaque in veram vilitatem auditorum conuertunt, nulla facta mentione discriminis, quod inter ipsas textumque authenticum intercedit: ita nec mirum est, eandem viam ingressum esse Spiritum istum ab omni instantia artisque ostentatione alienum, qui in apostolis habitabat; nisi sancta & demissa mente ipsam istam mirari simplicitatem vuleris, quam Spiritus ille imitandam nobis proposuit, quo nos ab omni fastu ad veram deoque gratam humilitatem reuocaret. Id tamen forte lectorem mouebit, cum primo intuitu videre sibi visus fuerit, adplicationem ipsam dicti N. T. ad rem tractandam nonnunquam niti eiusmodi explicatione $\tau\acute{\omega}\nu\ \delta'$, quæ punctis contraria sit. Sed tamen, si & eiusmodi loca accuratius inspexeris, exitus aliquis reperietur. E. g. effatum

effatum Iesaiæ, c. XL. v. 3. קול קורא במדבר פני ירוך ויהוה secundum accentus (vt & secundum ἀλληλουσίαν membrorum huius versus) explicandum est, *Vox clamans est: In deserto parate viam Iehovæ*: ita vt במדבר (in deserto) non ad antecedentia pertineat, sed ad ipsa ista verba, quæ a Ioanne proclamanda erant. Iam vero Marcus videri cuidam possit adplicationem ipsam huius vaticinii ad Ioannem ex fallâ, punctis saltem non adcommodata explicatione horum verborum repetere. Ita enim ille Cap. I. v. 3. 4. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰσιμαίνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Εγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανόιας εἰς ἅψωσιν ἁμαρτιῶν. Marcus videtur ex verbis propheta probare velle, Ioannem in deserto vaticinari debuisse; id vero a textu punctato Iesaiæ alienum videtur: Sed salua res est. Verba enim Iesaiæ punctata non quidem immediate, mediate tamen idem indicant. Ioannes quippe dum proclamaturus sistitur. *In deserto parate vias Domini!* nonne tanquam in deserto hæc verba loquaturus concipiendus erat? quod tamen desertum & typus erat summa desolationis & vastitatis, quæ in rebus spitualibus & ad Deum pertinentibus, mentes hominum occupauerat. Nec ideo opus est, vt Marco errorem tribuamus, vel punctis auctoritatem negemus: cum vel potuerit Marcus, ista dum scriberet, hæc quæ diximus in animo habere, inprimis, cum commata in Græco textu adiecta non ab ipsis scriptoribus repetenda sint. Eadem ratione alia etiam dubia, si qua sint eiusdem generis, solui posse spero.

§. XXX.

Iam ad paraphrases Chaldaicas progredimur, inquituri, num quid ex illis labis aut macula sententiæ nostræ de punctorum antiquitate allini possit. Ex illis in primis citat LVDGV. CAPELLVS in *arcano punctat. L. I. Cap. IX.* ONKELOSI & IONATHANIS operâ confectas, reliquas missas facit. In his igitur dicit occurrere, quæ a punctatione Masorethica discedant. Iam eia a BVTORFIO responsum est, esse quædam vtique; perpauca tamen ea esse in ONKELOSO, plura in IONATHANE; ONKELOSVM ideo punctato codice vsum videri. Quid igitur regerit CAPELLVS? ONKELOSVM ait ideo propius abesse a punctatione Masorethica, quia & legis linguæque peritior fuerit, & in iis libris ver-

*De Paraphra
sibus Chaldaicis
dicitur.*

*A. qui posthac conbrariam
sententiæ de nouitate puncto-
rum amplexus est, in Collegio
critico Göttinge 1759. edito*

*Passim suspitionem præstitit, Masorethicam punctationem conformata esse interpretas-
si Onkelosi. Sic In. v. 24. differretal: Num. 24, 3. וְעָמְרָם בְּנֵי חֵטְיָם
וְעָמְרָם בְּנֵי חֵטְיָם; v. 16. וְעָמְרָם בְּנֵי חֵטְיָם*

Rbhia distinguitur. Melius igitur Onkelos vertit in statu emphatico, **וְהָאֵשׁ**, *gramen, herbam* cet. V. 29. **עַל פְּנֵי הָאָרֶץ** secundum accentus ad **עֶשְׂב** (*herbam*) pertinet, non ad **זֶרַע זֶרַע**. At **וְהָאֵשׁ**: **πάντα χόρτον, σπόριμον σπείρον σπέρμα. ὅ ἐστιν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς.** Referunt igitur potius ad **σπείρον σπέρμα**, hocque rursus auellunt ab **עֶשְׂב**; cum tamen sit adiectiuum, quod naturam **τοῦ χόρτου** (*graminis*) explicare debebat. Porro in secundo huius verſus membro voces **זֶרַע זֶרַע** non ad **עַל פְּנֵי** secundum accentus referende erant, sed ad **בְּלִי-הָאָרֶץ**, ita vt verti debeat: *omnem arborem, in qua est fructus arboris, seminantem semen.* At LXX: **καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίου.** Melius onnem hunc verſum reddidit Onkelos: **וְהָאֵשׁ יְהוּדָה לְכֹן כָּל עֶשְׂבֵי דְבַר זֶרְעִיהָ מְזַרְעֵי דִּי עַל אִפֵּי כָל אֲרֻמַּת יוּרְתָא כָּל אִילְנַת דִּי בִירָה פִּירוּי אִילְנַת דְּבַר זֶרְעִיהָ מְזַרְעֵי** *Ecce dedi vobis omnem herbam, cuius granum sementis seminatur; que est super faciem vniuerſe terre: Et omnem arborem, in qua sunt fructus arboris, cuius granum sementis seminatur.* In Targumum vero in hoc toto capite aberrationem a punctis nullam obſeruauiſimus; niſi forte in verſu 20. vitium circa hæc ſigna obſeruare tibi viſus fueris, & in Verſione **וְהָאֵשׁ** & in paraphraſi Chaldaica: quamquam, quæ ibi peccata ſunt, non tam ex accentibus, quam ex aliis rationibus, falſitatis ſunt arguenda. Progrediamur iam paululum in viſcera libri, & ſextum caput nobis ſumamus. V. 5. exſtat: **וְכָל-יִצְרָא מְחַשְׁבוֹת לְבָבוֹ בְּלִי-הָאָרֶץ**. Vertunt LXX, **καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας:** acſi legiſſent: **וְכָל יִצְרָא מְחַשְׁבוֹת לְבָבוֹ רַק רַק בְּלִי-הָאָרֶץ**. Quæ & vocalibus & accentibus ita inſtruxi, prout ex verſione **וְהָאֵשׁ** concipienda erant. Melius Onkelos: **וְכָל יִצְרָא מְחַשְׁבַת לְבִידָה לְחֹדֵר בֵּישׁ בְּלִי-מִינָא**. Pergamus ad caput XIII, quo illuſtriſſima illa viſio Abrahamo facta narratur. V. 4. Hebraice exſtat: **וַיִּרְחֹצוּ** & *lauate*, quod LXX per Camers legerunt **וַיִּרְחֹצוּ**; ideoque tranſtulere, *νιψάσασαν, lauent.* Melius Onkelos **וְהָאֵשׁ**, non vero **וְהָאֵשׁ**. V. 10. **וְהָאֵשׁ** verterunt LXX, ac ſi prior vox haberet Chireck, *οὐσα ὀπιθεῖν αὐτοῦ*; cum

G

tamen

tamen id potius his verbis ostendatur, fuisse ostium post tergum Iehouæ loquentis: rectius ergo Chaldaeus, **וְהוּא** & illud, sc. ostium. V. 12. Hebraicus textus habet, **אַחַר בְּלִתי הִיתָה לִי עֵרְנָה**, post consensuisse me erit mihi voluptas? Quod **וְ** ita reddunt, vt vocem **אחרי** negligere videantur, reliqua vero sequentem in modum legere, **בְּלִתי הִיתָה לִי עֵרְנָה**; unde reddunt, **ὄπισθ' αὐτοῦ γέγονεν ἕως τοῦ νῦν**: optime vero ONKELOS, **בְּתַר דְּסִיבַת תְּחִי לִי עֵרְנָה**; ita vt prorsus videatur puncta habuisse, quorum subsidio ad castam loci difficilioris lectionem peruenerit. Tandem v. 27. in Hebraico est **אֵל אֲרָבִי** (per Camets scriptum), quod **וְ** ita reddunt: **πρὸς τὸν Κέρσιον μου**, ac si esset **אֵל אֲרָבִי**: melius ONKELOS, **יְיָ קָרַם יְיָ** coram Iehoua. Ad ONKELOSVM vero vt veniamus, is quidem in hoc capite versum 21. pæne vexat, non attendens eam coniunctionem, quæ voces **עָשׂוּ כְלָה** coniungit; vnde **כלה** pro separato membro habet, & ita explicat: **אֲעֲבִיר עִמָּהוּן גְּמִירָה**, faciam cum illis consumptionem. Quaquam ibi eius versio, vt pote nimis laxa, ex alio Targum forte interpolata est.

§. XXXII.

Idem fit circa
Deut. XXXII.

Progrediamur porro ad canticum Mosis, Deut. XXXIII. quod, cum plus difficultatis habeat, crebrioribus quoque in legendo erroribus obnoxium est, indeque & nonnunquam ONKELOS diligentia, in reliquis caste integreque versata, ibi humani quid passa est. V. 2. Moses dicit: **יֵעָרַף כַּמֶּטֶר לִקְחִי**, sicut vt pluuia doctrina mea. LXX vertunt, **πρὸς δόξαν ὡς ὑετός τὸ ἀπόφθεγμα μου**, expectetur vt pluuia sermo meus. Legerunt igitur **יֵעָרַף**, & huic tribuerunt, quod **עָרַף**, quod *cervicem* denotat, eiusmodi significatum tribuerunt, qualem habet Græca vox **ἀποκαρπαξέω**, *exserto capite exspecto*. Melius, puncta si spectes, ONKELOS, **יבסס כַּמֶּטֶר אֲוֵלפְנֵי**, *petita significatione radicis עָרַף, suavis sit vt pluuia doctrina mea*: ex cognata **עָרַב**. V. 5. occurrit difficile illud comma, **שָׁחַרְפִּים לֹא בָנִי מִנֶּמֶס**, quod ita reddi potest secundum accentus: *Perdiditne (Deus) ipsum (Israelem)? Minime! Filii ipsius (Israelite ipsi) sunt sua ipsorum labe.* Hic vim quandam accentibus intulere &

LXX

LXX & ONKELOSVS, nec satis obseruarunt, vocem לָ לֵאנָל per Thbir distingui; vnde hic vertit eas voces לָ לֵאנָל, illi, οὐκ αὐτῶ: quod tamen non magis codicem punctis destitutum arguit, quam aliam lectionem לָ לֵאנָל pro לָ לֵאנָל; nec sane mirandum est, cum vix vllus interpretum, eorum etiam, qui puncta habuerunt, ob difficultatem commatis satis accentibus a vi temperarit. V. 10. יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר יִמְצְאוּהוּ inuenit cum in terra deserti, vtraque versio expressit, ac si esset יִמְצְאוּהוּ inuenire fecit eum necessaria & ad victum pertinentia; LXX, αὐτὸν ἀνεύρησεν αὐτόν, & Onkelos, יִמְצְאוּהוּ תְּבַרְכֵהוּן tribuit eis necessaria: nisi hoc inde potius, quod יִמְצְאוּהוּ perinde, ac R. Samuel Ben Meir, (qui tamen sine dubio punctatum habuit codicem) exposuerunt, sufficiebat eis. V. 13. rursus videri possent vtrique interpretes vocem יִמְצְאוּהוּ aliis vocalibus legisse יִמְצְאוּהוּ, cum οἱ ὁ. vertant, ἐψεύσασεν αὐτούς, & Chaldæus, יִמְצְאוּהוּ: nec tamen id necessarium omnino est, inprimis si Chaldæum interpretem spectes, cuius ex accurata alias diligentia non spernendum præiudicium etiam hoc loco existit, qui que ex analogia linguæ Chaldaicæ facile easdem litteras iisdem punctis instructas pro chaldaizante forma Futuri Hiphilici habere potuit, qualis est Nehem. XIII. 13. יִמְצְאוּהוּ pro יִמְצְאוּהוּ. Quanquam ne opus quidem est, vt eo recurramus in reddenda ratione huius versionis: cum enim Chaldæus paraphrasten magis, quam merum agar interpretem, nec semper omnes voces Hebraici textus versione sua adcurate subsequatur, sed nonnunquam liberiori eas ratione dicendi exprimat; videtur isti sermonis elegantie aliquid tribuisse, quam fluxum orationis quidam vocant, ideoque, cum cætera huius versûs prædicata Deum tamquam subiectum respiciant, hanc quoque vocem ita immutare, vt eidem subiecto apta sit: inprimis cum idem plane sensus sit, siue dicas, equitare eum fecit in excelsis terræ, ita vt comederet prouentus agri; siue, & equitare eum fecit in excelsis terræ, & comedere fecit prouentus agri. Et hæc que dixi, non solum dici posse censeo, sed & probabilia esse arbitror: speroque, fore, vt nec aliis a veritate remota videantur. V. 20. מֹשֶׁה אָמַר מֶה אֶחָרְיָהם אָמַר: id LXX legerunt אָמַרְיָהם; igiturque reddunt: δειξέω τί ἔστῃ αὐτοῖς:

αὐτοῖς: quod ad puncta, adcuratius ONKELOS: גְּלוּ קְרָמֵי מַה-יְהִי בְּסוֹפֵיהוֹן, *notum est coram me, quid futurum sit in nouissimis illorum.* V. 29. Deus optat: לֵךְ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זְמַרְיָהוּ. Hic LXX legerunt לָל, & significatum huic particulae tribuerunt ex cognata quoad sonum voce לָל (quæ & i Sam. II, 16. c. XX, 2. per Vau scribi creditur), neglexerunt præterea forte Athnachum, qui זְמַרְיָהוּ ad prius membrum pertinere demonstrabat: igiturque reddunt, Οὐκ ἐφρόνησαν συνείναι ταῦτα καταδέξασθαι εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον. Optime vero Onkelos, אֱלֹהֵי חֲכָמוֹ אֶסְפְּלוּ בְרָיָהוּ.

§. XXXIII.

Ex antea dictis colligitur, Onkelosum punctato codice etato codice vsim.

Iam pæne a defendenda mea sententia ad oppugnandam aduersariorum causam vltro progredior. Qua enim re magis ipsam istius sententiæ arcem inuadere possem, quam si ostenderem, ONKELOSVM punctato codice vsim esse? Consideret igitur, quæso, lector, num probabile sit, ONKELOSVM ex solis litteris paraphrasin suam effecisse. Discedit nonnunquam a punctis; sed ita discedit plerumque, vt vel liberiori tantum genere orationis vti videatur, vel in locis difficilioribus socios calamitatis habeat sat multos. In capitibus porro, quorum sensus facilis est, prorsus rarissime aberrat, omnia potius puncta accentusque adcurate sequitur: in difficilioribus longe rarius ea relinquit quam ὁ ὁ. Sæpius ab accentibus, quam a vocalibus recedit; in quos ipsos tamen & nostri homines, quanquam per errorem, nonnunquam iniuriosus grassantur. Dices tamen fortasse: celeberrimos nostri eui interpretes, si quid in punctis offendant, rarius id ONKELOSO facere. Quam tuam obiectionem diuido: quosdam enim, quorum omnis vita litteris Hebraicis sacra quasi fuit, quique reliquis in hac parte eruditionis palmam præripuerunt omnibus, adcuratius & felicius in hac re versatos concedo. Nec mirum! 1) Primo enim subsidiis pluribus instructi sunt, quam veteres Iudæi. Iuuantur enim cura & ingenio tot eruditorum hominum, qui vel adornarunt versiones, vel commentariis Biblia illustrarunt. Quorum cum saltem quidam puncta sequuti sint, nostri homines de vero & genuino sensu ac lectione monentur, & moniti adcuratius codicem inspiciunt. 2) Deinde, cum in aliis quoque rebus Iudaicos interpretes superent, mirandumne est, idem circa puncta acci-

accidisse? 3) Porro, nos beneficio Masoretharum Tiberiensium adcuratorem punctationem nacti sumus, licet non ipsa illis puncta debeamus.

4) Tandem typographiæ inuentum vel correctiores nobis libros exhibet, quam isto quidem tempore modico parabiles erant; vel plurium nobis editionum copiam facit, vt, quid in vna peccatum sit, ex altera nosse queamus. Alios vero etiam esse dico non contemnendos aut obtusi ingenii interpretes, qui tamen non rarius, sed sæpius, quam ONKELOS, puncta neglexerint. Confer e. g. ad loca illa §. XXXI. & XXXII. adducta B. LUTHERI versionem, quam non sane futili aut spernendo ingenio diligentiaque composuit; tum inuenies, ONKELOSVM propius a punctis Hebraicis abesse, quam ipsum LUTHERVM: qui tamen interdum, cum exitum ex intricato commate reperiret nullum, consilio ab illis discessit. Confer & alias versiones. Licet! Id vero in primis me iuvat, si in eiusmodi quoque locis, in quibus ad errorem procliuia quasi sunt omnia & precipitia, Chaldaeus puncta sequutus est: tum enim vti- que videtur cum punctis legisse. Præter ea exempla, quæ ex præcedentibus paragraphis colligi possunt, adponam vnum ex Genes. XV, ii. וישב אתם אברם & confedit cum illis, quod & fecerunt LXX. At recte legit Onkelos, ideoque vertit: וַיִּשְׁבּוּ אִתָּם אַבְרָם & fugauit eas Abram. Plura eius generis loca colligemus, quæ in secunda dissertatione cum lectore possimus communicare. Id tantum addimus: si LXX. regis auspiciis (vt aduersarii volunt) versionem suam scripsere, si in eam quidquid Iudæis erat consilii, ingenii, eruditionis, diligentia infuserunt; qua ratione accidit, vt ONKELOSI, privati hominis, paraphrasis, melius punctis responderet, quam illa? Profecto, aut ille habuit in suo exemplari puncta; aut ne vlla quidem ratione defendendum est, τὸς δ. regio iustu e Palæstina accessit versionem suam effecisse, & omne ab ista versione petitum argumentum nullius pretii erit. Ac iam pæne eo adducere aduersarios video, vt forte verendum sit, ne dicere (si possint) velint, suauem istum consensum, quo ONKELOS cum punctis conspiret, inde enatum, quod Tiberienses Chaldaicam interpretationem in signis hisce adiiciendis sequuti sint. At! qui dicere possunt? Nonne enim hoc foret apertum partium studium, & quaesita, non inuenta defensio; si primo dicerent, diuersitatem pun-

torum & תרגום Targum demonstrare, illud ex solis litteris esse factum; deinde, si hac non succederet, alia rem adgrederentur via, fingerentque, Tiberienses in addendis punctis ONKELOSI mentem & interpretationem sequutos esse? Quod quidem factum non esse, ista diuersitates, quæ nonnunquam intercedunt inter puncta & Targumim, arguunt.

§. XXXIV.

Ionathanis paraphrasis cum versione תרגום confertur.

Iam de versione, qua Ionathan prophetas tam priores quam posteriores Chaldaica lingua donauit, dicendum est: quod quidem eadem ratione a nobis fiet, qua in Onkelosi paraphrasi vsi sumus, instituta collatione versionis תרגום. cum Chaldaica. Adgrediamur igitur capita Iesaiæ XXXVI & XXXVII, quibus historia delati Assyriorum exercitus narratur. C. XXXVI, 5. Rabfæce dicit: אָדָּךְ דְּבַר שְׁפָתַיִם עָצָה וּגְבוּרָה לְמַלְחָמָה. *Tantummodo verbum labiorum (seu inane verbum) est: consilium & fortitudo suppetit ad bellum.* Hic vocem אָדָּךְ videntur LXX. legisse per תִּשְׁרֶה אָדָּךְ, inde vertunt: μή ἐν βουλῇ καὶ λόγοις χειλέων παράταξις γίνεται; quasi diceret: *quomodo (solis) consultationibus inanibusque verbis, acies bellica instruitur?* Ionathan, licet ipsum sensum horum verborum non plane adsequatur, punctatorum tamen codicum lectionem feliciter expressit: בָּרַם בַּמַּלְלָה סָפִין בְּמַלְךְ וּגְבוּרָה אַעבִיד קִרְבָּא. *Vtique in loquela labiorum & consilio, & fortitudine committam prelium.* V. 9. Thrafo Assyriacus ita: וְאִידָּךְ תִּשְׁיֵב בְּגִי פַחַת אַחַר עֲבָרֵי אֲרָכִי תִקְטַנְנִים וְתִקְבְּמוּ לָךְ עַל מַצְרוֹם לְרִכְבּ וּלְקִרְשִׁים. *Quomodo auertes (in fugam conicietis) faciem vnius profecti inter seruos domini mei minimos? Sed consilis in Aegypto quoad currus & equites.* Hic LXX. Atnachum plane negligunt, ac voces præterea quasdam ne degustant quidam in vertendo, ita reddentes: καὶ πῶς δύνασθε ἀποσφῆψαι εἰς πρῶτον τῶν τοπαρχῶν; οὐκ ἔστιν οἱ πεποιθότες ἐπὶ Αἰγυπτίους εἰς ἴσπρον καὶ ἀναβάτην. *Adeuratillime vero accentus sequitur Ionathan. C. XXXVII, 13. est רָעָה רָעָה רָעָה vagari fecit, & subvertit.* (quas tamen voces alii pro nominibus propriis habent). Has voces LXX. pro vna habuerunt, הַרְעוּעִיהָ, easque, cum nomen proprium esse crederent, Græcis litteris expresserunt: Ἀναγούαυα, dum

dum nempe το υ per γ reddiderunt, prius η pro matre lectionis τοῦ Schurek habuerunt, posterius confuderunt cum Nun. Nisi potius scribarum id negligentia tribuendum est, v loco τοῦ υ ponentium.

At Ionathan: וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵינוּ *nonne vagari fecit eas, & captiuas fecit eas?* sine iniuria punctis illata. Adpendicis loco addo v.21.

וְיִשְׁלַח וְיִשְׁלַח וְיִשְׁלַח, quæ LXX. ita vertunt, vt pro וְיִשְׁלַח legisse videantur וְיִשְׁלַח in Niphal, καὶ ἀπεσάλθη Ἰσαΐας, & *missus est Isaias.*

Rectius Ionathan: וְיִשְׁלַח וְיִשְׁלַח. Vnicus vero locus est in his duobus capitibus, isque propheticus, & fuso sermonis genere a Ionathane expressus (qui quidem in vaticiniis longius a textu aberrat, ex eruditorem hominum sententia), in quo Chaldaicam paraphrasin ab accentuum signis alienam obseruauimus, cap. XXXVII, 26. vbi est, וְתָרוּ:

לְהַשְׁאוֹרֵת גְּלִים נָצִים עִיּוֹם בְּצָרוֹת: quas voces, non animaduertens, גְּלִים per dominum, תּוֹתָהּ vero per feruum distingu,

reddidit: וְיָדָה תּוֹרֵת לְךָ לְתַקְלָה עַל דְּתוֹאֵה קְרִמִּיד

וְיָדָה תּוֹרֵת לְךָ לְתַקְלָה עַל דְּתוֹאֵה קְרִמִּיד & *hoc fuit tibi in ruinam, quoniam fuit coram te sicut tumultus fluctuum, quibus humiliantur ciuitates munitæ.*

Iam rursus perpendat lector, quid de Ionathane statuendum sit, num solas litteras, an etiam vocales versione sua exprimat. Repetat & recognoscat, quæ §. præc. de Onkeloso diximus, & ea ad hunc quoque interpretem transferat.

§. XXXV.

Ad reliquas versiones, AQUALAE, THEODOTIONIS, SYMMACHI, quas causa nostræ Clarissimus COTTA opponit, pergendum mihi foret: nisi censerem, & temporis rationem habendam, quod ad finem laborem susceptum perducere iubet, & molis, quæ dissertationem academicam decet: simulque intelligerem, non valde aduersarios iuari, si vel concedam, eas versiones ex solis litteris factas esse, modo de Chaldaicis idem euincere nequeant. Possent quidem nouum telorum quæsi genus inde in nos effingere, si concesserimus, quasdam versiones solas litteras Hebraicas sequi: quod quidem de Septuagintaurali nulli negamus. Possent enim dicere: auctores saltem istarum versionem magnifice de diuina punctorum origine non sensisse; id enim si fecissent,

Aliud argumentum, quod a versionibus biliorum peti possent, cuspide prouenit.

fecissent, non ea neglecturos fuisse. Quam quidem argumentationem negligere, si vellemus, aliqua ratione possemus: non enim de diuina auctoritate, sed de ætate & antiquitate punctorum disertationem conscribimus: respondemus tamen, id, quod aduersarii efficere volunt, non statim sequi. Potest enim vtiq̃ culpa huius rei tribui infrequentie codicum, quæ inter Iudæos, inprimis græcissantes, prout supra diximus, interque Christianos, non valde miranda est: præcipue cum videamus, versiones Chaldaicas puncta longe adcuratius sequi, quam Græcam τὰν δ. Potest etiam aduari negligentia hominum, qui opus tam arduum præsidio codicis punctati non instructi susceperunt. Nec tum conclamatum est, cum dicitur: istos homines ita agere non debuisse. Permulta enim accidunt, quæ fieri minime debebant. Nostris quoque diebus nonnunquam homines, subsidiis eruditionis & cognitionis linguarum plane destituti, versiones conscribere audent: mirumne igitur, si prisca quoque ætas ingeniorum satis audacium & leuium ferax fuit? Adde, versionem τὰν δ (vt isti quidem immoremur) alia quoque negligentie cuiusdam non excusandæ vestigia exhibere: immo ex codice factam videri, qui, si solas litteras spectes, minus interdum adcuratus fuerit.

§. XXXVI.

*Argumentum
a silentio HIERONYMI de
suntum pro-
ponitur, &
aliqua ratione
debilitatur.*

Illud nunc nos excipit argumentum, quod CL. COTTA desumit a silentio tum Iosephi & Philonis, tum antiquorum ecclesiæ patrum, ORIGENIS inprimis & HIERONYMI; qui in vastis suis voluminibus nullam iniiciant punctorum mentionem. Ab hoc (HIERONYMO) vt incipiam, id ingenue confiteor, valde me animo perturbatum esse, cum vasta eius volumina adspicerem, & ex locis a CAPELLO adductis pane mihi persuaaderem, eum ne fando quidem de punctis aliquid percepisse. Non quidem fugiebat me id, quod in eiusmodi causâ dici solet: *a silentio scriptorum non ad negationem rei valere consequentiam.* Non tamen id animo meo satis se probabat; nisi aliud quid accederet, quod causam quandam huius silentii indicaret. Eius quidem mihi in mentem veniebat; magistros istos, quibus HIERONYMVS vsus sit, vix videri tanta eruditione fuisse, quantam illis discipulus tribuat, si quidem ex diligentis viri profectibus coniecturam facere liceret de istorum ingenio, ex quorum disciplina ille prodisset.

enim

enim HIERONYMVM nonnunquam minus adcurate de Hebraicis vocibus & elementis differere: iam dicere, eos in medio vocales non adpingere, (id quod & ordinarie verum est) iam litteras וְיָן vocales dicere, (quod quidem aliqua ratione defendi potest) tum vero ipsam litteram ו (quæ ne quiescit quidem vnquam) eodem nomine insignire: prout facit in *Premio in Amosum*. Iam intelligebam, aliquid ex vi argumenti huius detrahi, si quid gloriæ magistrorum, quibus Hieronymus vsus esset, detraheretur. Minus enim mirandum erat, eum ex viris solida eruditione non præditis, qui insuper consueta ratione (prout Iudæorum sæpe mos est) præcepta linguæ Hebraicæ tradidissent ipsi, nihil de punctis audiuisse. Magis tamen iste horror, qui animum meum antea perstrinxerat, excussus est, ex quo cepi *Questiones HIERONYMI in Genesim* perustrare. Priusquam tamen, quæ in illis obseruaui, perscribam, id fatendum ingenue censeo; a me, qui HIERONYMI opera nunquam antea legerim, nulla nisi tenuia iam expectari posse: simulque a lectore veniam peto, si qua in re offendero, quod quidem facile accidere potest circa auctorem, cuius libros prima vice euoluas. Ad duo vero momenta omnis causa redit: primo, num punctatus codex fuerit HIERONYMO? deinde, num vestigia punctorum in libris ipsius occurrant? Ad illud quod adtinet, adfirmare non sustineo, codice punctato HIERONYMVM vsum esse. De hoc si queritur, existimo, esse quadam loca, quæ, licet non nomina ipsa apud nos punctis indita commemorent, rem tamen significare videantur. Ea quidem in medium proferam, si prius monuero, qua illis ratione celeberrimus COTTA occurrat. Is quidem dicit: ea, quæ nos adducamus, loca esse intelligenda, vel 1) de litteris אָוֵי vocalium fulcris ac matribus, vel 2) de solo ductu lineæ superioris, quem apicem vocare soleant, vel 3) de coronulis atque apiculis, litteris adpingi solitis, vel 4) de Iudæorum istius aui lectio-
ne, cum Origeniana illa, quæ in Octaplis distincta columella Græcis litteris expressa sit, congruente, (quam veritatem Hebraicam adpellare soleat) vel 5) de tono vocum, quem per vocabulum accentus passim designet. Iam adtendat lector, & inquireat, num istis locis, quæ adducemus, satisfiat his explicationibus.

§. XXXVII.

*Adducuntur
quædam loca
ex Hieronymo,
in quibus vesti-
gia punctorum
inse videntur.*

Eius igitur indolis loca proferemus, ad quæ quarta tantum explicandi ratio adcommodari possit; at quam feliciter, dispice. *Quest.* in *Genesin ad capud XV, ii. ita:* DESCENDERVNT AVTEM VOLVCREs SVPER CADAVERA, ET SVPER DIVISIONES EORVM: ET SEDIT ABRAM CVM EIS. *Non pertinet ad præsens opusculum eius expositio sacramenti. Hoc tantum dicimus: quia pro his, quæ posuimus, in Hebræo habet: ET DESCENDERVNT VOLVCREs SVPER CADAVERA, ET ABIGEBAT EAS ABRAM. Illius enim merito sepe de augustis liberatus est Israel. Hic Hieronymus explicationem quandem reicit: dicit aliter esse in Hebræo. At inspicie codicem: quid ibi exstat? אָבְרָם וְאִשְׁרָיִם, id, quod non minus secundum priorem explicationem legi poterat אָבְרָם וְאִשְׁרָיִם & sedit cum eis, quam, prout esse in Hebraico dicit auctor, אָבְרָם וְאִשְׁרָיִם & abigebat eas. Nulla in litteris differentia: immo, si solas litteras spectares, legeres potius *Vaiieisibeb itebam*, cum posterior vox sine fulcro *Vau* scripta sit. Vnde igitur dicit Hieronymus, in Hebræo ita esse? unde id didicit? ex consonantibus minime! Igiturne prouocat ad solam Iudaorum in legendo consuetudinem, aut ad textum Hebraicum ab Origene Græcis litteris descriptum? At, num tum bene dicere poterat, in Hebraico ita esse? imprimis si de recitatione harum vocum apud Iudæos recepta loqueretur? Porro, num ex his fundamentis probare poterat, hanc lectionem iustam esse? ORIGENES nonne aliis in locis satis aberrat a punctis? Iudæi nonne etiam aberrare poterat? Quid igitur superest, quam vel ipsum HIERONYMVVM in codice punctato hanc lectionem obseruasse, vel didicisse ex magistro suo, in libris punctatis ita legi? Hæc, quæ iam diximus, ad sequentia quoque exempla lector transferat. Ad *Genes. XXVI, ii. ita:* SEMINAVIT AVTEM ISAAC IN TERRA ILLA, ET INVENIT IN ANNO ILLO CENTVPLVM HORDEI. *Licet in aliena terra seminauerit Isaac, tamen non puto, quod tanta ei fertilitas hordei fuerit. Vnde melius puto illud esse, quod habetur in Hebræo, & Aquila quoque transtulit: ET INVENIT IN ILLO ANNO CENTVPLVM AESTIMATVM, id est, ἑκατὸν ἕκαστόν. Licet enim eisdem litteris & aestimatio scribatur & hordeum: tamen aestimationes SAARIM legun-**

Cf. Bern. de Maris Montfrancan Dist. de veteri Libera, rum et vocabulum Circiterum pronunciations, inferum homo II. Hexaplorum Origenis p. 394-399. unde eam lo. Chri. Prop. Westf. translulit in tom. II. Bib. Colkeca Strp. 648-657.

leguntur, bordea vero sorim. Rursus, prout ipse dicit, in litteris nulla est diuersitas: quid igitur in Hebraico textu diuersum est? Puncta. Hordea enim scribuntur טַרְטָרִים, estimationes טַרְטָרִים. Si igitur in Hebræo obseruauit Hieronymus non bordea esse, sed estimationes, nonne de punctorum antiquitate testimonium dicit? Inprimis huc faciunt quæ habet ad Genes. XLVII, 31. sequentem in modum: Et in hoc loco frustra simulant, adorasse iacobum summitatem SCEPTRI Ioseph, quod videlicet honorans filium, potestatem eius adorauerit: quum in Hebræo multo aliter legatur: & adorauit, inquit, Israel ad caput LECTVLV Sc. Est nempe in Hebraico מַטֵּה, quod oi b. veterunt, ac si esset מַטֵּה baculus. Litteræ eadem sunt; tamen confidentissime dicit auctor: in Hebræo multo aliter est. At, inquis, loquitur de Hebraico textu Græcis litteris expresso! Respondeo: 1) num adeo confidenter tum τὸς b. erroris arguere posset? 2) num etiam oi b. habuerunt Octapla, & in illis Mitta pro Mattheb legere potuerunt? Paucis enim verbis interiectis eorum socordiam carpit, occasione eius, quod eadem vox cap. 48. v. 2. rursus occurrit. Ibi enim scribit: Caussam, cur LXX idem verbum aliter atque aliter ediderint, nescio: hoc vnum audacter dico, quod ipsum verbum META (solet enim Chireck per E exprimere) quod hic in LECTVLVM transtulerunt, supra ubi diximus, adorasse iacob, VIRGAM potius, quam LECTVLVM, nominauerunt. Quæ verba nobis satis fauent, nisi existimare velis, Hieronymum ignorasse, has tres litteras M, T, H, sine vocalibus scriptas, Mattheb quoque legi posse.

Idem (Cmm. ad Esa. vi. 10. Verbam לְקַח) Imperitibue
S. XXXVIII.

Hæc iam vocalium vestigia in Hieronymo inuenta sufficiant: ex quibus id saltem adparet, argumenta ab eius silentio deprompta non adeo euicta & explorata esse, vt rem omnem conficiant. Nec id nos offendit, quando ille de vocibus Hebraicis adfirmat, eas in medio vocales non habere: quod vtrique, si a Schureck discesseris, verum est. Nec tum æstuaabimus plane, cum litteras מְוִי vocales vocat, nec non וּ eodem loco habet, non accurate satis nomina rebus imponens. Litteras enim מְוִי signa vocalium omisarum nonnunquam gentibus Orientalibus esse concedimus, ideoque a nomine vocalium

H 2

vertens, ex eo ca. cel. mites
contat, cur Paulus Act. 28,
Quadam sela
ex Hieronymi 27. iacob non iux
libris coniecta
excipiuntur. In Hebraicum,
quod verbum esse nouerat,
sed iuxta LXX (Επιπροσθη)
II Locutus. Cum si solas
consonas in Ebraeo codice

Septenas, קַוְוִי non difficulter קַוְוִי, quam קַוְוִי legi possit.

lium non omni ratione abhorrere censemus, si quis illas eo nomine vocare voluerit; quod tamen, adcuratius si rem inquiras, illis non competit, τὸ Ψ vero non nisi per errorem vlla ratione tribui potest, vtpote quod nunquam quiescit, nunquam tanquam mater lectionis vocalem omissam indicat, omnibus tandem vocalibus componitur. Quod quidem negaturum confido neminem, nisi qui omnem istam punctationem, quam nos agnoscimus, non modo recentem, sed & futilem stultamque esse dixerit: quod, quas ob causas fieri nequeat, posterior dissertatio docebit. Neque id plane omne negotium conficit, quod Hieronymus nonnunquam de vocibus dubiis dicat; magistrum suum ita legisse. Iam enim supra indicauimus, non nos adseuerare, ipsi Hieronymo punctatum codicem fuisse: potuit vero ex Iudaeo magistro de lectione punctati codicis certior fieri: cuius testimonio, nisi codicum consensu nixum esset, vix tantam fidem & auctoritatem eum delaturum fuisse, credi potest. Id tamen de hoc dubio consteor, illud non plane sublatum, sed debilitatum modo esse: ea ratione, vt si secunda dissertatione solidis argumentis punctorum antiquitatem probauerimus, illud nobis obesse nequeat; sin minus, vti- que roboris quid in ipso superesse videatur.

§. XXXIX.

De Origenis
Hexaplis
dicitur.

Ad ORIGENEM vero quod attinet, eum quoque de punctis ne γρὺ quidem habere adserit Cl. COTTA, immo in ea Hexaplorum suorum columella, quæ voces Hebraicas Græcis litteris exprimat, ductum punctorum minime sequi. Ad hoc quod adinet, non nego quidem sanctum patrem minus adcurate Hebraicas voces Græcis litteris descripsisse: cuius tamen rei causâ nonnunquam ex diuersitate harum linguarum repetenda videtur, cum Græca minus apta sit ad sonum vocum Hebraicarum in scribendo imitandum, vt pote quæ ne quidem τὸ Ψ commode exprimere valet, a gutturali vero & rauca Orientalium pronuntiatione tanto intervallo abest, vt mirandum non sit, vocales cum litteris eiusmodi in vnam syllabam coactas, traxisse aliquid ex contagio barbaræ istius pronuntiationis, quod sæpe Græcos homines satis confuderit. Sane FL. IOSEPHVS Antiqu. L. II. c. I. quum dixisset, Esauum Ἄδωμον, siue secundum alios libros Ἐδωμον *Edomum*, Seiritidem vero Ἄδωμα siue Ἐδωμα *Edomam*, esse cognominatam, subdit: Ἐλληνες γὰρ αὐτὴν ἐπὶ

ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἰδαμίαν ἀνόμασαν, *Græci enim eam, ut honestius seu mollius sonaret, Idumæam vocauerunt.* Idem L. I. c. VI. quum propria Hebraica *Κεθίμ, Μάδης, Ιουάνης* cet. cum Græcis *Κίτιος, Μῆδος, Ιωνία*, comparasset, hæc adiicit: τὰ ὀνόματα διὰ τὸ τῆς γραφῆς εὐπρεπὲς ἡλλήνησαι πρὸς ἠδονὴν τῶν ἐντευζομένων. Deinde culpanda est corrupta & syriacans Iudæorum pronuntiatio, per quos Hebraicæ litteræ ad Origenem peruenerunt. Quemadmodum enim qui a nostris Iudæis istius linguæ cognitione imbutus, nec vllis præterea magistris vsus esset, vocibus Hebraicis, si quas peregrinæ linguæ litteris exprimere vellet, vim sane illaturus esset: ita nec mirandum, multum ex deprauata Iudæorum dialecto in Origene hæsisse. Inprimis vero perpende ingenium cum huius tum aliarum gentium cognatarum & orienti soli subiectarum, rebus distincte & dilucide tradendis minus natum: quod facit, vt morbi, quibus doctorum dialectus laborat, tanquam lues quædam discipulis quoque noxia sit, qui cum non diligenter doceantur, hunc illum sonum isti sono in lingua patria respondere, non nisi confusas sibi ideas ex more prauo, quem doctores in recitando obseruant, effingere possunt. Quam peruersam enim, vt satis rudi exemplo rem illustremus, linguæ nostræ notitiam animo imbiberet, qui eam a rustico Thuringo disceret? Quam feliciter is res suas gesturus foret, si nostra vocabula barbaris litteris mandare vellet? Esse vero Iudæos gentem perspicua docendi methodo plerumque minus præditam, experientia vel nostris temporis docet. De Arabibus, non inculta nec contemnenda gente, & quæ quibusdam sæculis singulari litterarum gloria floruit, & de eorum ratione, qua in lingua sua docenda vtantur, satis difficili & praua, vide quæ habet *Mr. CHARDIN dans ses Voyages en Perse.* Hæc omnia si lector studio partium non captus, peritusque linguarum Orientalium & inprimis Syriacæ, ex qua dialectus Iudæorum multa hausit, bene considerarit, & tum ad examinaanda Hexapla accesserit; permulta sane dubia ipsi euanescent. Num vero profecto punctatum codicem habuerit aut inspexerit ORIGENES, id quidem nos pro certo adfirmare non sustinemus, non rei vitio, sed propterea, quoniam eius scripta non legimus. Vnicum tamen dictum proferemus, non valde dissimile illis, quæ ex Hieronymo adducta sunt; quod existat in Commen-

tario in Iohannem p. 131. Tomo II. Operum, vbi errores τῶν δ. circa nomina propria commissos arguit, & ita scribit: *Rursus Iude secundus (filius) apud nos quidem AVNAN (Αυναν) esse dicitur, apud Hebræos ONAN, quod est, labor ipsorum.* At vero vox אונן vocalibus destituta utramque admittit lectionem, און & און; immo, si litteras און vocales dicere velles, illa potius, quam hac ratione legenda foret. Tum enim Hebraicum Ν ἄλφα Græcorum, & ἠ ὀψιλόν simularet. Quamquam id non negamus, posse ad hunc locum responderi, Origenem non ad punctatum Codicem, sed ad lectionem inter Iudæos receptam prouocare.

§. XL.

Comma Hosiæanum, quod exstat c. XI, 1. examinatur.

Cum vero vnum inprimis locum ex Origenis Hexaplis proferrat Cl. COTTA, ex quo vno reliquos quasi discere debeamus omnes, hunc ipsium locum paululum adcuratius considerabimus, & inquiremus, num is codicem non punctatum necessario arguat. Ea nempe verba, que exstant Hof. XI, 1. **כִּי בָעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמוֹתָם וְאֶת־בְּרֵיתִי לְבָנֵי מִסְרַיִם כַּאֲשֶׁר בָּרַח** ita reddit Origenes, **כי περ ισραηλ ουε αβη ου ου μεμμεσραιμ καραθι βασι** Has duas lectiones valde a se inuicem abesse ait Cotta: singulas igitur voces examini subiciemus, molestum quidem & iniucundum laborem suscepturi. **כִּי** reddit **כי**, neglecto Dagesch leni in Caph: quod tamen inde accidisse videtur, quia Caph τῶ χ, Kaph vero τῶ Kappa Græcorum respondebat; igiturque Caph vel dagescatum non per aliam prorsus litteram reddendam existimabant, ne suspicio quasi esset in Hebræo, per Kaph scribi. **בָּעַר** per **περ** reddit; in quo quidem id lectorem offendere non valde debet, quod Hebraica vox duabus, Græca vnâ syllabâ absoluatur, cum τῶ Ain plane exprimi nequeat in nostris linguis. Patach vero per Epsilon expressum commode explicari potest, ex isto sono confuso, quo τῶ Ain aures Græcas obtundit; quem scribendo oculis lectoris minus exhibere possumus, quam is quidem audiendo percipitur: exprimebat igitur ORIGENES rationem pronuntiandi Iudaicam. In **וְאֶת־בְּהֵמוֹתָם** nulla labes punctis adspersi poterit, cum Tsere ordinarie per **ἦτα** reddatur. **וְאֶת־בְּרֵיתִי** exprimit **ουε αβη ου** ac si esset **וְאֶת־בְּרֵיתִי** in quo facillime quidem errari potest. Hæc tamen vna vox solo librarii vitio

vitio in tres diuifa est; Origenes vero huius infipidæ scriptio-
 nis auctor esse vix censendus est. Tò Vau per *ou* reddi, is mirari desinet,
 qui hominem ex Oriente ortum, Arabem inprimis, loquentem audie-
 rit, & ex eius ore obscurum istum & quasi vocalem sonum, cui τὸ
 Vau inuoluunt, perceperit, noueritque, Græcos non posse Vau ini-
 tiale mobile vllaratione per consonantem exprimere. Cholem cum
 sequenti Chateph patach ita potest in celeri recitatione coalesce-
 re, vt inde per ἀλφα redditum videatur; inprimis cum ן in media vo-
 ce non possit litteris Græcis describi. In ם״צ״מ״י id tantum notan-
 dum, Græcos plerumque Chireck paruim per epsilon exprimere,
 inductos procul dubio more legendi, qui in Iudæis propius a Syria-
 co idiomate aberat: Syri vero persæpe e adhibent, vbi Chaldaei τὸ
 Chireck vtuntur. Lamed in לבני omisium nos non fecit: Schua
 mobile per ἀλφα expressum concipi commodè potest: cum illud
 sæpe per vocales reddatur, & vel a nostris hominibus nonnunquam
 vt vocalis legatur, nulla vero lege adstringatur ad sonum τὸ e.
 Quæ omnia eo consilio dissero, vt ostendam, vel hunc locum, quem Cl.
 COTTA ex reliquis inprimis sibi fauere censer, hunc ipsum, inquam, lo-
 cum non nimis nobis molestum esse. Simul monemus, in describendo
 eiusmodi textu, qualis is est de quo loquimur, centena errata accidere,
 & persæpe textum deprauari posse: cum perdifficile sit, verba lingue
 barbara, alius lingue litteris expressa, sine vitio describere, præcipue si
 librarius lingue istius barbara non sit peritus: vnde nec semper pun-
 ctis inuidia consari potest, vbi vel ORIGENES longius ab illis aberrare
 videtur. Id tamen, priusquam de ORIGENE dicere desinamus, a lectore
 petimus: velit eandem veniam, quam circa HIERONYMVM rogauimus,
 hic quoque nobis dare, si qua in re peccatum fuerit: nolit vero ex
 illis, quæ de hoc argumento diximus, coniecturam facere de iis, quæ
 dici possent: cum dubium nobis non sit, quin hæc omnia ampliora
 & ornatiora esse possint, si ORIGENEM (vt & HIERONYMVM) legendo
 absoluissemus: quod prætermisium esse, vitio verti nobis non poterit.

§. XLI.

De Philone Iudæo atque Iosepho vt dicamus, restat; qui ambo, Iosephi de pun-
 cum de punctis silcant, nobis a Cl. COTTA reliquisque aduersariis oppo-
 nuntur. Circa quos id primo a lectore peto, vt quam beneuolentiam
 adhi-
 Iosephi de pun-
 ctis silentium
 quid efficiat,
 inquiratur-

adhibere eam circa *Hieronymum* & *Origenem* volumus, eadem excuset, nos horum quoque hominum volumina non legisse, sed inspexisse: aliqua tamen monebo, quæ, ut mihi videtur argumentum ab horum silentio ductum, si non funditus tollent, valde saltem labefactabunt. Qui igitur homines de punctis silent? ii quidem, qui num Hebraica nouerint, inter cruditos disputatur: cui controuersia licet me non penitus immergam, aduersarios tamen illa minime latari intelligo. Ad *Iosephum* quod adtinet, is quidem sua commentaria lingua primum barbara scripsisse perhibetur, cuius rei ipse testis sistitur: quæ tamen barbara dialectus num Hebraica sit, an Chaldaea, an Syriaca id non satis euictum est: immo vix opinabile est, eum Hebraicam in scribendo adhibuisse. At! inquis: Chaldaica vel Syriaca utique vsus sit: qui tamen puncta ignorare, qui de illis silere poterat? cum & hæc lingue non minus, quam Hebraica, puncta dicantur habuisse? Aliquam sentio vim huius argumenti, quamquam non inuictam. Non enim necessarium est, ut, si qua in lingua scripsisti, eius quoque litteras in commentariis tuis commemorares: sed in eo vis argumenti aduersariorum sita esse debebat, dum *Iosephus* putatur de *vocalibus sacri codicis*, libri augustissimi omnique cura digni, verba facturus fuisse: hæc vero vis perit, si eum Hebraica perfunctorie didicisse dicas. Tum enim non multa adeo ei occasio fuit de punctis differendi, cum textum Hebraicum curiosus non inspexerit, ut verum ex punctis sensum erueret. Immo si hanc linguam non adcurate nouit, præsumi potest codicem punctatum non habuisse, in tanta illorum penuria, itis præsertim temporibus, quibus Iudæa bellis cædibusque horrebat. Præcipue vero id mihi notandum videtur, quod etiam dictum est ab aliis, si recte memini: *Iosephi* silentium tanti non esse, ut inde punctorum antiquitas tollatur, cum idem *Iosephus* de rebus amplissimis, maximis, celebratissimis, ipsius æuo contiguis, vel plane nihil prodiderit, vel prodiderit binis verbis in transcurso tantum. In quo genere sunt res gestæ, miracula & mors Saluatoris nostri Iesu Christi: qua de re *Iosephum* plane nihil habere nonnulli euincere student, illudque testimonium de Christo, quod ex hoc auctore adducitur, pro spurio eiusmodi facta habent, quales per multi fraudi cuidam piæ (ut videtur), sed prorsus non excusandæ, Christianorum debentur. Saluum tamen volumus illud testi-

testimonium, si quidem vlla ratione esse potest: at id perpendas, num is, qui, cum historiam scriberet, vnica tantum mentione degustarit historiam amplissimi viri, quem ipse Messiam esse credebat, non potuerit puncta aut punctatos codices negligere, de iisque nihil dicere, cum in intima lingua Hebraica ipse non penetrasset.

§. XI. II.

Ad *Philonem* pergimus, ex vrbe a Græcis hominibus habitata Alexandria oriundum, qui & ipse totus in philosophia Platonica fuisse dicitur: vnde nec neglectus linguae Hebraicae valde in eo mirandus, qui Græcorum se litteris immerferat; nec incredibile, eum punctato codice caruisse, qui Alexandriae versaretur: vid. §. XXXVII. Idem porro Philo a quibusdam plane rudis Hebraicae linguae censetur, & Hebraismi Syriasmique imperitior indicatur a *SCALIGERO*, quam vllus Gallus vel Scythia fuerit. Quae si vel omnia tenere non possimus; id tamen ex hac accusatione hæret, eum Hebraica non nimis degustasse. Iam vero respondebis: adcuratam linguae Hebraeae notitiam non requiri, vt auctor aliquis mentionem punctorum iniiciat: posse hæc historice sciri, licet lingua ipsa vel plane ignoretur. Sed rehero: 1) eiusmodi auctorlando depunctis accepisse aliquid poterat, sed cum ipse hoc explicationis subsidio non vteretur, occasionem non multam habebat de iis differendi: 2) cum ratio scribendi per puncta a reliquis linguis longe absit, cum porro inter græcissantes Iudeos admodum rara procul dubio fuerint Biblia punctata, poterat vir alias non ineptus de punctis nihil prorsus scire: pone enim eum vel aliquotieslando de iis accepisse, is non satis percipiebat, quid hoc esset; igiturque negligebat. Nec vero, quae iam dixi, in eos tantum cadunt, qui plane hospites in Hebraica lingua sunt, sed & quadam ratione in eos, qui aliquid, licet modicum valde, ex illa degustarunt. Exemplo hanc rem aliquo declarabo: num incredibile videtur hominem inter nos versantem, Græca linguae non nimis studiosum, ignorare, quale discrimen sit inter codices sine compendiis seripcionis impressos, illosque, quorum singulae voces hos ductus exhibent, si quidem ex libro, qui illis carebat, Græca didicit? Porro nonne fieri potest, vt nesciat, distinctionis signa & accentuum, quae in N. T. occurrant, ab aliena manu adiecta esse, in antiquisque codicibus nona haberi? Et si quando eiusmodi homini tale quid narratum fuerit,

Argumento a Philonis silentio ducto occurritur.

tum rem minus cognitam vel plane non percipit, vel obliuioni tradit, vel saltem posterorum memoriae haud illam tradit. At! quid ego multa de hoc auctore colligo? quid multis excuso, eum de punctis Hebraicis nihil habere? cum ne quidem linguae Hebraicae nomen satis norit, illamque cum Chaldaica confundat. Confer in hanc rem librum eius II. de vita Moysis, eiusque istas paginas, quae historiam versionis τῶν β. exhibent. *Legem enim antiquitus lingua CHALDAICA scriptam ostendit, eamque postea a viris Hebraeis, PATRIAE linguae ut & Graecae peritis, ex CHALDAICA lingua in Graecam translata esse: codicem vero sacrum, CHALDAICO idiomate conscriptum, Graecae explicationi exacte respondere, quod innotescat, si CHALDAEVS Graecam linguam siscat, vel Graecus CHALDAICAM.* Nunquam in hac omni historia Hebraicam linguam suo nomine vocat, sed quinquies Chaldaicae nomine insignem facit: illam patriam Iudaeorum dialectum dicit, (quod & verum tempore Ptolemaeorum concedo) LXX suam ex illa versionem effecisse, (id quod & aliqui adfirmare ausi sunt, contradicentibus non sine ratione permultis) legem antiquitus ista lingua scriptam fuisse, (id quod plane falsum.) Vides igitur, eum in eiusmodi loco, ubi Hebraica lingua suo nomine vocanda erat, ne nomen quidem prodidisse, sed eam cum Chaldaea turpiter confudisse: licet ipsos homines, ea lingua videntes, iam Hebraeos iam Chaldaeos dicat. Num alibi felicius sit in huius linguae nomine proferendo, ignoro: in indice enim nulla Hebraicae linguae mentio fit, omnem vero librum, prout iam monui, non perlegi. Iam tibi mirum ne sit, eum, qui Hebraeae & Chaldaee linguae discrimen non nouerit, qui ipsam linguam minus conuenienti nomine vocarit, nihil de vocalibus habere. Vnum addo: posset quis sibi persuadere, in ipso Philone in libro de *nominum mutatione*, p. 816. (cito auctorem ex edit. Coloniae. Allobrogum facta) occurrere vocalium mentionem. Ita enim PHILO: ὑπονοεῖν ἄξιον, ὅτι μέρη τῶν ὀνομάτων, ἢ συλλαβῶν, ἢ γράμματα, οὐ φωνήεντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄφωνα, αὐτοῖς προσετίθει, καὶ μεθέμεξε. Ego tamen aperte fateor, hunc locum fauere mihi plane non posse, cum videatur Philo, Hebraei sermonis ignarus, ex versione Graeca loqui, in qua nomini Ἄβραμ vocalis ἄλφα addita est, ita ut sit Ἀβραάμ: irrisorem saltem istum, de quo illic loquitur, non puto

puto ex Hebraico, sed ex Græco codice nugarum suarum occasio-
nem quaesuisse. Addendum nunc foret, de illo loco CLEMENTIS
ALEXANDRINI Stromat. L. III. p. IV. p. 52. in edit. Oxon. Potter. de quo
Cl. COTTA refert, patronos punctorum illo inprimis uti, e. g. SAL. VAN
TILL in *Compendio Theol. Reuelatae* p. 9., quem tamen nobis eripi ait,
in *Bibliotheca Bremensi* Classe II. Fasc. I. art. 8. p. 191. Cum vero ne-
que istam Clementis editionem nancisci potuerimus, ideoque locum
ipsum nequeamus inspicere, nec ullam citatorum librorum adsequi
potuerimus; argumentum præterea hoc ad secundam magis disser-
tationem pertineat: illud isti parti tractationis nostræ referuamus, si
hos inspicere libros nobis licuerit, & res digna viâ fuerit, quæ adcu-
ratus perpendatur.

§. XLIII.

Iamque ad nouum argumentorum genus progreditur Cl.
COTTA, in quo, ut & in illo, quod ab HIERONYMI silentio peteba-
tur, plurimum roboris contrariæ sententiæ esse arbitramur. In
Karian enim & Cthiban nullas esse dicit variationes circa vocales,
sed omnes circa consonantes, exceptis duabus, quas a poste-
rioribus Masorethis adiectas esse iudicat: cum tamen in vocali-
bus maior, quam in litteris, exemplarium diuersitas oriri soleat.
Quod quidem argumentum aliquid ex sua vi remittit, si considere-
mus, qua ratione primi auctores notularum harum criticarum in con-
scribendo Kri & Cthib vsi sint: ea nempe, ut, cum varias lectiones
colligerent, vnâ lectionem in ipso textu litteris exprimerent (quam
Cthib vocarunt) alterius vero lectionis (cui Kri nomen indiderunt)
puncta textualibus litteris subiicerent, litteras huius lectionis ipsas in
margine collocarent. Qua lege si Karian & Cthiban circumscribas,
non possunt illa circa puncta versari. Quæ tamen dum dissero, non-
dum me omnem impetum huius argumenti fregisse sentio. Nulla-
ne enim, inquis, circa vocales & puncta occurrebant variæ lectio-
nes, cum in illis describendis lapsus sit longe facilior? aut num cir-
ca consonantes, codices plus mille vicibus in diuersa abierunt, cir-
ca puncta bis terue? cum illi, qui nostris temporibus variantes le-
ctiones colligunt, multo maiorem istarum numerum in punctis, quam
in litteris, deprehendant. Erantne auctores *reû* Kri & Cthib pinguis

*Puto p. 52. in edit. O.
xon. Potter. ad p. 190. in edit.
Sylberg.*

*Karian &
Cthiban solas
litterarum var-
iantes lectio-
nes sistunt,
num puncto-
rum antiquita-
tem euertere,
inquiritur.*

adeo obtusique ingenii, vt non intelligerent, paullulum immutata ratione instituti sui, etiam punctorum diuersitates in codice annotari posse? Aut num religioni sibi forte ducebant, non ex vtraque lectione aliquid ipsi textui inferere, quo vtramque lectionem pari pietate profequi viderentur? minus vero verebantur, aliquam lectionem plane negligere, ac ne in margine quidem annotare? Quid censes iam lector? Forte rebus nostris timere incipis. Sed bono esto animo! nondum omnia prostrata iacent. Quid igitur respondendum est? illud quidem, auctores $\tau\omicron\upsilon$ Kri & Cthib varias quidem lectiones nobis exhibere voluisse, sed non nisi vnum illarum genus, minime vero vniuersas. At! inquis, qui presumi potest auctores $\tau\omicron\upsilon$ Kri & Cthib, cum collectionem conficerent diuersarum in Codice sacro lectionum, illam non omnibus numeris quam perfectissimam reddere voluisse, & circa solas consonantes substituisse, si ad puncta progredi potuissent. Quid vero, si aliis quoque exemplis tibi probauero, Hebræorum magistros in variis lectionibus notandis vnum tantummodo earum genus exsequutos esse? Sic quidem illi, qui puncta extraordinaria litteris quarundam vocum imposuerunt, vt indicarent, eas litteras in aliis Codicibus desiderari (quis enim non hanc potius sententiam de punctis extraordinariis foueat, quam ad commenta Iudæorum tuenda se conferat?) ii inquam id tantum genus variarum lectionum obseruarunt, vbi littera aut vox alibi defuit; ab illo abstinuerunt, cum littera hæc pro alia posita fuit. Ac ne forte dicas, hos homines reliquas varias lectiones per Kri & Cthib memorie prodidisse! Vix enim videntur Karian & Cthiban iisdem auctoribus deberi, quibus apices illi extraordinarii. Inter Karian enim & Cthiban etiam notantur litteræ vel voces, hic lectæ, illic desideratæ: eæ tamen ab auctore $\tau\omicron\upsilon$ Karian & Cthiban non punctis extraordinariis notantur, sed eadem ratione, qua alias quoque vti solet. Habes igitur exemplum, Hebræos diuersitates codicum ex parte tantum collegisse: quod idem circa Kri & Cthib factitatum esse, num prorsus incredibile videtur? Venit mihi in mentem quoque cuiusdam coniecturæ, qua forte adsequor, vnde acciderit, vt Karian & Cthiban circa solas litteras occuparentur. Coniecturam exhibeo, non sententiam quæ omnes habeat in se numeros veritatis. Sunt nonnulli, qui

qui existimant, Karian & Cthiban collecta esse non ex vasio voluminum apparatu, sed ex duobus codicibus, illis vero praestantissimis summæque auctoritatis, Iudaico forte altero, altero Babylonico. Quod si factum ponamus, potuit alter horum codicum punctis carere, alter exhibere illa: tum vero circa puncta discrimen potuit nullum existere. At quid fieri tum potuit? id quidem, vt in diuersitate litterarum lectio non punctati codicis textui infereretur, punctati libri puncta illis aduicerentur, consonantes in margine collocarentur.

§. XLIV.

Ex eodem Kri & Cthib aliud quoque argumentum desumunt, cum celeberrimus COTTA, tum in primis LVDOV. CAPELLVS, qui illud satis vrget, nec parum roboris habere existimat; quod tamen, ni totis fallor, perexiguum in isto argumentandi genere inesse videtur. Dicit enim, ex Karian & Cthiban monstruosam adeo atque absurdam existere punctationem, quæ viros, Spiritu sancto adflatos, auctores habere nulla ratione queat. Dum enim ea puncta, quæ τὸν Karian adcommodanda sint, textui inserantur, & litteris τὸν Cthiban subiiciantur, absurdam inde atque a legibus grammaticis alienam lectionem euadere. Quæ quidem dum valde vrget, nodum in scirpo quarere videtur LVDOV. CAPELLVS. Qui enim τὸν Karian & Cthiban (variantes istas diuersorum codicum lectiones) congeserunt, dum utramque, quæ ipsis obuia erat, lectionem eodem pietatis adfectu profequi vellent; alterius consonantes, alterius vocales in textum recipiebant, litteras, quibuscum illæ vocales coniungendæ in legendo erant, margini adscribebant. Hacne est in re absurdi quiddam, aut quod in sapientes viros non cadat? At! inquit, putasne, ipsos scriptores sacros ita egisse, ac litteris τὸν Cthib puncta ad Kri pertinentia geminasse? Qui ita putarem? Non enim existimo, illos Karian & Cthiban ipsos efformasse. Adposuere potius puncta litteris apta: cum verò successu temporis variæ lectiones existerent, Ezras vel alii, (hanc enim litem decidere quid iam iuuat?) nullam lectionem neglecturi, aut debito honore priuaturi, hanc in margine, illam in textu describere; ne tamen illa, quæ in margine exstabat, negligentius habita videretur, puncta, quibus instruenda erat, ipsi textui infererent. In primis tamen adfectui aliquid sibi videri possunt aduersari

Argumentum a monstruosa punctatione τὸν Cthiban peritium tollitur.

in istis Karian & Cthiban, que sunt Ies. XXXVI, 13, vbi in textu est הַרְאִיהֶם, & in margine צִוְּתָם; rursusque in textu שְׁתַּחֲוִיָּהֶם, & in margine מִיַּמי רַגְלֵיהֶם: vbi vocales, que in textu sunt, in ledgero ad marginales sunt litteras transferenda. Hæ enim voces vnum idemque significant, duæ priores *excrementa*, posteriores *vrinam*. Cum vero viro cuidam, qui in Synagoga Iudæorum auctoritate pollebat, textuales voces obscenæ viderentur, nec eius indolis, vt publice sine aurium honestarum offensione recitari possent, alias in margine adiecit, ne deessent Anagnostæ sacro voces, quas recitando substitueret: ipsas tamen ex textu expungere non ausus est, in quo & bene egit. Hæc vero superstitionem sapere aiunt aduersarii, nec inde ab Ezra aut ipsis librorum auctoribus repetenda esse. Iam vero (si rem ipsam spectem, non vero alia quædam, quæ postea demum monebo), duriusculum quidem, sed minime absurdum foret, hæc vel ab ipso Iesaiâ repetere. Quid enim, si voluisset ipsas istas importunas obscenasque voces, quibus Rabfæce vsus erat, exhibere, noluisse tamen in libri recitatione castis auribus molestas esse: superstitionis foret aduersandus? At! ab Ezra quid deriuari vetat? Potuerunt enim voces textuales a quo prophætæ nihil obsceni habere, temporum vero lapsu a casto vsu ad impurum traduci: vnde Ezras vel eius æqualis alias poterat commode substituere, quibus pudori auditorum conuuleretur. Idque profecto adfirmarem, nec ad recentiora aua vel has voces textui adpositas referrem, vtpote qui sciam in linguis emortuis obsceni nihil esse, ideoque & locum eiusmodi correctioni vix relinqui: nisi ex Summe Venerandi WOLFFII *Bibliotheca Hebr.* Tom. II. p. 437. didicissem, Karæos Iudæos circa has voces a Rabbanitis discedere, illorumque aduersare audaciam, qui sustinerint recentiori demum æuo Codicem sacrum hac ratione castigare. At, inquis, si vocales a Deo & ab vltima antiquitate essent, num ea debebant esse temeritate Rabbanite, vt genuinas vocales harum vocum e textu euicerent, alias substituerent? Respondeo, id quidemeos non facere debuisset, cum vero fecerint, carpi eam ob causam a Karaitis & grauitè censeri.

§. XLV.

Non longe ab his, quae iam tractauimus, absunt quaedam voces, circa quas Kri atque Chib non obseruatur, quarum tamen vel incongruam vel superstitionis punctationem & Cl. CORTA nobis obiicit, & LVDOV. CAPELLVS. Est hoc in genere vox יְרֵשֶׁלַם, quae cum nonnunquam sine Iod ante Mem scribatur, iisdem tamen punctis instruitur, acsi cum Iod scripta esset: ex quibus illud existit incommodum, vt sub vna littera Lamed duae vocales contineantur & in diphthongum coalescant. Hoc vero num eo usque absolum est, vt a sapiente viro repeti nequeat? nullisne licitum est in scribendo compendiis vti? plane interdicitum, ne in voce, quam Hebraei centies centiesque & scribebant. & versabant sermone, vnicum Iod nonnunquam omitterent, licet eadem maneret pronuntiatio? Porro nomini יְרֵה aliena puncta per anilem superstitionem coniungi dicunt. Quod si quis ipsa ista puncta aliena dicit, quibus ordinarie sanctissimum nomen scribitur, tum vix a me contentum impetrabit: sin id velit, litteras praefixas, vbi hanc vocem praecedant, iis punctis instrui, quae non ad יְרֵה referri possint, sed אֲרֵי, consentio. Sic enim scriptum video non יְרֵה, sed לִיְרֵה, ac si esset אֲרֵי. Porro ante ipsam vocem אֲרֵי nomini יְרֵה peregrinae vocales ex אֲרֵה petitae adiuiciuntur, ita vt sit יְרֵה. Hocne vero antiquitatem punctorum euerit? Respondebis mihi: num praesumis, viros Θεοπνευστους religioni sibi duxisse τετραγράμματος proferre? aut num tibi persuades, si quidem illi vocales adiecissent, in iisque adponendis ipsam vocis indolem sequuti essent, Iudaeos, gentem rituum suorum tenacissimam, aliquid hac in re temere mutaturos fuisse? At vero, si quidem quaestionibus locus est, quaeram & ego ex aduersariis, num putent, si olim nomen sanctissimum Iehouae in Synagogis ipsum recitatum esset, vniuersam Iudaeorum gentem hac in re mutaturam aliquid fuisse? Num animo sibi concipere queant vllum tanta auctoritatis magistrum, qui non sensim & pederentem sacrosanctum nomen e Synagogis emittere, sed vno icu prorubare potuerit? Si vero intelligunt, fieri haud potuisse magistris recentioris auspicii, rursus quaero, num non fatius sit adfirmare, nomen τετραγράμματος vltimis quoque saeculis ordinarie non pronuntiatum esse, sed aliam vocem in eius locum substitutam?

De incongrua & superstitionis punctatione (quam vocant aduersarii) quarundam vocum punctatione differitur.

L. Ludolphus obiecit quod praefixa Perperum כורש atque ירין, quae Graeci ἀντι, seu recte pronuntiantur, Μαροσ hoc vero perperum, vnde eum in Genes. 41. Acha. p. 66. Verum eodem arguente, quicquid valeret euerit et lib. 1. de eorum aduersariis possit. אהשורוש, אהרחששתה כשדים, בלל. vnde eum in Excerptis MS. Ludolphianis, p. 10. F. p. 1.

Quae res quid habet tandem anilis superstitionis? si quidem mos ita tulit, non ac si per se & sponte sua illicita res esset, reuerendum istud nomen proferre, sed ne illud, cum maiestate & significationis vbertate reliqua antecelleret omnia, vsu quotidiano vilesceret. Eo saltem tempore, quo *ו'ו'ו'* versionem suam confecerunt, vulgari illud sermone tritum non videtur, sed nomen *אֲדָרִי* in eius locum substitutum, cum LXX. reddant per *δ' Κοπίος*. Addendum porro iam foret de variantibus *Orientalium & Occidentalium* Iudaeorum lectionibus, quas nobis obicit Cl. Cotta, quia plane non a se inuicem recedant haec Synagogae Iudaeorum circa vocales. Vbi tamen praetereundum nobis non est, Indicem variationum harum impressum satis mancum videri, vtpote nihil omnino momentem ad totam legem Moſis; quam tamen A. EZRA Com. ad Gen. III, 22: diserte prodat, *Orientalis* illic pro *אֲדָרִי* scribere *אֲדָרִי*. En igitur variantem circa puncta lectionem!

Circa distinctiones quoque versusum differentiam obseruat *Is. annu-*
dicus Nedarim c. IV. f. 38. a. Dixit R. Acha filius Ade: in Occiden-
te diuidunt hunc versum in tres versus. Vbi quidem de Exod. XIX, 9.

um est difficultatis, ductum a recentiori studii grammatici & tituli *בְּקָרָה* apud Iudaeos origine. Ad hunc quod attinet, illo insigniri solent, qui litteris, cura scribarum seu *סופרים* exaratis, puncta addunt. Hanc igitur vocem saeculo XI. superiorem haud esse, ostendere conatur Cl. COTTA ex eo, quod BEN ASCHER & BEN NAPHTALI, qui primam inuicent punctatorum codicum mentionem, circa medium huius saeculi floruerint, vt & R. GERSOM, quem Masora ad Leu. IV, 35. dicit Pentateuchum scripsisse ac punclasse: quod quidem ante hunc virum de nemine alio memoria sit proditum. Atqui hisne ex rationibus tale quid sequitur? Ego non expressam mentionem codicis cum punctis descripti inuenio; ego non ipsam vocem *בְּקָרָה* vsurpata in libris video; ergone dicam illo tempore hanc vocem non existisse? immo rem ipsam negabo? Huiusmodi rationis argumentatio satis valet? Punctatorum persona eiusmodi est publica, & in alto fastigio constituta; vt non possit non, dummodo existat, mentio eius in priorum ho-

minum Ex. 1, 13.

Indone est diuersitas numeri
versuum in Pentateuchis, n.p.
sed. Tr. *Kidulchim* f. 30. a.
4894. (mandate pro 5888.)
at Sec. Maiorum
5842. Vnde in
Excerpt. meis lib. non causam
15. p. 9. ad Cottam nostram euer.
notata.

minum paucis illis, qua supersunt, scriptis occurrere. At, in-
quis, liber nullus conscribi cum punctis sine punctatore poterat: illi
vero, gloriae suae non refragantes, nomina sua adscribebant! Nos ve-
ro num habemus istos antiquos libros? num codices Mscr. ex vlti-
ma aetate nobis suppetunt, ex quibus nomina, non dicam punctato-
ris, sed vel ipsius librarii (רש"ס) discere queamus? estne illorum co-
pia? Tum enim non inane foret hoc argumentum, si mihi moles
Mscr. sine punctis descriptorum ex vltima ista aetate demonstraretur,
si intelligerem punctarum iis nullum inesse, punctatoris nomen cerni
nullum. Porro, cum aduersarii puncta, si non omnia, sat magnam
tamen illorum siluam ex saeculo Maforetharum Tiberiensium repetant,
nonne hanc suam ipsi labefactant argumentationem, dum dicunt, sae-
culo XI. demum titulum punctatoris natum, eamque ob causam pun-
cta antiqua non videri? Qui enim factum est, vt saeculo VI. vsque
ad XI. eadem ista vox vel plane nulla esset, vel in tenebris haereret,
nulliusque punctatoris, qui per hos quingentos annos vixerit, mentio
fiat vlla? Eadem causa, ex qua hoc accidit, efficere quoque poterat,
vt & in antecessis saeculis lateret. Num incredibile est, si
illi punctatores, qui quingentis hisce annis florere, fugerunt re-
centiores Iudaeos, nec innotuerunt illis, cum tamen eo aetate non po-
tuerint non esse homines, qui puncta describerent: num, inquam,
incredibile est, nostros Iudaeos nomina punctatorum ignorare posse,
qui tamen vel circa Christum natum exstiterint, cum hi remotius ab-
sint ab illorum aetate? Concedamus etiam (quo plane liberales videamur
ipsum hoc nomen ante saeculum XI. non exstisse: tum id inde
deriuandum esset, quod olim forte librarius (רש"ס) ipsa quoque
puncta descripsit. Quamquam, quid iuber hoc concedi? Credo
hoc argumentum inprimis ista instantia, quam ex eo tempore defum-
simus, quod a Tiberiensium aetate vsque ad saeculum XI. effluxit, satis
dissipatum, ita saltem, vt modo positua pro antiquitate punctorum a
nobis argumenta, eaque firma satis, proferantur, omnis eius vis non possit
non euanescere. Pergo ad alterum a recentiori studio grammatico de-
sumtum dubium, quod quidem (pace aduersariorum dixerim) plane ni-
hil roboris habere mihi videtur. Vim tamen argumenti ita proponit cele-
berrimus COTTA: dicit, *rationem, cur nomen Grammaticorum antiquissimis*

nis temporibus plane fuerit ignotum, aliam esse nullam, quam defectum punctorum in Codd. Mscr. cum, vt recte dicat Elias Leuita, nulla sine punctis conscribi possit Grammatica. At vero num de nomine Grammatici (quem Hebraei קַדְקַדְמִי vocant) solo, an & de re disputamus? Si de nomine solo: quonam nomine antiquitus vocabantur, priusquam a punctis nomen acciperent? Non ita; sed de re & nomine simul sermo est, & inde concluditur, recentia puncta videri. Dicit enim vir clarissimus: sine punctis Grammaticam conscribi non posse. Hæc igitur erit vis argumenti: quoniam & sine punctis Grammatica nulla est, & puncta Grammaticis Hebræorum nomen dedere, sequitur istud, vt quo tempore Grammatici non fuerint, puncta quoque nulla fuerint. Videant primo aduersarii, num non pæne eadem ratione ipsarum litterarum antiquitatem dubiam reddere possem: nec enim, eas si fustuleris, vlla erit Grammatica. Videant porro, num non hæc omnia commodissime ad Græcam linguam traduci possint: ita, vt si tempore Cadmi Phœnicis nulli fuerint Grammatici, si de illis nihil memoriæ proditum sit, negare possim, Cadmum literas dedisse Græcis. Nec enim sine literis Grammatica Græca conscribi potest: nomen vero Grammaticis ἀπὸ τῶν γραμμάτων a literis ductum est. Porro nos ipsi, nos Germani, inquam, num statim cum literis Grammaticos καὶ ἐξοχῆν sic dictos accepimus. Certe, si ita dici posset, sine studio grammatico nulla esse puncta posse, tum plusculum valeret argumentatio: iam vero cum inuersa ratione res proponatur, minime causa nostræ veremur. Sed tamen & id videant aduersarii, num non nimium nobis concesserint, si adfirmarint, sine punctis Grammaticam Hebræorum nullam esse: videant, num non inde detrimenta quid res ipsorum capere possint.

§. XLVII.

De Chaldaicis,
quibus puncta
notantur, no-
minibus dispu-
tatur.

In subsidiis quasi collocat Celeberrimus Cotta duo argumenta, alterum a punctorum nominibus, a numero alterum atque vsu ductum. Nomina enim punctorum plerumque Chaldaica vel Syro-Chaldaica, atque (vt loquitur quidem LVDOV. CAPELLVS) sæcem & barbariem vltimorum sæculorum redolentia, euincere credunt aduersarii, puncta nec a Mose repetenda esse, nec ab Ezra: nam & hoc inde efficit LVDOV. CAPELLVS *Arc. Punctat. Lib. I. Cap. XII. §. 4.* quamuis in *Vindiciis*

dicis negare id videatur, cum defendere haud queat. Primo igitur respondere possum, id quod & Clarissimus BVXTORFIVS regeffit, non omnia nomina punctorum esse Chaldaica, & ad faciem saculorum referenda. Respondit quidem ad hanc dubii solutionem LVDOV. CAPELLVS in Vindicis libri sui de Arcano punctationis: sed ita respondit, vt a studio tuende opinionis praconceptae haud alienus nonnullis videatur. Sic, vt exemplo rem illustrem magis faciam, de Schua inter alia sequentia dicit: *Si vero scribitur per Vau נִשְׁוּ est quidem נִשְׁוּ vox Hebraica, quae vanitatem aut mendacium significat. Verum primo non est haec forma נִשְׁוּ Hebraica, deinde, quae ratio reddi potest huius originationis, nisi ridicula & inepta, quae minime quadrare potest cum Moysi aut Ezrae sapientia?* Dicit igitur, nullam nisi ridiculam & ineptam rationem denominationis ex voce Hebraica נִשְׁוּ in hanc vocem deriuari posse. At, qui ita? *Schua* enim (q. d. *inani-tas*) indicat, litteram, licet legatur, vocali tamen desitutam esse & quasi inanem, spatiumque sub vel super se vacuum habituram fuisse, nisi hoc punctum, vocalem tamen nullam designans, accessisset. Deinde quod de Hebraica forma dicit, nonnulli sunt qui statuunt, ipsam hanc vocem non נִשְׁוּ, sed נִשְׁוּ legendam esse, & a Iudaeis tantum in istum sonum esse deprauatam. Confer vero etiam & expende omnino, quae hanc in rem dicit celeberrimus SCHVLTVENS in *Institut. ad fundamenta Linguae Hebr.* p. 50 - 57. quae omnia repetere, adscribere, atque explicare nos haud possumus, quibus & temporis ratio ducenda est, & molis, quae exercitationes academicas decet. Deinde regerere & id possum, esse in ipsis litteris vestigia Chaldaismi, quo in genere non iam commemorabo, eas terminationem nonnunquam habere Chaldaicam ex statu emphatico desumptam; sed illud inprimis, nomen ipsum *Reseb* non Hebraicum esse, sed Chaldaicum, siquidem Hebraei non רֶשֶׁב, sed רֶשֶׁב dicere consueverunt. Ex quo id adparet, haesisse aliquid siue a primis litterarum inuentoribus, qui veteribus Assyrii creduntur fuisse, siue ex captiuitate Babylonica, in ipsis litterarum Hebraicarum nominibus: mirumne igitur, aut indubium nouitatis indicium, si idem in punctis, & vocalibus, & signis distinctioni vocum accommodatis, accidit? In eo quidem aestuare pos-

set lector: quam ob causam id circa puncta saepius, quam circa consonantes, acciderit? Et tamen dubio licet plene non satisfacere possimus, quod quidem ingenue fatemur; non tamen existimamus, id vel nobis vitio verti, vel detrimento esse posse ipsi causae, cum lux historiae nos destituar; id tamen adpareat, idem fatum, quod puncta saepius, litteras quoque quondam subuisse.

§. XLVIII.

Porro de isto argumento dicitur, quod ex recentioribus punctorum nominibus ex-istat.

At instat Clarissimus aduersarius: vrget, ab ipsis Masorethis (qui quidem post inuentas vocales ex ipsius sententia floruerunt) nulla vocalium nomina adhiberi, nisi *Kametz* & *Patach*, sub quibus *Tfere* quoque & *Segol* complecti consueverint; reliquarum nomina apud ipsos non extare. Quod quidem ea de causa accidere videtur, quoniam reliquis vocalibus a fulcris, quibus vel innituntur vel destituuntur, commode nomen ducere possunt. Sic *Chireck* magnum est *וירי* *שְׁבִירֵק*, *Schurek* *וירי* *שְׁבִירֵק*, *Kibbuts*, *וירי* *קִבּוּטֵס*. Nomina praeterea horum punctorum, notantibus ipsis aduersariis, naturalia exponere solent: *אֵ אִ אִ אִ אִ אִ*. Ex his tamen colligunt aduersarii, illo tempore punctorum horum nomina artificialia nondum existisse; & porro adfirmant, fieri non potuisse, vt a tempore *Mosis* per 3000 annos *divinorum* essent: ex quo id tandem efficiunt, puncta esse recentia. Iam vero ad primum quod adinet, illud non ita certum atque exploratum est, vt aduersarii sibi persuadent. Potuerunt enim vtrique & ista punctorum nomina esse, licet non in scriptis Masoretharum occurrant; quemadmodum intelligimus, (cuius rei testis non poenitendus est *CAPELLVS* ipse) priscis aëis accentus quosdam nominatim significari, alios minus: cum tamen plane verisimile non sit, accentuum figuras diuersis temporibus vel inuentas vel nomen adeptas. Qui enim potuisset vitari summa confusio & perturbatio, si diuersis saeculis, diuersis auctoribus, variis ingenis, vnus cuiusuis saeculi accentus deberentur? at nos pleraque plana, expedita, & mirifice adcurata in illis offendimus. Qui vero nomina diuersis temporibus illis indita putaremus, cum nullus accentuum magis, quam ceteri, nominis beneficio carere possit? Sed concedamus iam, vocalium nomina quaedam esse satis recentia, inuentisque vocalium signis minime, aetatem si species, comparanda, immo, quatuor, tribus, vel, si ve-

lis,

lis, duobus seculis haud superiora: num igitur vocales non possunt esse antiquissima? Nonne enim, cum per aliquot saeculorum decursum nominibus naturalibus solis gausa sint, potuerunt etiam illis per millenos annos, itemque per tria annorum millia insigniri? Immo perpende animo, lector, num non & verisimile sit, nomina illis iam antiquitus atque Moisaicis temporibus fuisse, ea saltem, quae ipsi naturae debent? Abstrahere amentum ab ipsa ista controuersia, quae iam a nobis tractatur, nihil cogita de antiquitate punctorum, & tum iudica, num non saltem id statuendum sit: Hebraeos, si utique puncta nulla habuissent, ore tamen & in colloquiis, instituendisque pueris, vocalium nomina ista vsurpasse, quae sponte sua habeant, si vel ipsis nulla arte aut disciplina imponantur? Iam progredere, & dispice, num, si quidem puncta habuerint, non potuerint per tria annorum millia his solis naturalibus nominibus contenti esse? atque, num ex aliorum nominum defectu ipsis punctis antiquitas abiudicanda foret? Haec ita collige, vt inde adpareat, neque vocales pro recentibus habendas, si nomina ipsis sint recentia: neque satis liquere, quod nomina illarum antiquitati sint eripienda.

§. XLIX.

Progredior iam ad abstergendam vltimam maculam, quam aduersarii punctis allinunt, ab eorum & numero & munere petitam: quam quidem LVDOV. CAPELLVS summa diligentia multis paginis exposuit, ea tamen ratione, vt prorsus disserter nequeam, me ea, quae hanc in rem dicit, vtpote plane aliena, nonnunquam sine tadio haud legisse. Dicit primum de vocalibus, earumque nimis magno numero: quatuordecim quippe ait earum signa in punctis occurrere. Id iam nego: non nisi decem noui: τδ Schua enim (sit simplex, sit compositum) non vocalem denotat, sed eam abesse significat, tenuemque istum modo sonum exprimit, qui vix potest non etiam in nostris linguis consonantem a consonante separare, quem tamen scribendo imitari non valemus. Querit porro, quem in vsum tam multos vocalium characteres arcessitos credamus? Ad distinguendam quidem vel quantitatem vel sonum! At, non necesse ait esse quantitatem varietate signorum distingui in lingua, quae nondum emortua sit; parere ideo, hanc distinctionem ad nouissima saecula referendam. Vtique! potest

Argumentum a vocalium numero ductum perpenditur.

lingua carere signis, quæ, num breuis, an longa vocalis sit, in oculis ipsis defigant: sed nec vitii quid est, si ea habet. Poterat etiam lingua Hebraica, Syriaca, Arabica non habere litteram Aleph; ideone non habet? Poterat ex Germanorum scriptione $\tau\delta$ Vau (ψ) abesse, igiturne abest? Nonne & Græci in O & E diuersis vtuntur signis, quibus poetica harum litterarum discrimina inuoluunt? At idem in Hebraica lingua circa omnes vocales fieri nefas erit? Dum vero adfirmat: hoc in solis Hebræorum carminibus (si quidem vnquam) faciendum fuisse, primo nihil cogitat, Græcos non in solis carminibus, sed & in soluta oratione discrimina metrica $\tau\delta$ O & E oculis obiicere: deinde, is quidem, qui in nostra dissertatione oppugnanda, hanc Capelli rationem sequi vellet, in auras impetum iclunq; eslunderet: nulli enim adfirmamus, discrimen inter longas breuesque vocales in Hebræorum Poesin deriuandum esse. Omnes enim syllabæ huius linguæ, siue vocali breui siue longa gaudeant, producendæ vtique sunt plerumque: regulam enim si sequaris, omnes tribus (prout consueuimus loqui) moris gaudent; seu ea, quæ longas habent vocales, vocalium beneficio producantur; seu quæ breues, positionis. Nec quidquam nos iam mouent carmina ista Hebræorum, quæ ab annis 600 confecta a quibusdam sunt, nullum longarum breuiumque obseruantia vocalium discrimen: nec enim obseruare debent, cum syllabæ ordinarie longæ sint, quamquam vocalis corripatur. Immo, si cum nostra sententia aduersâ fronte pugnant, quid inde subsidii peti posset, cum linguâ dudum emortuâ conscripta sint? Tantum, credo, quantum ex versibus Leoninis de vera syllabarum Latinæ linguæ quantitate iudicari potest. Tandem id rem non conficit, cum aduersarii dicunt, quantitatem vocalium in lingua, quæ adhuc vernacula sit, signis notari, non opus esse: licet enim necessarium haud sit, non tamen stolidum & a ratione remotum. Concedant sane Hebræis hæc signorum discrimina, qui nouerint, nos Germanos singulas pæne litteras quinque diuersis characteribus exprimere, adhibentes primo in impressis libris litteras 1) minores 2) maiores 3) maximas, quæ libros integros auspicantur, & tum in scribendo, 4) minores 5) maiores. Immo hoc figurarum discrimine Substantiua ab Adiectiuis, Verbis, Particulisque distinguimus: licet possemus in lingua nobis vernacula satis commode isto diuersi characteris subsidio carere. §. L.

§. L.

Iam vero ad illa puncta pergite LVD. CAPELLVS, quæ ipse *rapta* *Obiectio a*
 dicit, Schua, Chateph Patach, Chateph Segol, Chateph Komets: *Schua & sim-*
 quæ quidem prorsus non sapere ait illam linguæ Hebraicæ ætatem, *plici & compo-*
 qua in ore atque in sermone hominum quotidie versata fuerit. Men- *sito perita dissi-*
 te, existimat, vix concipi posse, in lingua vernacula figuris ad id ef- *parur.*
 fectis insignes fieri vocales, quæ dimidio tantum tempore (quod re-
 liquis tribuendum erat) proferrentur. Id tamen ego non sentio, Schua
 vel compositum vel simplex ex vocalium numero esse, atque sylla-
 bam constituere: persuadeo mihi potius, istum sonum hoc caractere
 significari, qui vel in nostris linguis pertenui quodam interstitio con-
 sonantem a consonante seiungat. Hanc quidem ille opinionem lon-
 ge vocat absurdissimam; cum tamen nec ipse huius loci esse existi-
 met eam litem, nec sua referre dicat, quam tandem sententiam fouea-
 mus, sibi que id perinde esse adfirmit: nos etiam opus esse haud cre-
 dimus, ut thesin nostram multis adstruamus. Vidit vero, argumen-
 tationem suam valde labefactari ab Arabum isto more, qui, licet lin-
 gua sua vernacula utantur, Giezm tamen (quod idem est ac Schua)
 adpingant: quid igitur responderet? cur id Arabes facere dicit? Non
 necessitate quadam eos ita dicit facere. Concedo: sed nec Hebræos
 necessitate vrgeri fateor. Ornatus causâ adscribere Arabes τὸ Giezm
 iudicat. Falsum hoc quidem: quia, si ornatus causâ adscribunt, cur
 igitur omittunt super litteris vocalem habentibus? cur item super lit-
 teris מן vocali quidem destitutis, sed quiescentibus? At esto! Fa-
 ciant ornatus causâ! Quid, si idem & ab Hebræis factitatum olim ead-
 dem de causâ dixeret? At, inquit, hæc tam varia signa, tam adcurate
 omnibus minutis exprimendis nata, vix accedunt ad summam pri-
 scorum sæculorum simplicitatem, quam vel in Græcis obseruamus,
 nullas accentuum, spirituum distinctionumque notas in antiquissima
 sua lingua agnoscentibus. Aliquid est: sed quid tandem miratur Cl.
 aduersarius in lingua Hebraica? Adcuratam illam diligentiam, qua
 pane singula orationis momenta in scribendo obseruat? Miranda est;
 fateor: sed propterea non neganda. Est & illud in ista lingua miran-
 dum forte, & nostris hominibus singulare videri possit; eam per Aleph
 eiusmodi sonum exprimere, quem nos, quamquam habeamus, in scri-
 bendo

bendo tamen negligamus: porro duplici T gaudere, ט & ת; duplici C seu K, כ & ק; triplici, si non quadruplici S, ש, ס, שׂ & שׁ. Singulare id est: sed tamen accidit. Quæ igitur lingua in consonantibus, earumque sono exprimendo, satis est diligens, illa, cum se eandem in reliquis quoque præsterit, suspitionem nouitatis iure non incurrit.

§. LI.

*Argumentum
a litteris da-
gessatis desum-
rum perpendi-
tur.*

Porro ad *Dagesch* & *Raphe* progreditur LYDVICVS CAPELLVS; signa hæc diacritica, quæ vel superuacanea, vel plane a re atque a ratione remota, ipsi videntur, recentiorum punctorum originem prodere adfirmans. Primum de *Dagesch* forti euincit, illud abesse posse, cum & vltimis sæculis, atque Euandri (vt ita loquar) matre florente, in lingua Latina litteræ nunquam geminatae sint. Concedimus abesse potuisse: sed & adesse atque adfuerit, prout vel ex versionibus τὰν ὀ. & vulgata adparet, quæ litteras dagessatas sepiissime recte exprimunt per geminationem eiusdem litteræ, valde opinabile est, signum quod huius rei existisse. Nec negotium confecit CAPELLVS, si dicit, præcis & vltimis sæculis Latinos nullas geminasse litteras: nec enim Latini sunt Hebræi; nec existimandum, Hebræos eo demum tempore, quo Latini, ex ruditate emergere cæpisse. At huic quidem puncto non valde immoratur aduersarius; impetum potius omnem in *Dagesch lene* effusus: quod cum nos significare dicamus, litteras דגשך, quæ alias adspirationis quid habeant, illam iam perdere atque in tenues transire; negat ille quidem, istum duplicem harum litterarum valorem. Dicit enim, litteras דגשך semper esse tenues, דגשך vero semper adspiratas. Quod quale sit videbimus. Quam igitur ob causam דגשך semper tenues sunt? Quia perpetuo a LXX per β, γ & δ exprimentur, ab Hieronymo per B, G, D. Beta tamen & Delta Græcorum, licet non inter adspiratas a Grammaticis Græcis referantur, Græci tamen ipsi profecto adspirationis quid eis tribuunt. Beta enim τῷ Vau Latinorum, Delta D blasô Anglorum apud eos responderet: quod ex Patre nostro didicimus, qui cum consortio atque convictu Græcorum vsus sit, non poenitendus hanc in rem testis a nobis datur. Gimel vero adspiratum Græca lingua exprimere haud valebat. At, inquis, si ita se res habet, cur nunquam Græci ד & ת dagessatum per

per alias litteras reddunt? Respondeo, ob inopiam id linguæ Græcæ fieri. At cur Hieronymus τὸ Δ siue Dageslatum siue Raphatum semper per B nunquam per V exprimit? Quia τὸ V Latinum ipsi forte videbatur τὸ ך Hebræorum relinquendum esse. Porro cur non saltem has litteras τὸ Dagesch destitutas per BH, DH, GH, significabat? Quia id mos linguæ Latinæ minus ferre videtur. Immo quis nos satis docebit, num non & Latini ad imitationem Græcorum, quibus linguam suam debebant, B & D mollius & blæso sono protulerint. Pe vero Hebraicum tantum non semper per Ph vel F ab Hieronymo, a LXX per Φ exprimi adserit: Quamquam iste mos non adeo est vniuersalis, habemus enim in Græca versione τῶν ὁ. Πιστεφῆς Gen. XXXIX, i. πᾶσσα, Σαφειτᾶ, Ἰόννη cet. Adducit porro quædam Hieronymi loca, quæ adserunt, Hebræos τὸ P plane non gaudere, sed solum Ph seu Φ in lingua sua habere. Sit utique! non Hieronymus nouerit! exemplar enim non punctatum habebat, ex quo tam adcurate omnia doceri non poterat. At nonne, inquit aduersarius, ex magistrorum suorum pronuntiatione, qui quidem Iudæi erant, satis discere poterat duplicem sonum τὸ Δ? nonne Iudæi discrimen illud tum saltem in recitandis textibus obseruabant, si quidem vllum erat? Quid, si dicam non obseruasse? Gens erant extorris, quorum & lingua perire inceperat pane a millenis iam annis. Hi, si adcurate adeo non loquebantur, idne punctis importunum accideret prodigium? Porro τὸ Π siue Dageslatum siue Raphatum Græci semper per Θ reddunt, Hieronymus per Th! Eadem, quæ antea respondi, & hic respondere possem. Quamquam & sint alia, quæ regeri queant. Cum enim per se Π τὸ Θ respondeat, Græcæ vero linguæ ingenio plane non adcommodatum sit, litteram Θ aliter in initio vocis, aliter alibi pronuntiarī; bene eundem characterem adhibere poterant ὁ ὁ. quo consilio & prospectum erat, ne quis in Hebraico textu Δ adesse opinaretur in voce, quæ per Π scribitur. Idem & de Δ dici potest. Immo non mirum vel Caph Dageslatum a Græcis per litteram adspiratam exprimi: cum mollis pronuntiatione vel ipsorum Iudæorum vel (si mauis) Græcorum, quam in Hebraicis vocibus adhibebant, effecerit, ut idem in ipso Kuph fiat. Sic vox מןקבש a Matthæo scribitur σαβαχθαν, Matth. XXVII, 46. Nec id singulare nobis videri debet,

L

Græcos

quod Vulg. expressit Phase

Græcos in describendis textibus Hebraicis (proat supra significauimus) potius sequi analogiam istam, ex qua hæc littera alteri in Alphabeto respondet; negligere vero immutatam paullisper per signa diacritica litteræ eiusmodi prononciationem. Quid enim Gallum facturum existimas, qui in Saxonia superiore versatus veller Germanica nomina Gallicis litteris describere? Is, quamquam didicisset, τδ D plerumque vt T, τδ B plerumque P apud nos sonare, quamquam & opinaretur hoc vitium non superioribus Saxonibus peculiare esse, sed in omni Germanorum gente insedisse: tamen, credo, nostrum B, per B, nostrum D per D redderet, nec e. g. nomen proprium *Diederich* ita litteris consignaret *Titerich*: si quidem adcurate rem suam gerere vellet. Porro, licet nosset Germanos τδ B non more Gallorum molli prononciare, sed nullo prorsus discrimine a littera F seiuungere, vix tamen pro *Verden*, *Boigtland*, scripturus videtur, *Ferden*, *Fogtland*, cet.

§. LII.

De linea Raphe
& puncto
Mappik di-
citur.

In primis vero de linea *Raphe* mirifice latatur LVDOVICVS CAPEL-
LVS: nec nego, plusculum ei in hac lineola, quam in cæteris punctis, subsidii esse. Hæc quidem, quæ potestati τδ Dagefeh (fortis & lenis) atque τδ Mappik opposita est, pene omnibus litteris כפח דגהפ Dagefeh destitutis olim incumberebat in manuscriptis codicibus: in nostris bibliorum editionibus rarissime comparer. Dicit igitur CAPEL-
LVS: ea linea si a Mose sit, sacrilegium nostros homines commisisse, qui temerarias manus a castigando & mutilando codice sacro abstinere non potuerint. At tamen haud video illud sacrilegium esse vocandum, si punctum vtiq; minus necessarium compendii causa omit-
tatur, non magis, quam si bibliorum editionem sine accentibus, (qui tamen vsum habent amplissimum) procurarem. At! inquit, quid audio? hocne punctum minus est necessarium? ergo profecto nec Moses, nec Ezras nec alii scriptores sacri adiecere. Non id sequitur! Si quidem illorum tempore adcurate seripcionis mos ita ferebat, non dubium est, quin adposuerint: nec habet quidquam absurdi dicere, istum morem tum fuisse. Multa enim signa sunt nonnunquam atque existunt in lingua, quibus illa commode carere posset. Non igitur causam video, quæ me illud Raphe, quo MScr. Hebraica libera-

liberalissime conspersa sunt, damnare & nouitatis adcurare iubeant. Id quidem si euinci posset, in Caræorum codicibus manu exaratis illud rarius occurrere, tum in nostris MScr. pro additamento librariorum forte habendum foret. Sed & tum punctationi vniuersæ detrimentum non inde existeret posset. Quod quidem vberius demonstraturi eramus, & iam quædam conscripseramus eam in rem: quæ tamen vt mensura dissertationis academicæ obseruetur, omitimus. Porro in punctum Mappik, quod He mobile ab He quiescente distinguit, impetum facit opponens celeberrimus L. CAPELLVS. Dicit enim, illos, quibus Hebraica lingua vernacula fuerit, non opus habuisse isto puncto, immo si illud semel librarii negligentia omitatur, tum inde plus tenebrarum in textu exsistere, quam si hoc signum plane non in linguam Hebraicam inuectum esset: ideoque ad Mosen vel Ezram male referri. At! quæso, si ista audacia vti liceat, si ea temeritate critica omnia proferbere voluerimus, quæ ad palatum non omnino sunt; quid a nostro impetu fatistutum erit? Dicamus potius, ne quid temeritati coniecturæ deesse videatur, discrimen inter ך & ס recens in linguam Hebraicam inuectum: dicamus, Arabes, qui multas litteras adfines & pæne easdem diuersis figuris exprimunt, id heri forte didicisse. Cui id liceat? Vix fore credo, qui hac aduersarii argumentatione capiantur.

§. LIII.

At plus forte negotii in puncto diacritico סִי Schin. Illud Punctum diacriticum סִי recentiore punctorum originem non redoler. etiam recens dicit LVD. CAPELLVS, immo ipsum istud discrimen, quod nos inter Schin & Sin statuamus, non multo tempore ante Tiberienfes in lingua Hebraica exstitisse. Iam vero, quam ab causam? Septuaginta dicit interpretes duplicem potestatem, quam nos סִי tribuamus, non obseruasse. At, qui obseruare vel potius exprimere Græcis litteris poterant? Græcorum enim σχ non Germanicum *sch* sonat, tale saltem quale est in Saxonia superiore, sed illud, *sch*, quod in Westphalia atque Frisia Orientali vsu receptum est: docet id nos Græcorum pronuntiatio, qua in hunc vsque diem vtuntur. HIERONYMVS vero, inquit aduersarius, per *sch* saltem exprimere debebat si quidem agnoscebat varium huius litteræ sonum. Vtique! si quidem opinamur, Latinorum *sch* propius ad *sch* Saxonum atque Sueuorum

uorum, gentium inquam barbararum, accessisse, quam ad $\sigma\chi$ Græcæ linguæ, cui Latina originem debet, & cum qua gente postea quoque Latinis commercia plurima intercesserunt. Instat vero aduersarius, diserte ipsum HIERONYMVM dicere contra nos existimat, & vnicum tantum huius litteræ sonum admittere. Prodeat enim ille testis: testimonium dicat! Scribit *Libr. Questionum in Genesin ad Genes. XXVI, 31. 32.* de voce *Bersabee*, quam non a iuramento, sed a *satieta* dictam vult; quam tamen ex ipso libro Moïsi ab Isaac dictam esse constat a iuramento: *Isaac ad nomen ciuitatis, que ita vocabatur, adludens, declinavit paululum litteram, & pro stridulo Hebraeorum Sin, a quo Sabee incipitur Græcum Sigma id est Hebraicum Samech posuit.* At prorsus egregie res aduersarii se habent, cum testis ab ipso citati vna opera in ipso iuando & refutando absoluitur: quod quidem ostendemus fieri, si quidem prius monuerimus, HIERONYMVM σ vocare SIN, siue sch Saxonicum siue Græcorum σ exprimat, eam ob causam, quod sch Saxonicum nulli litteræ Latinorum respondeat proprie; ideoque & nos vtrumque σ hoc nomine *Sin* esse designaturos. Vox igitur σ *באר שבע* siue *fontem satietatis* notet, siue *iuramenti*, per Sin (σ) scribitur: huic litteræ duplicem iam tribuit sonum HIERONYMVS, alterum stridulam istum, quem si adhibeas designari putat *fontem satietatis*, alterum qui paullo declinatus sit, & idem cum Græco Sigma atque Hebraico Samech. Quamuis id negari nequeat, humani quid hic passum HIERONYMVM, dum istum significatum, qui voci per σ scriptæ conueniebat, ei tum indidit, cum per σ scribitur; atque adeo id quod vox σ *באר שבע* denotaret, in vocem σ *באר שבע* transtulit per errorem. Id tamen & nota: non omnino tutam CAPELLI fidem videri, qui non omnia verba in suo ARCANO citarit, sed hæc tantum exscripserit: *Pro stridulo Hebraeorum Sin Græcum Sigma, hoc est Hebraicum Samech posuit.* Quod si non voluntatis vitio, diligentia profecto accidit. Porro citat verba HIERONYMI ex *Commentario in Epistolam ad Titum*: *Nos Græci vnâ tantum litteram S habemus, illi vero tres, Samech, Sade & Sin, que diuersos sonos possident. Isaac & Sion per Sade scribitur, Israel per Sin, & tamen non sonat hoc quod scribitur.* At quid inde? Quid dicit Hieronymus? Dicit, tres in Hebraica lingua literas

ras esse sibilantes, quæ per Sigma reddi soleant. Idne contra nos? Nequaquam! Dicit istas litteras diuersos sonos possidere. Idne nos ferit? Minime! Dicit Israel (יִשְׂרָאֵל) per Sin scribi, sed non sonare id, quod scribatur. Hocne nos oppugnat? Nulla ratione, sed iuuat. Israel enim cum per Ψ scribatur, cui quidem in codicibus non punctatis (qualem habuit HIERONYMVS) punctum non incumbit, secundum regulam per sch Saxonicum legendum erat; sed hanc vocem paulo aliter legi dicit HIERONYMVS: ex quo adparet, duplicem illi valorem $\tau\sigma$ Ψ ignotum non fuisse, licet punctum impositum in suo codice non habuerit. Atque hic iam scire velim, quo ore, atque adeo qua fronte CAPELLVS ea, quæ causam ipsius non oppugnant, sed evertunt, pro sua causa citare potuerit? Nosse cupiam, num non id reliquis eius argumentis auctoritatem & pondus quodammodo detrahat, inprimis, vbi testimonia aliorum citat? Progredi iam possemus, & alia ex HIERONYMO loca adferre pro nostra causa, quæ fugitiuo pæne oculo obseruauimus in hoc auctore. Sed satis est: consulamus moli dissertationis, ne nimis ampla exsurgat; & hanc rem in secundam tractationis partem reiciamus, in qua non duplicem solum valorem huius litteræ porro euincemus, sed & puncti adpositi antiquitatem opinabilem reddemus. Id quidem posse adhuc moneri contra antiquitatem puncti diacritici in Schin intelligo, quod a LVD. CAPELLO minus seuerè vrgeri miror: Iudicum capite XII, v. 6. ad significandum spurium sonum, quo Ephraimitæ $\tau\sigma$ Ψ in $\tau\sigma$ Ψ proferebant, non adhiberi Ψ cum puncto in sinistro cornu, sed Samech: vnde posset cuidam videri $\tau\sigma$ Ψ eo tempore vel duplici potestate, vel saltem eius potestatis claro indicio caruisse. Sed & hic bona res est: cum enim istius temporis libri, si quid adsequi licet coniectura, quamquam cum punctis scribi possent, tamen nonnunquam sine punctis describerentur; quo magis parabiles essent; potuit $\tau\sigma$ Samech tutius hoc loco adhiberi, vt vel in non punctato exemplari sensus tamen scriptoris planissime adpareret. Priusquam vero omnem hanc causam finiam, significandum duxi, me non intelligere, quo iure CAPELLVS a nobis exigat, vt singulorum punctorum antiquitatem non ab obiectionibus solum vindicemus, sed & argumentis potius euincamus. Hic quippe mos est homini, vt, cum dubiis

ipſius, quibus ſingula puncta minus neceſſaria & ab antiquitatis ratione aliena efficere conatur, reſponſum ſit, & declaratum, potuiſſe vtiq; illud punctum a deſſe in Hebraica lingua, eaque primaeva; tum vt dicat, non id ſolum demonſtrandum, quod a deſſe poterit, ſed & quod adfuerit, euincendum. Quod eius poſtulatam, ſi nihil aliud exigit, quam argumenta quaedam poſitiua, quae generatim punctorum antiquitatem euincant, fatiſfaciemus ei ſecunda diſſertatione: ſi vero ſingulis punctis ſingulas aptari probationes iubet, tum fatiſ importunum videtur: nec forte plus rationis habet, quam ſi criticus, poſtquam multas ex Cicerone periodos expunxiſſet, poſtularet non modo, vt dubia, quibus illas vexarat, tollerentur, ſed etiam vt ſingularum genuina ratio poſitiue euinceretur.

§. LIV.

*De accentuum
inprimis anſi-
quiſate.*

Iam quidem ſperamus, potiſſima argumenta & ab aduerſariis inprimis commemorata, quae omnium punctorum generatim, quorundamque vocalium atque diacriticorum in ſpecie, dubiam reddere conantur priſcam originem, ſi non ſublata, labefactata eſſe tamen: id ſuperelle intelligimus, vt, cum nonnulli ſint, qui reliquis punctis antiquitatis laudem tribuant, detrahant accentibus, illorum argumenta luce quadam colluſtrems. Quod ſi rite fiet, euaneſcent quoque ea tela, quae omnium punctorum aduerſarii in accentus dirigunt. Et quidem mihi perſuadeo, eos, qui puncta vocalia probent, accentus reſiſcant, triplici inprimis ratione inductos id facere: quarum prima eſt, quod vident per multa in hac arte nomina chaldaizantia adhiberi, quod vtiq; argumentum plus circa accentus, quam circa vocales, roboris habet: alterum, quod multitudo atque figura horum ſignorum illis nimie artis opus & a rudi antiquitate alienum videtur; tertium, quod nonnullis in locis minus bonum atque commodum, immo pene ineptum atque nullum credunt ſenſum accentibus ſignificari. Ad ſingula momenta reſpondebimus.

§. LV.

De chaldaizantibus accentuum nominibus.

Iam ad chaldaizantia nomina vt veniamus, illa quidem in accentibus, & ſæpius, quam ipſis in vocalibus, occurrere aduerſariis, videntur, & plus habent roboris ad euertendam huius artis antiquitatem. Non enim id, quod in vocalibus dici poterat, hic quoque locum habet:

habet: nomina istis signis olim naturalia fuisse. Vt tamen ea, quæ regerenda sunt, opponamus, primo id quidem fugere arbitramur rerum peritum neminem, esse quoque inter nomina horum apiculorum, quæ ex puro præfici Hebraismi fonte hausta videri possint: deinde, terminationes ad statum emphaticum Chaldaeorum propius accedentes nos non valde premere atque vrgere, cum ea in ipsis litteris satis sint frequentes: tandem, quod & iam supra significatum est, Chaldaica nomina non plane in litterarum numero deesse. Hanc tamen ex hoc argumento superesse dubitationis materiam intelligimus: qui fiat, vt tale quid semel tantum in litteris nomine donandis acciderit (in solo γ), sæpissime vero in accentibus? Videbimus, num qua ratione huic dubio occurri queat. Id igitur primo mihi persuasum: posse ista nomina, ab elegantia præfici sermonis Hebraici remota, & in tempora captiuitatis Babylonica, & in dialectum Iudæorum post istam captiuitatem, quæ multum ex Chaldaica traxerit, derivari; licet iam antea hæc signa & existerint, & nomina habuerint ex genuino & compto Hebraismo petita. At! inquis, cur idem sæpius in his, quam in litteris, factum est? Litteræ vero ab omni antiquitate, & ab vltimis iam sæculis, quibus quidem Hebraica & Chaldaica lingua nondum magno a se inuicem intervallo aberant, iisdem nominibus, quibus apud Hebræos gausse sunt, etiam a Chaldæis insignitate videntur: quæ nomina cum tenellis puerorum multorum animis altius insfigerentur, non grauem sæculi iniuriam passa sunt: quorum prius patet ex Græcarum litterarum cognominibus. Quibus enim Græci suos scribendi characteres adpellant nominibus, ea ex Oriente ducta atque profecta vtique videntur, & a Cadmo Phœnicæ vna cum ipsis signis in Græciam translata. Iam vero terminatio Græcarum litterarum, statui emphatico Chaldaeorum simillima, arguit, hæc nomina non ex Hebraica, sed Chaldaica aut Syriaca lingua in Græciam migrasse. Nihilominus adcurate satis plerumque nomina Hebraica referunt: ita, vt si illa in statu Chaldaeorum emphatico concipias, Græca parumper detorta (quod nec mirum) isto eodem fonte cadere videantur: illis tamen litteris exceptis, quæ Græcis peculiæ sunt, quasque Orienti acceptas non referunt. Quod quidem si des, non multum poruit in litterarum nomina ex Chaldaica linguæ contagio

contagio serpere præter terminationis diuersitatem. Accentus vero, qui forte serius paullulum inuenti sunt, eoque tempore nati, quo maior iam diuersitas Hebraicam linguam a Chaldaica seiuixerat: si Chaldaeis (quo nomine in latiori significato vtimur, pro iis qui Chaldaice loquuntur) originem & nomina debent, non potuerunt non vestigia exhibere illius dialecti, quæ Chaldaeis propria fuit. Quæ tamen omnia adcuratissime exsequi non possumus, luce historię in re tam prisca destituti. Deinde videmus quoque, vai accentui nonnunquam plura nomina indita esse, id quod in litteris pariter non obseruamus: id igitur cum sibi licere circa hos apices magistri Iudæorum arbitrarentur, facilius prisca potuerunt nomina deleri, & alia in eorum locum succedere. At quæris, cur non & litteris plura tribuerint nomina? Id vero eam ob causam, quia in litteris addiscendis pueruli atque infantes elaborabant, quos varietate nominum obrui atque confundi nefas foret: porro, quia ista nomina a primis vniuersitalibus docti erant, vnde nec facile quid in illis contra omnium scholarum vsus mutabant. Possum & hoc loco monere, Ludou. Capellum suspensionem inde quandam conflare velle, quod in Iudæorum scriptis medii aui non omnia, sed quædam tantum accentuum nomina occurrant. Quæ tamen res, id, quod ille arbitratur, non efficit, nempe accentus ne omnes quidem medio æuo existisse, sed sensim atque pederentim per aliquot sæculorum decursum esse inuentos: vnde multo minus antiquitati sint vindicandi. Quamquam enim concedo, aliqua ratione posse fieri, vt accentus diuersis temporibus adponantur: id tamen omnino mihi persuadeo satis liquere, hoc re vera factum non esse. Quid enim inde, nisi confusa ratio accentuationis, potuisset emergere, si diuersorum & tempore & sententiis hominum ingenio illa esset tribuenda? Pleraque vero plana, & plurimos dexteritatis habentia numeros, in accentuum apiculis adparent: vnde non diuersorum hominum opus esse, sed vno tempore adiecti videntur.

§. LVI.

*Argumentum
ab accentuum
multitudine &*

Ad diluendum illud crimen progredimur, quod ab accentuum & multitudine ducitur & figura, in quibus non nihil inesse arbitrantur aduersarii, quod rudi primorum sæculorum ingenio non conueniat

niat. Si enim commata, si periodos distinguere volueris, nonne id, *figura ductum* alunt, quatuor aut quinque signis satis bene fieri posset? Quem in *extulitur.* usum iste tantus apiculorum numerus? Qui, si vel suis non destituitur commodis, simplicem tamen antiquitatem non sapit. Primo igitur id mihi persuadeo, utique non plane inutile esse istud accentuum agmen, si vel solum sermonis Hebraici sensum atque perspicuitatem spectes. Possunt enim Hebraei (quanquam in nonnullis, e. g. in interrogationis signis, inopia laborent) multa adcuratius per accentus definire, quam nos; prout illi adfirmabunt, qui in hoc litterarum genere elaborarunt. Immo in eo plane nostras linguas superant, dum non simplicem modo sensum, sed & *ἐμφατικότητος* dicta, quae nos contentione quadam vocis aut actione corporis praesentes significamus, absentes in ipsis lectorum oculis possunt designare. Quae dum dico, inanium naniarum calumnia accentus quodammodo libero. Forte tamen id ex ista argumentatione haerere possit: multitudinem accentuum, licet non plane inutilem, a praesentium tamen atque inopia alienam esse; immo nonnunquam multiplicationem figurarum & regularum inanem esse, atque ad sensum explanandum nihil facere; e. g. ubi loco Paschtae Ithibh pericribatur. Respondendo igitur 2) porro: Spectandum simul esse valorem musicum, quem olim habuisse accentus, valde est opinabile; ex quo tamen ad nos vix tenuis fama perlabitur aura. Quem si adhibeas, non tibi plane ab antiquitatis ratione aliena videbitur, neque ista accentuum copia, & satis intricata circa hanc artem regula, neque duplex illa confectio, quarum altera magis usitata est, altera in solis libris (תּוֹנ) Iobi, Proverbiorum & Psalmorum occurrit. Nec id mirum videri poterit, nos usum musicum, etiam extra proprie sic dicta cantica, accentibus tribuere, collatis iis, quae Pater optimus, de cantillatione in textibus sacris docuit *Dissertatione, qua Ritualia quaedam codicis sacri ex Alcorano illustrantur* §. XV. Iam vero haec si nobis causam declarauerint, quae tantam accentuum cohortem cogi iusserit, & tam varie disponi: non adeo rudis atque inops videri nobis debet infantia quasi atque vegeta aetas linguae Hebraicae aut Chaldaicae (si manuis), nec ea in re ex Graeca aliisque linguis ad hanc argumentum ducti fas est. Cogitemus enim, litteras atque ingenii culturam, omnem-

M

que,

que, vt ita loquamur, Mineruam, incunabula quasi ex Oriente re-
petere: ipsamque gentem Hebraicam prius ex tenebris emergere &
in luce versari coepisse, quam quidem per multas gentes alias. Con-
sideremus, qui viri in hac gente fuerint, vltimis iam & illis sæculis,
quibus occidentalium ingenia minus exulta fuerunt; Moses e. g. &
Salomon. Quæ porro opera istis temporibus hac in gente perfecta
sint; quo imprimis exstructum a Salomone templum pertinet. Quæ
& alia si consideraris, & studia compararis atque artes, quibus reli-
quæ tum gentes floruerunt, inprimisque Græci, ad quos summa hu-
ius argumentationis pæne redit: parebit facile, non ab illis tutum
fatis firmumque argumentum desumi posse. Priusquam vero desi-
nam hac de re dicere, in mentem mihi venit dubii cuiusdam, quod
vir eruditionis laude celeberrimus attendere me iussit, cui quidem
huius beneuolentiæ ago gratias habeoque: Qui fiat, vt vel in libro
Prouerborum, quem publice in Synagogis recitatum vnquam esse
haud constet, non accentus modo occurrant, sed & isti accentus,
quos metricos dicere consueuimus? Id vero etiam in vsum priuatum
posset factum videri, si vel nunquam hunc librum publicis sacris ad-
hibitum constaret. Potuit enim tale quid & in domestica recitatio-
ne obseruari. Quamquam & hic ipse liber, summo regi originem
acceptam referens, potuit olim publice recitari, eo tempore, quod
a Salomone ad captiuitatem vsque Babylonicam effluxit: præsertim
cum absent eo tempore e codice sacro per multa scripta, quæ post
istam demum captiuitatem recitari coeperunt. Sed quæ lux poterit
vltimorum sæculorum tenebris sat clara adfundi? Specialia igitur &
hac de re, & de causâ, quæ duplicem accentuum seriem in sacrum
Codicem inuexerit, atque de omni harum notularum musico valo-
re, ne quis a nobis desideret, qui sciat & multum ex moribus sum-
mæ istius Hebraicæ antiquitatis, & musicam præcipue artem huius
populi, tenebris sat multis inuolutam delitescere. Ad figuras ta-
men accentuum quod attinet, vix video, quid in illis artis atque Mi-
neruæ sit cultioris, quod ab antiquitate non repeti possit: Figura,
credo תֹּוּ Pflk Schalschelet (י) & תֹּוּ Karne Phara (פ), quæ que
ab hac non longe recedit, vtriusque Tlischæ. Illæ vero quid habent
tandem

tandem subtilius? Mihi quidem videtur longe plus artis in literis occurrere, e. g. in littera *Zade*; imprimis si & nomina species litterarum, & illa cum figura compares: tum enim animaduertes, illum qui hæc omnia inuenerit, ingenio profus non caruisse, cum ita nomina litterarum ad figuram exprimendam excogitarit, vt incipiat simul nomen litteræ ab eodem elemento, quod illo nomine notatur. Immo dicam potius, esse in accentuum signis, quæ antiquitatem prodant originis. Sic, cum interrogationis atque admirationis signa nostræ linguæ habeant, ea in Hebraico sermone desiderantur: quod forte non ita accidisset, si hæc omnia recentiori æuo excogitata essent.

§. LVII.

Tandem me confero ad illam maculam abstergendam, quæ a nonnullis accentuum nomini allinitur: qui, cum sibi persuadeant, incommodum, ineptum aut nullum sensum sæpius ex hisce apiculis existere, omnem inde illorum auctoritatem atque antiquitatem euertere conantur? Id primo obseruo, permulta incommoda, quæ ex accentuum distinctione emergerè dicuntur, ignorantia potius hominum deberi, & nonnunquam eruditorum, qui, quo animo semel sunt in hæc notas, de illis sententiam ferunt, parum cognita ipsarum ratione. Quo in numero est & vir quidam cætera eruditus, qui inde accentuum valorem hermeneuticum oppugnauit, quod sibi visus est obseruare, in Plalmis ibi Mercam aliquando adscribi, vbi distinctio in versu maxima erat faciendâ; sed non animaduertit, Mercam Mahpachatum potius esse, $\pi\delta$ Mapach in præcedentem vocem penacutam per Ierach coniunctum retracto. Cuius generis multæ sunt castigationes atque animaduersiones, quibus accentus passim inepta notantur. Vnde si quis ex hoc argumentorum genere agere velit, ei suademus, vt antea bene atque adcurate animum imbuat doctrina de accentibus, tum vero rem adgrediatur. Deinde sunt nonnullæ difficultates, quæ & illos offendunt, qui hanc artem optime quidem nouerunt: illæ tamen plerumque adcurata inquisitione instituta euanescent, & ita euanescent sapius, vt postmodum videas, te explanationem minus bene institutum fuisse, nisi ab his apiculis reuocatus esses. Tandem sunt & quædam, quæ fortasse non facile sol-

*Argumentum
ab inconcinno
accentuum po-
siti desinitum
refutatur.*

uuntur: quod tamen nec mirandum, cum idem in prisca monumentis haud raro accidat: ea tamen perpauca sunt. Nonnunquam illud videtur in vitium a librario commissum deriuandum: quo in genere inprimis sunt istæ difficultates, quæ circa Tlischâ Gdola & Ktana occurrunt. Videntur enim cognatæ horum accentuum figuræ errori interdum locum dedisse: quem forte castigare atque emendare possemus, si liceret copiam plurium Codicum Mser. adsequi, qui vel extra Europæ fines delitescunt. Nec id incredibile cuidam videri debet, tale quid accidisse, nec dicto Christi contrarium, qui vnum apicem non periturum adfirmat. Ne enim dicam, hæc posse prouerbialiter sumi (plane enim non in animo habeo illud dictum vberius iam explicare) ne sequitur quidem inde illud, vt vnicus apiculus dispererit ex lege: potest enim alio eius codice contineri. Iam hisce præmissis, periculum faciendum accentuum rationem locis quibusdam difficilioribus explicandi: vt ex hoc specimine adpareat, occurrî vtrique huic dubio posse. Pertinet huc locus ille, qui interdum obiici solet Pl. XCV, 7. **הַיּוֹם אִם-בְּקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ** אל-תִּקְשׁוּ לְבַבְכֶם. Is vulgo verti solet: *Hodie si audieritis vocem eius, ne dura reddatis corda vestra.* Facit hic difficultatem quandam Sillukus, voci **תִּשְׁמְעוּ** adpositus, qui accentus cum finiat alioquin propositionem plenumque sensum, positus hic loco minus congruo videtur. Sed bene se causâ habet accentuum, veritas modo hacratione; *hodie si* (i. e. vtinam) *(audiretis seu) obediretis voci eius! Ne indurate corda vestra!* Quam & grammaticæ rationes explicationem suadent: cum verbum **שָׁמַע** cum **ב** constructum soleat sæpius designare non meram audientiam, sed cum obedientia coniunctam. Alter locus sit ex Ies. XXXVIII, 13. **שׁוֹתֵי עַר-בְּקָרְךָ כְּאֵרִי**. Quo in loco clarissimus VITRINGA, vocem **כְּאֵרִי** cum sequentibus coniungi vult, spreta Masoretharum, quam vocat, auctoritate; opinatus, illam tanti esse non debere, vt a simplici explicatione recedendum sit. Sed, quid habet hoc comma, quod a simplicitate alienum sit, ita si reddas: *Proponebam (animo meo Dominum) usque in tempus matutinum velut leonem; sic enim confringebat omnia ossa mea.* Sufficiant hæc duo exempla, ne illo- rum numero & lectorem obruamus & dissertationem.

§. LVIII.

Iam veso tandem aliquando finem dicendis imponimus. Ar- *Finis disserta-*
 dua, quam in nos suscepimus, res fuit, nec nos opinio fefellit, quam *tionis prior-*
 de ea animo conceperamus, non illam multo sine astu absolui posse. *imponitur-*
 Inclinata est quodammodo acies aduersariorum, prout quidem spe-
 ramus, non fracta penitus atque in fugam effusa. Id nobis videtur
 & hic accidisse, quod nonnunquam in praeliis fieri solet: quædam vt
 legiones, simulac viderint hostem, vel fugiant, vel ad eius castra con-
 cedant, aliæ non nisi facto certamine & commisso prælio rarefiant
 atque corruant: aliæ viribus quidem atterantur, impetus tamen ho-
 stiles forti adhuc animo sustineant. Ad has quod attinet, alio belli
 genere debellanda sunt, illo quidem, quod positivis argumentis an-
 tiquitatem punctorum adferit. Id vero alia dissertatione, iuvante
 Deo, nos facturos promittimus. Iam lectorem valere iubemus, id
 si prius eum rogauerimus, primo, vt, si quid peccatum sit, illud
 mollius ferat, deinde si viderit, (id quod nec dissimulauimus) non
 omnem dubiorum vim, quibus puncta oppugnari solent, plane con-
 cidisse, vt consideret, vix posse aliter in causa opinabili, & quæ
 coniecturis (licet probabilibus) nitatur, accidere, eamque
 ipsam ob causam positiva ista, de quibus diximus,
 argumenta iure desiderari.

F I N I S.

DILECTISSIMO FILIO CANDIDATO

PATER PRAESES.

CVm te, Fili carissime, ad defendendam, quam tuo Marte elabora-
 sti, inauguralem dissertationem, in cathedram iam deducturus
 sum; duo sunt, quæ siue te ipsum siue alios ignorare nollem:
 vnum quod ad personam tuam; alterum quod ad lucubrationem a te
 scriptam attinet. Quod ad personam tuam rationes; intellexi, Collegas
 honoratissimos & Amicos, scripto alios, alios voce, suam tibi testari be-
 neuolentiam, tuis congaudere in meliorum literarum cultura profectibus,
 tuis, quos ex decreto & indulgentia amplissimi Philosophorum Collegii
 mox consequeris, adplaudere honoribus, ac piis te prosequi voris. Hæc
 res quum ita se habeat, Fili, acbeone pater ego ac præses inauguralis tui
 con-

*causatus, meum erga te comprimere adfectum, ac gaudia illa, quæ ex
 rationibus tuis concipio præcipioque, tacitis tantummodo intra animum
 recolere cogitationibus? Immo vero ita si agere vellem, a nimia quidem
 tenerritudinis obiectione me liberarem forte, contra vero ab insensibilitate
 parum absfuturus essem. Ante omnia Deum, cui & ego & tu vitam omnia-
 que nostra debemus, demisse veneror, qui & ingenio ad tractanda bona-
 rum litterarum studia apud donauit te, & ad eadem colenda animum
 tuum ab incunabulis vsque in præsens ita accendit, ut fræno potius, quam
 calcaribus egueris. Quod vero in summis summi Numinis beneficiis re-
 puto, idem celestis Pater cum ab omni retro tempore pietatis igniculos
 in animo tuo accendit aluitque; tum vero intra proximos abhinc annos
 eum in modum & tam efficaciter resouit, ut nihil tibi fuerit prius atque
 antiquius, quam propitium in Christo habere Deum, & certa eius non mi-
 nus, quam inestimabili, frui gratia. Benedictus sit is, & æternis a me
 & te concelebretur laudibus, qui mera misericordia & gratuito profusus
 fauore te traxit, animauit, ac suum fecit. Eidem porro te tradidit penitus,
 optoque, ut quod incepit in te gratia sue opus, prosequatur & compleat
 vsque ad diem domini nostri IESU CHRISTI! Faciat is item, ut honores,
 quos modo capeffes, occasionem tibi vberimam præbeant, inseruendi com-
 militonibus tuis, tua cum doctrina tum exemplo, quam vtilissime! Quod
 vero ad lucubrationem tuam, habuissem quidem hic illic quæ adicerem
 aut mutarem; malui tamen eam sic tibi reddere, typisque permittere, ut
 mihi tuo elaboratam ingenio exhibueras: nempe ut tuus ille, non meus
 haberetur factus. Argumentum ipsum dignum fuit, in quo tua se exer-
 ceret opera: & quamuis in eo iam aliorum occupata fuerit diligentia, ta-
 men quæ illustrando ei a te adlata sunt, non superuacua iudicatum iri spero.
 Inprimis vero placuit mihi singularis illa modestia, qua in sententiis dissi-
 dentium sub examen reuocandis vsus es: nec dubito, quin aduersarii (si-
 quidem aduersariorum nomine adpellandi, a quibus amice dissentis) eam
 ipsi sint adprobaturi. Quod superest, mi Fili, age feliciter, & ut ætate
 & annis, ita in omni bono, secundante Deo, incrementa cape quam copiosis-
 sima. Vale. Dabam e musco d. II. OZ. GIO. 10. CC. XXXIX.*

GLARISSIMO CANDIDATO

SAL. PLVR. DIC.

SIGISM. IAC. BAVMGARTEN.

Bellam banc opportunitatem nactus voluntatem in TE meam publice
 significandi, volui amicitia nostræ atque adeo mihi ipse deesse. Ali-
 quid

quid certe litterarum ad TE dandum esse existimavi, non quod meum in
TE, TVA Mque gentem studium cuiquam obscurum & dubium esse credam,
aut mea TE laude, testimonio & commendatione indigere aut ornari ad-
modum posse mihi persuadeam. Haud paullo plus in me quam in TE iniu-
rius forem, si horum quidquam in mentem venire paterer. Sed quod moris
iura id exigere videntur, & mea magni aliorumque non omnino nibili in-
teresse arbitror, ut quas leges sceler in seligendis amicis, pretioque littera-
rum cultoribus, carissimis mihi capitibus, statuendo inter omnes conflet. Nam
crede mihi, amicissime MICHAELIS! non caeco impetu aut furto per
nescio quid abreptus in TE deamandum incidi, sed iudicio eodeveni, ratio-
nisque subductis TIBI volo, TE, TVA Mque rem & dignitatem am-
plector. Parentem TVVM venerandum, de academia litteris & me optime
meritum, non commemorabo, cui vni quidquid in me sit aut fuerit potius
linguarum orientalium peritiae, debere gratias fateor, ut quem in litteris Sy-
riacis, Arabicis, Aethiopicis doctorem, Rabinicis vero auctorem fidum habui;
licet paterna amicitia familiaritatis nostrae fundamenta iecerit omnino.
Verum ea producant, quae TIBI propria magis sunt atque in hac re potissi-
mum momentum trahunt. Vbi a pulvere scholastico ordiendum est, in quo
primum mihi innotuit excellens quod DEI beneficio a natura habes ingenium,
& laudabilis proficiendi ardor, quem prae TE ferebas. Dicitur non potest
quantam ex illa virium contentione, morum sedulorum suavitate, laborum
monitorumque patientia & officioso amore TVO cum voluptate spem de TE
conceperim, quoties inter reliquos curae meae concreditos mihi offereris.
Quam TE postea non fessisse impense letor. In academia enim tantum
absuit, ut diuelleremur, ut potius litterarum, animorum & sanctioris disci-
plinae societate arctius copulareremur. Ex quo tempore mentem in TE suspexi
diuinitus animatam, & inuitatam in illa aetate sollicitudinem seueriora reli-
gionis & litterarum sacra ita coniungendi, ut illis primas semper deferres,
his nunquam nuntium mitteres, imo subinde instauratis viribus operam ad-
dices. Curus rei non erit ut TE vquam poeniteat. Accedit iam noua
laborum academicorum consociatio, quum honores philosophicos disputatione
habita publice capessis, alios bonas litteras docturus, quod TIBI academiae
& mihi gratulor. In quibus solemnibus me quoque comparere iussisti ad
opponendum honorifice inuitatum. Argumentum dissertationis vobementer
etiam atque etiam laudo & probo. Nondum enim haec causa, quam tuen-
dam suspicis, ita perorata est, ut nouis patronis opus non habeat. Sed de his
coram. De studio meo in posterum plura recipere, nisi haec fieri quam
scribi & dici mallet. Hoc tamen de me TIBI persuadeas valde velim,
si quid

N

si quid unquam aut ad voluntatem aut ad commodum aut ad dignitatem
TYAM pertinere videbitur, scdulo me prouidurum, ut non alios magis quam
me ipsum superem. Ita vale Deo ardentissimis precibus commendatus,
mihique, si merebor, faue. Dedi in acad. Frider. prid. Cal. Octobr. an.
CICID CC. XXXVIII.

VIRO SVMMÆ REVERENDO, EXCELLENTISSIMO
ET AMPLISSIMO,
CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS

THEOLOGIAE DOCTORI, EIVSDEMQUE VT ET LINGVARVM GRAECAE
AC ORIENTALIVM PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO

S. P. D.

IO. HENRICVS SCHVLZE.

Tertius iam annus super quadragesimum decurrit, ex quo primum huc
delatus in paedagogio Regio commilitonem, quamquam impari gra-
du, viro ipsemet, te triarium, habui & cognoui. Post quatuor annos
sub eodem magistro, viro optimo & fidelissimo SALOMONE NEGRI, Damasce-
no, Arabica lingua operam dabamus; quumque is hinc in Britanniam auo-
cicaretur, tuo efficiebatur studio, ne semina a Damasceno sparsa & late iam sus-
crescentia, pabuli quotidiani defectu, marcescerent. Quicquid enim priuā-
tissima praeceptoris institutione atque longiori orientalium litterarum usu, am-
plius, quam mecum eiusdem aetatis socii, acciperas, id binis integris annis be-
neuole, nobiscum communicabas. Auocabat me deinde Hygea per tres an-
nos a philologicis studiis; his vero exactis, tamquam longa siti confectus,
maiori alacritate ad TE tuasque scholas recurri, in quibus Ebraicam
codicem ter pertractasse, ad Chaldaeos paraphrastas deductum esse,
& Rabbini, Syris, Samaritanis ipsisque Aethiopicis satis familiarem me tunc
reddidit fuisse, ita iucunde recordor, ut simul probe cognoscam, quantum
TIBI liberalique tuae institutioni debeam. Qui igitur ex omnibus, quos tunc
inueni, vnicum TE, totque nominibus mihi obseruandum, amicum & collegam
habeo, quem olim praeceptorem omni pietate colo: sane videri deberem parum
tui amans, nisi vere existimarem, prope eque mihi gaudendum esse, si quid TI-
BI faustum exoptatumque DEVS tribuit. Non possum igitur quin illam fel-
licitatem, quam inter diuina munera maxime optabilem parentes existimant,
Ἀπεταῖσι μαριλότας οὐόος
nacti, eosque in publicum producentes, TIBI hoc die impense gratuler, quo ex
TE procreato, & per TE maxime formato praestantissimo iuueni honores &
dignitatem magistratus philosophici, applaudente vniuerso ordine. Iam

Iam pridem tacus conspexi filium tanta probitate, tamque alacriter in vestigia paterna pergentem, ominatusque sum, quod omnes nunc vident, futurumque virtus & eruditio eius premis non sit caritura. Plane mihi incundam fuit, quod aliqua ex parte ad excitandum eius ingenium industriamque acuendam accesserim, non solum in Græcæ lingue studio, verum etiam sermonibus de communibus studiis aliquoties institutis: ex quibus satis perspexi, quam non obiter litteras inspicere, ut multi solent, sed omnino profundissime se immittere, tuoque exemplo interiora scrutari adsuescat. Faxit DEVS, ut hac via pergentem, ad amplissimas rei ecclesiasticæ & literariæ utilitates procurandas admotum conspiciamus, TVque habeas quo subrepentem senectutem soleris, amici quo TE cum gaudeant, philologiaeque sacræ studiis numquam desint MICHAELIDES, fausta iam & cognita nomina, a quibus foveantur inque maius & melius prouebantur. Vale. Calend. Octobr. CIO IO CC XXXIX.

CLARISSIMO DOCTISSIMOQUE DOMINO RESPONDENTI,

COGNATO AESTVMATISSIMO,

S. P. D.

IVSTVS CONRADVS MICHAELIS,

S. R. M. PRVSSICAE CONSIL. AVL. ET SENATOR HALENSIS.

Nobis quæ intercedit, tum sanguinis necessitudo, tum educationis & matris amoris consuetudo, tanta tamque constricta est, ut si quid vel commodi vel incommodi utrinis nostrum conigerit; etiam alter illud æque perferat. Cuius documina in medium adferre, si volupe esset, tantummodo in memoriam reuocare minus tristes istos & duos casus, qui amorum spatium proxime abhinc delapsis, DEO sic iubente, famulatum nostram, & in ea præcipue virtutis nostri pectora conquisarum: in quibus TV, Amice, per me parum aliquid, & ego contra per TE, quod gratius resor, multum plurimumque solatii sum expertus. Sed horum reminisci, quum nihil sit, quam acerbissima vulcerum signa refricare; ea eo magis missa facio, quo magis mihi in præsentem erit letandum. Letandum mihi enim est, & vere letor, dum quanti TVA virtus, industria, & quod maximum est, baud fucata pietas, habeantur, sentio. Intellexi nimirum, amplissimum Philosophorum Ordinem, post cognitam perfectamque egregiam atque singularem TVAM eruditionem, merita virtutum & doctrine præbeam, Magisterii scilicet honores & prærogativas TIBI decreuisse. Quo iussu, cum vix quid latius acceptitæque mihi ad aures pertingere possit, eo lubentius, quod inde per nostram conuictionem officii mei iuro, seruare reuo, & parca multa volens, TIBI antiquum illud exclamo, FELICITER! Feliciter honores & merita, & merito decretum suscipe, suscipium prosequere feliciter, & adimpleser feliciter. Sic viuendo TVO exemplo, quo successu, quaque prosperitate duo ista studiorum & quorumvis conaminum fulcimina, Ora scilicet & labora, coniungi & possim & debeant, egregie ihis comprobatum. Quin imo sic tum mihi, tum & TVIS omnibusque bonis certissimam spem iniicit, fore, ut, quod paulo post primum Almæ Fridericianæ infantiam, in ea immortis Michaelis nomen, quodque partim in scriptis, partim vero, & maxime in Venerando TVO PAREN-

N 2

TE

TE, Affini & Fautore meo summopere Colendo, multo cum fructu adhuc viget,
vigeatque perquam diutissime, in eadem & toto orbe literato perenne sit redditurus.
Qua spe, ne per aliquod, TIBI & incoluntitati TVAE aduersum, priuemur,
DEVM immortalem, quem pie & ardentissime semper coluisti, intime precor, ut
per suam gratiam, vires corporis & animi TIBI conseruare, & in dies adaugere
benignissime velit; quo hęc tutore & prosperatore fidelissimo potentissimæque spem no-
stram non solum expleas, sed viuacis etiam & superes. Cæterum ut coniunctionem no-
stram supra iam expositam, semper inuisum cogites, & amoris necessitudinem
nunquam non TIBI habeas comendaram, est quod his publice TE orationi adhuc vs-
hui. Vale, mihiq; faue. Dabam Halæ d. XXII. Septembris. MDCCXXXIX.

Semeltris trini spatium vix implet amana,
Nostra Campanarum Fridriciana domus:
Ex quo perdoluit, nec non genuit vehementer,
Ista pium nomen, quod Michaelæ sonat.
Tunc etenim occubuit doctusque piusque Michaelis,
Nostræ qui Musæ sacra columna fuit.
Vixque satis carum hoc nomen deplanximus, ecce!
Quæ contristarunt nomina, nunc hilarant.
Tu siquidem, Fautor, procul haud hoc stemmate natus,
Hocque gerens nomen, gaudia pulchra cies.
Scilicet, haud dignum, iustumque, sine omni nomen
Perbene Tu lucis: nomen & omen amas.
Hinc nisi fausto studioque, pio pietatis
Zelo, conjuncta est ars, studiumque bonum.
Hincque bono gressu diui vestigia pressas
Affinis, quinimo virida signa Patris.
Hosque duces, istorum cum virtutibus esse
Præpete sceleratum Te, documenta probant.
Hęc vidit, laudat, digneque Astræa rependit,
Decernens merito sponte brabea Tibi.
Punicoque Tibi tua tempora cingit amictu,
Hocce decus, dicens, docte Magister, habe.
Inde quid augurii docto sic panditur orbi?
Hoc: huic perpetuus semper erit Michael.
Ne vero augurium vanum ne nil nisi verba
Cantarim, roveo Numina grata Tibi.
Quod restat, letus meritum Tibi grator honorem,
Gratulor, atque iterum grator, Amice, Vale.

Gratulabundus hæc deproperabat
IO. IOACHIM MUNCH,
Obisfelda Parthenup.

— 0 —) o (— 0 —

Bla 278

ULB Halle 3
004 145 070

DISSERTATIO PRIOR, EAQVE INAVGVRALIS,
DE
PVNCTORVM HEBRAICORVM
ANTIQVITATE,
SVB EXAMEN VOCANS
ARGVMENTA ADVERSARIORVM
CONTRA
PVNCTORVM ANTIQVITATEM,
QVAM
IN REGIA FRIDERICIANA,
EX INDVLTV AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM COLLEGII,
PRAESIDE
VIRO SVMME REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO,
D. CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS,
THEOL. AC LINGG. GR. ET OO. PROF. ORD.
PATRE OMNI PIETATIS CVLTV PROSEQVENDO,
PRO IMPETRANDIS MAGISTRI PHILOSOPHIAE
ET ARTIVM HONORIBVS,
AD D. VII. OCT. A. MDCCXXXIX.
H. L. Q. C.
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBICIET
AVCTOR RESPONSVRVS
IOANNES DAVID MICHAELIS,
HALENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGR.